ส่วนที่ ๕ บทพระราชนิพนธ์พระราชทานวงสายใยจามจุรีในรายการแสดงดนตรีไทยปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ เนื่องในโอกาสวันสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๖ มีนาคม

ขณะที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงศึกษาระดับปริญญาตรีที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๒๐) นอกจากทรงศึกษาวิชาการต่าง ๆ แล้ว ยังทรงเป็นสมาชิกชมรมดนตรีไทย ทั้งของคณะอักษรศาสตร์และของสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สจม.)

หลังจากทรงสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากคณะอักษรศาสตร์ ใน พ.ศ. ๒๕๒๐ แล้ว ในฐานะศิษย์เก่า เสด็จฯ ไปทรงร่วมงานวันสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๒๖ มีนาคม เสมอ และในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๒๙ มีพระมหากรุณาธิคุณทรงรับเป็นประธานกิตติมศักดิ์ของโครงการดนตรีไทยปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์[๖๐] และนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ เมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเริ่มจัดการแสดงดนตรีไทยปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์[๖๑] ทรงมีส่วนร่วมสำคัญในการจัดการแสดงมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ทรงพระราชนิพนธ์บทร้องและบทแสดงประกอบบทร้อง ทรงอำนวยการแสดง ทรงเครื่องดนตรีต่าง ๆ เช่น ระนาดเอก ซอด้วง ร่วมกับวงดนตรีไทย “วงบ้านปลายเนิน” และ “วงสายใยจามจุรี” แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บางครั้งมีวงดนตรีสากล “CU Band” สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมบรรเลงในลักษณะวงสังคีตพัฒนาตามแนวพระราชดำริอีกด้วย

บทร้องที่นำมารวบรวมในส่วนนี้ เป็นบทพระราชนิพนธ์ซึ่งโปรดเกล้าฯ พระราชทานวงสายใยจามจุรี สำหรับบรรเลงในงานวันสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปีต่าง ๆ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๙ มีจำนวนทั้งหมด ๑๐ บท

---

[๖๐] วิศิษฏศิลปิน, ที่มา : www.wisithsilapin.org/biography/2530

[๖๑] **สูจิบัตรการแสดงดนตรีไทยปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์** เพื่อเฉลิมฉลองในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๓๐ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นกกระจอกทอง - น้ำลอดใต้ทราย - กระบองกัน

นกกระจอกทอง

ถึงจะอยู่ที่ไหนในหล้าโลก จะเงียบเหงาเศร้าโศกหรือสุขสันต์
ชาวจุฬาพี่น้องพ้องผูกพัน ด้วยมุ่งมั่นอุดมการณ์เนิ่นนานมา

น้ำลอดใต้ทราย

เจ็ดสิบสองปีเห็นเป็นประจักษ์ เราล้วนรักจามจุรีนี้หนักหนา
เมื่อคราใดได้ประสบพบพักตรา ยังปลื้มเปรมอุรามิเว้นวาย

กระบองกัน (ตะบองกัน)

ขอเชิญฟังเพลงเสนาะเพราะจับจิต พร้อมมวลมิตรไม่หมางเมินเหินห่างหาย
ดวงใจรวมเป็นหนึ่งแน่แม้ไกลกาย ก่อความหมายสำคัญวันนี้เอย

ทรงพระราชนิพนธ์ พ.ศ. ๒๕๓๒[๖๒]

[๖๒] สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขึ้นเป็นการเฉพาะ พระราชทานเพื่อเป็นบทร้อง ในการแสดงดนตรีไทยปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองครบรอบ ๗๒ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๖ มีนาคม ๒๕๓๒ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แสนคำนึง เถา

สามชั้น

วงเครื่องสายสนองคำลำนำร้อง ท่วงทำนองลำเนียงเสียงขานขับ
วงปี่พาทย์ดุริยะกระชั้นรับ จังหวะจับใจเหมาะไพเราะจริง
เสียงเพลงเตือนยามท่องไปในแหล่งหล้า สุดขอบฟ้าตามตะวันอันสูงยิ่ง
ว่าใจมีเพื่อนรักให้พักพิง อย่าเกรงกริ่งท้อแท้แม้ทุกข์ใจ

สองชั้น

คิดถึงคราเมื่อเยาว์วัยอยู่ใกล้ชิด มิตรสนิทแสนสนุกสุขไฉน
ร่วมเรียนรู้วิทยาก้าวหน้าไกล พาชีวิตมาได้ถึงยามนี้
ได้เห็นสิ่งหลากหลายมากมายนัก ไม่รู้จักก็รู้ได้ไปทุกที่
ได้พานพบถ้วนทั่วทั้งชั่วดี ต้องพิเคราะห์แนววิถีด้วยปัญญา

ชั้นเดียว

วันพรุ่งนี้จะเป็นอย่างไรเล่า ความมั่นใจพาเราให้แกร่งกล้า
ประสบการณ์เป็นครูคู่วิชา อาจแก้ไขปัญหาสารพัน
มาวันนี้มาสำราญอย่างเก่าก่อน มาพักผ่อนสำรวลพาสรวลสันต์
มาบรรเลงเพลงเก่าเราเล่นกัน ฉลองวันมงคลชนชื่นชม

ทรงพระราชนิพนธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖[๖๓]

---

[๖๓] เพลง แสนคำนึง เถา นี้ ของเดิมเป็นเพลงเก่า ทำนอง ๒ ชั้น สำเนียงลาวเข้าคู่กันมากับเพลงลาวต้อยตริ่ง ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้นำทำนอง ๒ ชั้น ดังกล่าวมาปรับและประดิษฐ์ขึ้นเป็นเพลงเถา ใช้บทร้องจากตอนหนึ่งของเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตั้งชื่อว่า เพลงแสนคำนึง เถา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์บทร้องขึ้นใหม่เป็นการเฉพาะ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้วงสายใยจามจุรี นำไปขับร้องในการแสดงดนตรีไทยปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ เนื่องในโอกาสฉลอง ๘๖ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๖ มีนาคม ๒๕๔๖ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาหนู - อาซิ้ม
อาหนู เถา

สามชั้น

อาหนูน้อยน้อย *ค่อยบรรเลงทำเพลงเล่น*
ไม่กระจ่างทางสุนทรที่ซ่อนเร้น *ฟังก็เป็นเพลงได้แต่ไม่ดี*
ฉันยังเด็กเล็กอยู่ที่ครูสอน *ปัญญาก็อ่อนลืมเลือนเชือนวิถี*
ทั้งรับขับลำเพลงดนตรี *จะหาที่เพราะยากลำบากใจ*
ขออภัยในอักษรกลอนประเทียบ *ยังไม่เรียบร้อยแน่เชิญแก้ไข*
เอ็นดูได้เป็นครูอาหนูเอย

(บทร้องของเก่า)

สองชั้น

เจ้าสาวสาวสาวสาวรุ่นใหม่ *เจ้าเติบใหญ่ทางเพลงเล่นชำนาญ*
ขับร้องซ้องเสียงหวาน *มีปฏิภาณเชิงกวี*
พากเพียรขยันแต่เด็ก *อาหนูเล็กนำเกียรติศรี*
ครูสอนจนได้ดี *ได้ดีมีวัฒนธรรม*

ชั้นเดียว

เก่งกาจศาสตร์ศิลป์เรืองนาม *กิริยาก็งามหน้าคมขำ*
เล่นได้ทั้งปี่พาทย์มโหรี *มีชื่อระบือไกล*
ใครได้ฟังพอใจ *สาวคล่องว่องไวน่าชม*

(บทร้องพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี)

ระบำอาชิ้ม

อาชิ้ม สาว สาว สาวสวยฉลาด *ทำขนมผักกาดเลี้ยงอาหนู*
นุ่งปังลิ้นแลงามหรู *หูใส่ต่างหูเพชรดี*
อาหนูวิ่งไปมา *ซิ้มว่า "อั๊วผะลื้อชี้"*
ซนอย่างนี้เดี๋ยวส่ง *ส่งไปเล่นงิ้วเอย*

(สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี
ทรงพระราชนิพนธ์บทร้องและทรงประดิษฐ์ท่ารำ)

ทรงพระราชนิพนธ์ พ.ศ. ๒๕๕๐[๖๔]

---

[๖๔] สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงพระราชนิพนธ์อธิบายที่มาของบทร้องนี้ไว้ดังนี้

"ทุกปีเมื่อถึงวันที่ ๒๖ มีนาคม บรรดานิสิตเก่า คณาจารย์ และบุคลากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะมาร่วมกันบรรเลงฉลองในงานวันสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ตกลงกันว่าจะเล่นเพลงอาหนู เถา อาจารย์ ดร.สิริชัยชาญ ผู้ควบคุมวงปรารภว่า บทเพลงอาหนู เถา ที่ใช้กันอยู่ไม่สอดคล้องกันเป็นเรื่องเป็นราว จึงให้ข้าพเจ้าปรุงขึ้นใหม่

เมื่อพิจารณาดู ข้าพเจ้าเห็นว่า บทเดิมอัตราสามชั้นดีอยู่แล้ว ว่าด้วยเรื่องเด็กเพิ่งหัดเรียนดนตรี ยังไม่เก่ง จึงแต่งใหม่แต่บทสองชั้นและชั้นเดียวว่า อาหนูเป็นเด็กใฝ่รู้ เมื่อโตขึ้น ได้ครูดี จึงเป็นคนเก่งและดีพร้อม

เมื่อแต่งบทเสร็จ ได้ไปลองต่อซ้อมกันที่วังคลองเตย มีผู้ปรารภว่า มีอาหนูแล้วน่าจะมีอาชิ้มด้วย ข้าพเจ้าจึงแต่งบทที่ว่าด้วยอาชิ้มว่า อาชิ้ม สาว สวยและแถมยังฉลาด ทำขนมผักกาดเก่ง อาชิ้มเป็นแม่ครัว กิตติมศักดิ์ ร่ำรวยจึงนุ่งปังลิ้น ใส่ตุ้มหูเพชร มีอาหนูเล็ก ๆ ซนมาก วิ่งไปวิ่งมาอยู่ในครัวขณะกำลังทำขนม อาชิ้มเวียนหัวจึงดุว่า เดี๋ยวตีตายเลย เป็นภาษาจีนแต้จิ๋วอย่างที่ได้ยินกันบ่อย ๆ แล้วยังขู่สำทับอีกว่าจะจับตัวส่งไปเล่นงิ้ว

สมัยก่อนผู้ใหญ่ชอบขู่เด็กว่า ถ้าวิ่งซนทำอะไรแผลง ๆ ออกนอกลู่นอกทางจะถูกจับไปเล่นงิ้ว หรือจะถูกซีอุยจับไปกินตับ

เมื่อแต่งบทเสร็จ ข้าพเจ้าจึงคิดท่ารำ คิดปรึกษากับอาจารย์สิริชัยชาญทำเพลงใส่ และอำนวยการทั่วไป เช่น การออกแบบและจัดทำเครื่องแต่งกาย เป็นต้น จนสำเร็จเป็นระบำอาชิ้มปนอาหนู อย่างที่จะได้ชมกัน เป็นอันสิ้นตำนานระบำอาชิ้มแต่เพียงนี้"

อ่านรายละเอียดในสูจิบัตรรายการแสดงดนตรีไทย ปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ เนื่องในโอกาสฉลอง ๙๐ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๐ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แขกขาว เถา
ออกเพลงระบำนางโคปี และระบำอาบัง

แขกขาว เถา

(ฉากในทุ่งหญ้าเชิงเขา มีวัวแบบแขกสักตัวสองตัว อาจจะใช้โฟมหรือไม้อัดเขียนภาพระบายสีตั้งเอาไว้)

ข้าแต่ องค์พระ กฤษณราช ปรมาตมัน อันพิสุทธิ์ ไพศาล
เจ้ามหา ภารตยุทธ สุดชาญ องค์นารายณ์ อวตาร บันดาลพร
พรั่งพร้อม สาวสองค์ นางโคปี ผู้ภักดี โควินทะ อดิศร
นางราธา ยอดอนงค์ องค์อรชร วสันต์งาม รำฟ้อน ตามทำนอง
โกกิลา แจ้วสำเนียง เสียงไพเราะ กับขลุ่ยผิว สอดเสนาะ เฉลิมฉลอง
มธุกา ชมผกา อัมพากรอง สายลมต้อง กายา พาภิรมย์

(พระกฤษณะโปรดการทรงขลุ่ย จะต้องไปหาขลุ่ยแขกมา โควินทะเป็นพระนามของพระกฤษณะ โกกิลาคือนกกาเหว่า มธุกรคือผึ้ง อัมพาคือมะม่วง)

ออกเพลงระบำนางโคปี

(สาวเลี้ยงโค) ใส่ส่าหรีหรือคาวาซามีสีอ่อน ๆ หลาย ๆ สี

ระบำอาบัง

(แขกขายถั่วนุ่งโธตีสีขาว มาจากเมืองแขก แต่ก่อนเป็นแขกเลี้ยงวัวแต่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต จึงมาเมืองไทยประกอบอาชีพแขกขายถั่ว)

ทำนอง สาวนาคอยคู่ ของบุปผา สายชล ในเรื่องมนต์รักลูกทุ่ง (แต่ตัดลงมาไม่เหมือนทีเดียว)

โอ ชีวิตนั้นหนาอยู่มาใจเศร้า อาบังแสนเหงาเศร้าทรวงระทม
เคย มีวัวมากหลายไว้ใช้รีดนม แต่วันนอนซมแล้งหญ้าไม่มี
ออกไปตายดาบหน้า มาเมืองไทยก็ดี
คิดว่าจะมีข้าวกิน
มา อยู่ที่จุฬาฯ มุ่งมาหางาน จิตใจสราญขายถั่วนานา
มีพวกนิสิตมาหา จะมาซื้อถั่วหรือ
ถั่วบังลือชื่อถูกอนามัย

เด็กว่าถั่วนั้นน่ากิน *จะซื้อทั้งสิ้นถ้าบังตกลง*
บัง ช่วยรำและร้องทำนองเพลง *เพลงอินเดียไม่เคยฟัง*

อาบังบอกว่า “โอเค อัจช่า” แล้ววางโต๊ะถั่วที่ตอนแรกทูนไว้บนหัว เต้นเพลงแขก เอาโต๊ะตีแทนกลอง สักพักเด็กบอกว่า “พอที จะซื้อถั่วแล้ว” บังโคลงหัวร้องต่อ เอาโต๊ะทูนหัวอย่างเดิม เดินไปทำท่าบ๊ายบาย

(เข้ามาใหม่เพื่อขายถั่ว)

ทรงพระราชนิพนธ์ พ.ศ. ๒๕๕๒[๖๕]

ภูมิหลัง

ศาสนาพราหมณ์มีความเชื่อที่อยู่รวมกันไปหลายอย่างตั้งแต่เชื่อเทพเจ้าหลายองค์ (polytheism) เชื่อพระเจ้าองค์เดียว (monotheism) และเชื่อว่ามีธรรมะหรือสภาวะที่เป็นสากล (monism) ได้แก่ ปรมาตมัน สรรพสิ่งในโลกล้วนมีสภาวะแท้จริงอย่างเดียวกัน สภาวะเช่นนี้ที่อยู่ในสิ่งต่าง ๆ เรียกว่าอาตมัน สภาวะสากล โดยรวมเรียกว่าปรมาตมัน พระกฤษณะเป็นบุคลาธิษฐานของปรมาตมัน ตามเรื่องว่าพระกฤษณะเติบโตในหมู่บ้านคนเลี้ยงโค ความภักดี การโหยหาของนางราธาสาวเลี้ยงโคต่อพระกฤษณะเป็นการแสดงถึงความปรารถนาของมนุษย์ (อาตมัน) ที่จะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระผู้เป็นเจ้า (ปรมาตมัน) ตามแนวภักติโยคะ คืออาศัยความภักดีเพื่อบรรลุความเป็นจริง (ปรมาตมัน)

วรรณคดีคีตาโควินทะแสดงภาพวสันตฤดู (ฤดูใบไม้ผลิ) ต้นไม้ในท้องทุ่งผลิดอกออกใบมีสีสันงดงาม ส่งกลิ่นดึงดูดเหล่าภมรแมลงผึ้งให้มาดอมดม อากาศเย็นสบาย มีลมจากทางใต้พัดโบก นกร้องเพลงไพเราะ พระกฤษณะเป่าขลุ่ย เหล่าสาวเลี้ยงโคเริงระบำ อันเป็นการแสดงถึงการที่อาตมันได้กลับมารวมกับปรมาตมัน

พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

---

[๖๕] สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงพระราชนิพนธ์อธิบายที่มาของบทร้องนี้ไว้ดังนี้

“เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ข้าพเจ้าแต่งบทระบำอาชิ้ม บรรดาผู้รำชอบกันมาก มาปรารภว่า เมื่อมีระบำอาชิ้มน่าจะมีระบำอาบัง จึงได้คิดบทระบำอาบัง เป็นเรื่องแขกขายถั่วขึ้นมา

เนื้อความในบทเป็นเรื่องแขกขายถั่ว เมื่อสมัยเรียนหนังสืออยู่ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตอนเย็นเลิกเรียน รอรถมารับ มีแขกขายถั่วเป็นแขกอพยพนุ่งโธตีสีขาว มีอุปกรณ์ขายถั่วทำเป็นเหมือนโต๊ะตัวย่อม ๆ ข้างบนแบ่งเป็นช่องใส่ถั่วชนิดต่าง ๆ รวมทั้งช่องใส่เกลือ ต้นหอมหั่นปน พริกสด เป็นเครื่องปรุง โต๊ะถั่วนี้ใช้เทินศีรษะเดินร้องขายไปตามที่ต่าง ๆ ก็ได้ซื้อรับประทานเป็นประจำ

อยู่มาวันหนึ่งไม่ซื้อ อาบังก็เข้าซี้ให้ซื้อ จึงได้บอกว่า ขอให้อาบังร้องเพลงก่อนจึงจะซื้อ อาบังเริ่มต้นร้องเพลง เคาะโต๊ะแทนกลองเป็นจังหวะ จนกระทั่งรถมารับก็ไม่ยอมเลิก ขึ้นรถไปแล้วอาบังก็ยังร้องเพลงมีโต๊ะถั่วเทินศีรษะเดินไปอย่างสบายอารมณ์

ส่วนเรื่องทำนองเพลงนั้นได้พยายามเสาะหาเพลงแขกที่นิยมกันในยุค พ.ศ. ๒๕๑๐ - ๒๕๒๐ มาฟังอยู่หลายเพลง ส่งให้ครูสิริชัยชาญ (ดร.สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ) เลือก ครูฟังแล้วแต่งเพลงขึ้นใหม่ตามแนวเพลงเหล่านั้น แล้วปรารภว่า มีแต่เรื่องเล่นสนุกควรจะแต่งอะไรที่เป็นเรื่องเป็นราวบ้าง จึงได้เกิดดำริจนแต่งบทเพลงแขกขาว เถา ขึ้นใหม่

บทเพลงแขกขาวนี้ เนื้อความเป็นเรื่องพระกฤษณะกับนางโคปี ท่านหญิงไอ หม่อมเจ้าหญิงกรณิกา จิตรพงศ์ ตรัสเล่าให้ฟังว่า สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงพระดำริจะทรงพระนิพนธ์ละครเรื่องพระกฤษณะตามนัยวรรณคดี สันสกฤต เรื่อง คีตาโควินทะ อันเป็นเรื่องพระกฤษณะกับนางโคปี มีนางราธาเป็นหัวหน้าในเรื่อง ทรงพระดำริให้มีระบำนางโคปีอยู่ด้วย

ข้าพเจ้าตั้งใจว่าจะดำเนินตามรอยพระบาท แต่งเรื่องคีตาโควินทะ แต่เป็นเรื่องยืดยาวต้องใช้เวลา เมื่อจะแต่งบทเพลงแขกขาวใหม่จึงเห็นเป็นโอกาสเหมาะที่จะแต่งเป็นเรื่องพระกฤษณะกับนางราธาและเหล่านางโคปี

เรื่องราวของพระกฤษณะกับนางราธาและนางโคปีทั้งหลายนี้ มีผู้ตีความว่าเป็นบุคลาธิษฐานของการที่มนุษย์ต้องการจะกลับไปสู่พระผู้เป็นเจ้า หรือสภาวะหลุดพ้นอันสูงสุด ศาสนาพราหมณ์มีความเชื่อเรื่องพระเจ้าหรือสภาวะอันสูงสุดอยู่หลายแบบ มักเชื่อรวม ๆ กันไป มีตั้งแต่การนับถือเทพเจ้าหลายองค์ถึงเทพเจ้าใหญ่องค์เดียว ความเชื่ออันประกอบอยู่ในเชิงปรัชญาที่แพร่หลายที่สุดคือ เชื่อว่ามีสภาวะอันจริงแท้เป็นสากลไม่แปรปรวน สถิตในทุกสิ่ง เรียกว่า พรหมัน หรือ ปรมาตมัน สรรพสิ่งในโลกล้วนมีแก่นสาร หรือสภาวะนี้อย่างเดียวกัน สภาวะเช่นนี้ที่อยู่แยก ๆ กันเรียกว่าอาตมัน

เมื่อตีความเรื่องราวของพระกฤษณะกับเหล่านางโคปี พระกฤษณะคือ ปรมาตมัน ตามตำนานพระกฤษณะทรงเจริญวัยในหมู่คนเลี้ยงโค ความภักดี ความโหยหาพระกฤษณะของนางราธาและนางโคปี คือความปรารถนาของมนุษย์ (อาตมัน) ที่จะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระผู้เป็นเจ้า หรือสภาวะอันจริงแท้สูงสุดที่เรียกว่า ปรมาตมัน ตามแนวคิดเรื่องภักติโยคะ คือ การอาศัยความจงรักภักดีเพื่อบรรลุความจริงแท้ (ปรมาตมัน)

บทเพลงแขกขาวนี้ดำเนินความตามส่วนหนึ่งของวรรณคดีสันสกฤต เรื่อง คีตาโควินทะ พรรณนาเรื่องราวในฤดูวสันต์ (ฤดูใบไม้ผลิ) ต้นไม้ในท้องทุ่งผลิดอกออกใบมีสีสันงดงามดึงดูดให้เหล่าภมรแมลงผึ้งมาดอมดม อากาศเย็นสบายมีลมพัดมาจากทางใต้ นกร้องเพลงไพเราะ พระกฤษณะทรงขลุ่ยท่ามกลางเหล่านางโคปีที่มาเริงระบำ อันเป็นการแสดงว่าอาตมันได้กลับมารวมกับปรมาตมัน

ทำนองเพลงระบำนางโคปีท้ายเพลงแขกขาวนี้ใช้ทำนองเพลงแขกจริง ๆ ในภาพยนตร์แขกเรื่องหนึ่งมาปรับให้เข้ากับการร่ายรำ เมื่อคิดท่ารำเสร็จบรรดาผู้ที่เคยรำระบำอาชิ้มยอมแพ้ เพราะท่ารำต้องใช้เรี่ยวแรงนัก จึงให้บรรดาลูกหลานมารำแทน

หมดตำนานเพลงแขกขาว เถา ระบำนางโคปี และระบำอาบังแต่เพียงเท่านี้”

อ่านรายละเอียดในสูจิบัตรรายการแสดงดนตรีไทยปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ เนื่องในโอกาสฉลอง ๙๒ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๒ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตับนางซิน ตอนทำครัว

ดนตรีทำเพลง ฝรั่งครุ่นคิด

ริลลาแปลง

แสนสงสารนางซินเดอริลลา มีแม่เลี้ยงมารยาเอาแต่ได้
แต่ก่อนจ้างแม่ครัวก็ไล่ไป บังคับลูกเลี้ยงทำให้จะได้ฟรี
นางซินเป็นคนที่มีความรู้ ยังเรียนอยู่จุฬาถึงปีสี่
เธอชอบทำกับข้าวมานานปี เอ๊ะ! จะทำอะไรดีอวดฝีมือ

สวนฝรั่ง

ในสวนมีผลฟักทองยักษ์ กลางแปลงผักจะทำซุปไม่ดีหรือ
แต่ก่อนแม่เคยสอนไว้ได้ฝึกปรือ เพราะนี่คือตำราเลิศประเสริฐรส
ฝานฟักทองผัดกับหอมหัวใหญ่ ใส่เนยเค็มตั้งไฟจนสุกหมด
เติมน้ำซุปเบลนเดอร์ปั่นหอมน่าชด ใส่หม้อตั้งเตากำหนดกุ๊กเชี่ยวชาญ

ครัวฝรั่ง

พอเดือดใส่ครีมแล้วยกจากเตาได้ โรยพริกไทยผงลูกจันทน์ในอาหาร
เป็นอันเสร็จรู้สึกแสนเบิกบาน ทุกคนชอบรับประทานซุปของเรา
แต่คืนนั้นมีเลี้ยงในวังใหญ่ นางซินก็อยากไปพร้อมกับเขา
ลูกแม่เลี้ยงเอารถไปไม่เหลือเงา ได้แต่เศร้าเว้าวอนท่านผีเรือน

ผีฝรั่ง

ผีเรือนคิดเสกฟักทองเป็นรถทรง ใช้ฟักเขียวก็คงจะไม่เหมือน
ฟักทองทำซุปไปแล้วผีลืมเตือน จึงเอ่ยเอื้อนอย่างรอบคอบตอบนางซิน
จะใช้กล้วยทั้งเครือมาทดแทน เสกเป็นเกวียนมั่นแม่นพาผายผิน
หนูในครัวเสกเป็นควายได้ดังจินต์ อึ่งอ่างยินกูว่ารีบมาไว

สีนวลแปลง

ช่วยขับเกวียนให้ถึงวังก่อนรถเก๋ง ต้องรีบเร่งดั้นด้นไปจนได้
กิ้งก่าที่ไต่อยู่บนต้นไทร เป็นคนใช้และเป็นเพื่อนเดินทาง
กูจะบอกผีป่ามหามิตร สิงสถิตอยู่บนยอดต้นกร่าง
ช่วยลากเกวียนหยุดรถเก๋งทำอำพราง จะเป็นอย่างที่หวังตั้งจิตเอย

ดนตรีทำเพลง จุฬาเดิน
วงซียูแบนด์ทำเพลง เดินจุฬา

ทรงพระราชนิพนธ์ พ.ศ. ๒๕๕๓[๖๖]

---

[๖๖] สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงพระราชนิพนธ์อธิบายถึงที่มาของบทร้องนี้ไว้ดังนี้

"ครั้งหนึ่งเคยแสดงดนตรีเพลงอาหนูมีผู้ปรารภว่าอยากร่วมแสดงแต่อายุมากแล้วไม่เหมาะที่จะเป็นอาหนู ขอให้จัดระบำอาชี้ม เมื่อจัดแล้ว คนดูชอบใจ จึงขอให้จัดระบำอาบัง ครู (ดร.สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ) มีความเห็นว่าน่าจะจัดแสดงเรื่องที่มีเนื้อหามากกว่าเรื่องตลกจึงให้ประพันธ์เนื้อร้องเพลงแขกขาว เถา เพลงสำเนียงแขก ข้าพเจ้าจึงนำเรื่องพระกฤษณะกับนางโคปี แสดงภาพธรรมชาติที่งดงาม ความรักของมนุษย์และความภักดีที่ลึกซึ้งมาแต่ง ปีนี้เห็นควรจัดเพลงสำเนียงฝรั่ง เพราะสำเนียงจีน สำเนียงแขกจัดมาแล้ว

เนื้อหาเรื่องฝรั่งมีมาก คิดไว้หลายเรื่องแต่แต่งไม่ออก จนวันหนึ่งต้องไปงานปริญญา ต้องนั่งรถนานอยู่สักหน่อยจึงแต่งเรื่องนางชิน นั่งไปกลับเสร็จพอดี ข้าพเจ้ากังวลอยู่แต่ว่า แต่งไปก็เป็นแนวตลกตามความถนัด

ในเรื่องนี้แม่เลี้ยงใจร้ายให้นางชินทำครัว นางชินพอใจมาก สวนครัวหลังบ้านมีฟักทอง นางชินจึงทำซุปฟักทอง เริ่มตั้งแต่เก็บฟักทองมาผัดกับหอมหัวใหญ่ใส่เนย ใส่เกลือ เมื่อสุก เติมน้ำซุปใส่เบลนเดอร์ (เครื่องปั่นไฟฟ้า) เมื่อละเอียดดีแล้ว ใส่หม้อต้มโรยพริกไทยกับผงลูกจันทน์ (nutmeg) ที่จริงต้องใส่ครีมกับน้ำมันเม็ดฟักทองสักเล็กน้อยด้วย

นางชินอยากไปงานแต่ไม่มีรถไป จึงไปขอผีเรือนเพราะนางชินคนนี้ไม่มีแฟรี่กอดมาเดอร์ ผีเรือนจะเสกรถทรงก็ไม่ได้เพราะฟักทองทำซุปไปแล้ว สวนครัวหลังบ้านมีกล้วยทั้งเครือ รูปร่างเครือกล้วยเหมือนเกวียนไม่เหมือนรถ จะเทียมม้าก็ไม่เหมาะ ผีเรือนจึงต้องเสกสัตว์ต่าง ๆ เป็นควายเทียมเกวียน คนขับเกวียนคนรับใช้ รถแม่เลี้ยงไปก่อนนานแล้ว ผีเรือนจึงต้องติดต่อขอผีป่าเพื่อนสนิทให้ช่วยฉุดรถไว้ให้เกวียนไปถึงวังก่อน อาจารย์สิริชัยชาญบรรจุเพลง มีทั้งที่เป็นเพลงเดิมและแต่งใหม่เป็นสำเนียงฝรั่ง"

อ่านรายละเอียดในสูจิบัตรรายการแสดงดนตรีไทยปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ เนื่องในโอกาสฉลอง ๙๓ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๓ ณ หอประชุม อาคาร ๓ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เกษตร - กษัตริย์
น้ำ ดิน พืช สัตว์ ประมง

บทพระราชนิพนธ์เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครบ ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

น้ำ

ธาราชล

เมื่อลมฝนบนฟ้าพัดมาแล้ว พืชผ่องแผ้วแล้วผลิดอกออกเป็นผล
ยามแห้งแล้งไร่นาน่ากังวล พระราชทานสายฝนด้วยวิทยา
ชลประทานหลายแห่งแบ่งสรรน้ำ แก้มลิงตามกันน้ำท่วมมีคุณค่า
เมื่อน้ำน้อยใช้น้ำได้ดั่งจินดา เป็นหลักของชีวาพืชสัตว์คน

ดิน

ดลพสุธา

ผืนดินที่สรรพสิ่งสิงอาศัย แหล่งอาหารต้นไม้เกิดดอกผล
ดินไม่ดีก่อทุกข์แก่ปวงชน แต่ไม่พ้นพระปรีชากรุณาธิคุณ
ทั้งดินเปรี้ยวดินเค็มและดินทราย ดินก้อนแข็งทรงแก้ได้ช่วยอุดหนุน
ปุ๋ยคอกปุ๋ยหมักมีค่าอดุลย์ พัฒนาเจือจุนบุญของไทย

พืช

ไร่นาระเริง

มองเห็นแนวนาข้าวเขียวขจี กสิกรยินดีได้หว่านไถ
ข้าวออกรวงเก็บเกี่ยวกันว่องไว ที่สูงทำขั้นบันไดได้เก็บกิน
ทั้งพืชไร่พืชสวนล้วนส่งเสริม พระราชดำริริเริ่มเพิ่มพูนสิน
ทรัพย์บุคคลเนื่องนับทรัพย์แผ่นดิน เลี้ยงชีวินได้ด้วยหมั่นขยันงาน

สัตว์

บันเทิงกาสร

ฟาร์มโคนมนั้นหรือคือของใหม่ ที่ชาวไทยได้เรียนเพียรสืบสาน
ผลิตภัณฑ์นมนี้หนาน่ารับประทาน ธาตุอาหารอุดมนิยมกัน
ทรงตั้งธนาคารโคกระบือ ได้หารือปศุสัตว์เขาจัดสรร
ทั้งเป็ดไก่สัตว์นานาสารพัน สิ่งทั้งนั้นเกิดเพราะพระบารมี

ประมง

เว้าวอนมัจฉา

ปลานิลนั้นใครใครก็รู้จัก กินไม่เบื่อเนื้อดีนักเป็นศักดิ์ศรี
เพิ่มโปรตีนให้คนไทยได้อยู่ดี จักรพรรดิญี่ปุ่นถวายหลายปีมา

ถวายพระพร

เหมราช

กษัตริย์เกษตรป้องเขตธำรงรัฐ เฉลิมฉัตรเฉลิมพระชนมพรรษา
ปวงข้าบาทถวายชัยมังคลา ด้วยพุทธานุภาพจงทรงพระเจริญ

ทรงพระราชนิพนธ์ พ.ศ. ๒๕๕๔[๖๗]

---

[๖๗] สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์อธิบายถึงที่มาของบทร้องนี้ไว้ดังนี้ “เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๗ รอบ ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้ประพันธ์บทเพลงเฉลิมพระเกียรติและถวายชัยมงคล เพื่อบรรเลงในวันสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ข้าพเจ้าจึงเลือกยกพระราชกรณียกิจด้านส่งเสริมการเกษตรให้ประชาชนอยู่ดีกินดีมากล่าว การส่งเสริมการเกษตรต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อาทิเช่น น้ำดี ดินดี และพันธุ์พืช สัตว์ ปลาที่ดี รวมทั้งเทคนิคในการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ การแปรรูปและการค้า การตลาด วิธีการเหล่านี้ เป็นเรื่องยืดยาวเกินกว่าที่จะจัดเป็นการแสดงดนตรี ซึ่งเป็นงานศิลปะ จึงเลือกแต่บางประเด็นมากล่าว คุณครู ดร.สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ ได้บรรจุเพลงและประพันธ์ขึ้นใหม่ด้วย คุณครูท่านผู้หญิงวราพร ปราโมชฯ ได้ประดิษฐ์ท่าเต้นร่วมกับคุณครูนาฏศิลป์ไทย ดนตรีใช้เครื่องสากล ร่วมกับเครื่องไทยเช่นที่เคยทำมาเมื่อปีที่แล้ว

เริ่มที่เพลงพระราชนิพนธ์สายฝน ข้าพเจ้าขอให้มีการเบิกโรงเมขลารามสูรประกอบ เนื้อเพลงกล่าวถึงการแก้ฝนแล้งด้วยการทำฝนเทียม สร้างโครงการชลประทานเพื่อหาน้ำและป้องกันน้ำท่วม เช่น การสร้างแก้มลิง

เรื่องที่สองคือ ดิน ถึงประเทศไทยจะถือว่าเป็นเมืองที่ดินดำน้ำชุ่ม แต่เมื่อมีประชากรมากขึ้น ที่ดินเหมาะสมก็ลดน้อยลง ต้องใช้วิธีแก้ไขบำรุงดินประการต่าง ๆ เช่น การใส่ปุ๋ย การให้น้ำ การปลูกหญ้าแฝก

การปลูกพืช เช่น การปลูกข้าว มีทั้งการทำนา ทำข้าวไร่ในที่สูง แต่ก็มีวิธีทำนาขั้นบันได ซึ่งให้ผลผลิตดีกว่าการทำไร่พืชชนิดอื่น ๆ การทำสวน ปลูกผลไม้ ปลูกผัก ทุกอย่างต้องอาศัยพันธุ์ดีที่เหมาะสม

การเลี้ยงสัตว์มีหลายเรื่องที่ควรนำมากล่าว การทำฟาร์มโคนมเป็นงานที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มเพื่อให้คนไทยมีโอกาสดื่มนมสดที่เป็นประโยชน์แก่ร่างกาย แปรรูปนมเป็นผลิตภัณฑ์ได้หลายอย่าง ทรงตั้งธนาคารโคกระบือ และส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์อีกหลายอย่าง เช่น เป็ด ไก่ ไก่ฟ้า แพะ แกะ หมู คัดพันธุ์ที่ดี เหมาะสมกับท้องถิ่น

พูดเรื่องการประมง เรื่องเด่นที่ทราบกันทั่วคือการเพาะพันธุ์ปลานิล *(Tilapia nilotica)* ซึ่งสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นครั้งยังดำรงพระยศเป็นมกุฎราชกุมารถวายมา ภายหลังบางส่วนกลายพันธุ์เป็นปลานิลแดงหรือปลาทับทิม ที่จริงยังมีพระราชกรณียกิจเรื่องการประมงอีกหลายอย่าง เช่น ศึกษาปลากระโห้ บันไดปลา (fish ladder เป็นทางให้ปลาอพยพย้ายถิ่นได้ตามวงจรชีวิตเมื่อมีสิ่งก่อสร้างขวางกั้น เช่น มีเขื่อน) พันธุ์ปลา และสัตว์น้ำอื่น ๆ ข้าพเจ้าเกรงว่าการแสดงจะยาวเกินครึ่งชั่วโมงจึงจบด้วยการถวายชัยมงคลในตอนนี้ ตอนปลานิล ดนตรีพยายามใส่เสียงเป็นญี่ปุ่นเข้าผสม”

อ่านรายละเอียดในสูจิบัตรการแสดงดนตรีไทยปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ เนื่องในโอกาสฉลอง ๙๔ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๔ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“กษัตริย์เกษตรป้องเขตอำรงรัฐ
ปวงข้าบาทถวายชัยมังคลา
เฉลิมฉัตรเฉลิมพระชนมพรรษา
ด้วยพุทธานุภาพจงทรงพระเจริญ”

“ผืนดินที่สรรพสิ่งสิงอาศัย
ดินไม่ดีก่อทุกข์แก่ปวงชน
แหล่งอาหารต้นไม้เกิดดอกผล
แต่ไม่พ้นพระปรีชากรุณาธิคุณ”

พระผู้ให้

บทพระราชนิพนธ์ถวายพระพรชัยมงคล
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

พระผู้ให้

(To Give without Discrimination ให้โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง)

สมเด็จพระนางเจ้าผู้ปกเกศ ทรงพระเมตตาเห็นเป็นที่ตั้ง
“ให้ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง” ผู้คนทั้งหลายเหล่าเท่าเทียมกัน
ทั้งคนไทยคนลี้ภัยเข้ามาพึ่ง ทรงนึกถึงช่วยได้ไม่เดียดฉันท์
เลือกสิ่งดีมอบให้เป็นสำคัญ มุ่งแบ่งปันความสุขแก่ทุกคน

เจ็บไข้รักษา

(อโรคยา ปรมา ลาภา ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ)

ถึงจะเป็นธรรมดาในหล้าโลก แก่เจ็บตายเป็นทุกข์โศกทุกแห่งหน
ทรงส่งหมอตรวจรักษาประชาชน ผู้ทุพพลได้ไปโรงพยาบาล
ตั้งแผนกคนไข้ได้ไถ่ถาม คอยติดตามส่งต่อบริหาร
ทั้งผู้ป่วยญาติผู้ป่วยช่วยจัดการ ยังมีฐานข้อมูลไว้ไม่ลืมเลือน

วิทยารวมใจ

(การรู้หนังสือคืออนาคต)

ทรงเน้นให้ทุกผู้รู้หนังสือ เพื่อฝึกปรืออ่านเขียนไม่คลาดเคลื่อน
พระราชทานค่าใช้จ่ายเป็นรายเดือน แผนกนักเรียนเป็นเสมือนผู้ปกครอง
ทรงตั้งศาลารวมใจให้หลายแห่ง ห้องสมุดเป็นแหล่งรวมคนทั้งผอง
มาสังสรรค์อ่านหนังสือให้ช่ำชอง ได้ความรู้คิดท่องจำจงดี

ขานไขอาชีวะ

(ฝึกอาชีพต่าง ๆ มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษ)

ความมั่นคงทางอาหารในประเทศ กสิกรทุกเขตต้องมีที่
ทรงตั้งฟาร์มตัวอย่างแสดงวิธี ทั้งแปรรูปตลาดมีให้คนดู
บางคนนั้นมีที่ดินน้อย แต่ไม่ถอยสร้างชีวิตจิตใจสู้
ศิลปกรรมหัตถกรรมนำเชิดชู เป็นความรู้ของคนไทยแต่ไรมา

ศิลปหัตถกรรม

ทั้งเครื่องเงินเครื่องทองของคู่ชาติ ช่างฉลาดทำเครื่องถมอันมีค่า
ย่านลิเภาอยู่ในสวนยางพารา โบราณหาจากไหนได้เพียงพอ
นำมาสานเป็นหีบหมากงามประเทือง ทรงยักเยื้องเป็นกระเป๋าดูดีหนอ
ทั้งป่านศรนารายณ์งามละออ คนประดิษฐ์ไม่ท้อทรงการุณย์

ลำนำทอผ้า

งานปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้า ทั่วเทศาทรงรับสนับสนุน
ย้อมด้วยสีธรรมชาติยิ่งอดุลย์ ทรงเจือจุนเรื่องตลาดทั่วโลกา
ศิลปยังมีอีกหลายอย่าง ผ่องไพสิษฐ์ทุกทางอุดมค่า
ไม่อาจเล่าด้วยติดเรื่องเวลา ล้วนเป็นการรักษาสมบัติไทย

ปวงข้าฯ ถวายพระพร

เห่เอยมิ่งมงคล เฉลิมพระชนมพรรษา
ขอพระไตรรัตนา ปวงเทวามาคุ้มองค์
หากทรงประสงค์ใด ประสิทธิได้ดังประสงค์
พระชนม์ยั่งยืนยง ขอให้ทรงพระสราญ
ห่างโรคไข้ไกลทุกข์ ทรงสบสุขเกษมศานต์
ปวงภัยไม่พ้องพาน ปวงประชาล้วนภักดี
สิริศักดิ์จงประสิทธิ สิริฤทธิพิพิธศรี
สิริภาพเพิ่มทวี สิริวีร์วรชัย

ทรงพระราชนิพนธ์ พ.ศ. ๒๕๕๕[๖๘]

---

[๖๘] สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์อธิบายถึงที่มาของบทร้องนี้ไว้ดังนี้ “ใน พ.ศ. ๒๕๒๒ องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ด้วยการถวายเหรียญเซเรส (Ceres Medal) เหรียญนี้เป็นเหรียญสูงสุดที่ FAO มอบให้สตรีที่มีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหารและการพัฒนาอย่างยั่งยืน เซเรส เป็นเทพธิดาแห่งการเกษตรของโรมัน คติพจน์พระราชทานที่จารึกในเหรียญว่า To Give without Discrimination (ให้โดยไม่เลือกที่รักที่ชัง) ซึ่งหมายถึง การช่วยเหลือทุกคน ไม่ว่าเป็นคนไทย ชาวต่างประเทศผู้ประสบภัย สิ่งที่จะต้องเป็นสิ่งที่ดีที่สุดเท่าที่จะสรรหามาได้

พระราชกรณียกิจที่ยกมาเป็นส่วนน้อย มีดังต่อไปนี้

ด้านการรักษาพยาบาล สมัยที่เริ่มทรงงาน มีคนเป็นจำนวนมากที่ยังต้องพึ่งการรักษาแบบพื้นบ้านเพียงอย่างเดียว ทรงจัดหน่วยแพทย์พระราชทาน มีการสัมภาษณ์คนที่จำเป็นต้องรักษาในโรงพยาบาล มีประวัติผู้ป่วย ประวัติครอบครัว มีใบส่งตัวเข้าโรงพยาบาล ช่วยเหลือเรื่องการเดินทาง ช่วยเหลือความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลเหล่านั้น มีเจ้าหน้าที่แผนกคนไข้เป็นผู้ดูแลเมื่อเข้าโรงพยาบาลแล้ว ยังมีอาสาสมัครเยี่ยมไข้ ระหว่างที่ยังไม่ได้เข้าโรงพยาบาลก็มีบ้านพักคนไข้ให้อยู่รวมทั้งญาติของคนไข้ด้วย

ในชุมชนที่ห่างไกล โปรดเกล้าฯ ให้มีการฝึก “หมอหมู่บ้าน” ให้ดูแลสุขภาพอนามัยของชาวบ้านด้วยกันก่อนพบแพทย์

ด้านการศึกษาและการพระราชทานทุนการศึกษา ทรงมีพระราชดำริว่า คนเราควรจะอ่านออกเขียนได้เพื่อที่จะหาความรู้เพิ่มเติม มีคนจำนวนมากที่เรียนหนังสือแล้วไม่ได้อ่านเขียนจึงลืมไป แต่ก่อนเคยทรงสอนผู้ไม่รู้หนังสือด้วยพระองค์เองด้วย พระราชทานทุนการศึกษานักเรียนให้เรียนต่อได้สูงตามความสามารถของเขามาหลายสิบปีจนผู้ที่ได้รับพระราชทานทุนสำเร็จการศึกษาเรียนจบ ได้งานทำเป็น

ประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง การพระราชทานทุนการศึกษาก็มิได้สักแต่ว่าส่งเงินไปช่วย แต่จะมีเจ้าหน้าที่แผนกนักเรียนคอยติดต่อ ถามสารทุกข์สุกดิบ คอยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แม้เรียนจบแล้วถ้ามีปัญหาอะไร ทางแผนกจะช่วยเหลือโดยตลอด

ศาลารวมใจที่กล่าวถึงนั้นเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีหนังสือและสื่อต่าง ๆ สมัยก่อนเราช่วยกันหาเรื่องที่มีประโยชน์มาย่อ เขียนด้วยภาษาง่าย ๆ เขียนตัวโต ๆ หาภาพประกอบ (สมัยนั้นยังไม่มีคอมพิวเตอร์) คัดเลือกชาวบ้าน ๓ คน มาเป็นผู้ดูแลศาลารวมใจ ชาวบ้าน ๓ คนนี้ได้รับการฝึกอบรมด้านการดูแลหนังสือเหมือนเป็นบรรณารักษ์ ผู้ดูแลสุขภาพชาวบ้าน ใช้ยาสามัญประจำบ้านได้ มีหน้าที่รายงานกิจการศาลารวมใจให้เจ้าหน้าที่ในวัง นอกจากนั้นศาลารวมใจยังเป็นที่สำหรับฝึกอาชีพหรือชาวบ้านมานัดพบและเปลี่ยนความรู้ความคิดกันด้วย

ด้านอาชีพ มุ่งให้ประชาชนมีงานทำ มีรายได้เลี้ยงครอบครัว มีอาหารพอเพียง มีเงินส่งบุตรหลานเล่าเรียน งานหลักของชนบทไทยคือการเกษตร นอกฤดูเพาะปลูกชาวบ้านจะมีเวลาทอผ้า ทั้งผ้าฝ้ายและผ้าไหม บางแห่งปลูกฝ้ายเอง แต่ส่วนใหญ่ซื้อจากท้องตลาด ส่วนไหม ชาวบ้านปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเองแบบดั้งเดิมตามบ้าน ทรงแนะนำให้ใช้ไหมไทยพื้นเมือง เพราะถึงเส้นใยจะสั้นกว่าพันธุ์ต่างประเทศ แต่ทอแล้วจะได้ผ้าเนื้อดี ย้อมสีติดดี และสวมใส่สบาย ทำให้ในปัจจุบันยังสามารถรักษาพันธุกรรมของไหมไทยเอาไว้ได้ ย้อมเส้นไหมด้วยสีที่ขายตามท้องตลาดก็มี สีธรรมชาติก็มี ทรงส่งเสริมการย้อมผ้าสีธรรมชาติเพราะจะให้สีสวยงาม กลมกลืน เป็นที่นิยมของตลาด ทรงส่งเสริมการใช้ผ้าไทยตัดเป็นเสื้อผ้าสวมใส่ทำให้ชาวบ้านมีรายได้ดี การปักผ้าใช้เทคนิคแบบไทยด้วยไหมน้อย (ไหมเส้นบางอยู่ชั้นในสุดของรังไหม) ย้อมสีเอง ปักเป็นรูปต่าง ๆ เช่น เรื่องในวรรณคดี เรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รูปสัตว์ เป็นต้น

เครื่องเงินเครื่องทองใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น เครื่องถม ครั่ำ เป็นการรักษาสมบัติวัฒนธรรมไทยไว้ เครื่องจักสาน เช่น จักสานไม้ไผ่ หวาย ย่านลิเภา สานป่านศรนารายณ์ บางทีก็ใช้เส้นเงินสาน เหมือนสานไม้ไผ่ หรือนำปีกแมลงทับมาสาน หรือตกแต่งเครื่องประดับต่าง ๆ ดูแปลกตาเพราะปีกแมลงทับมีหลายสี ดูเหมือนเลื่อม นอกจากนั้นมีการปั้นตุ๊กตาชาววัง เครื่องปั้นดินเผา เซรามิก เครื่องกระเบื้อง การเขียนภาพแบบไทย เนื้อเรื่องจากวรรณคดีไทย แสดงวิถีชีวิตไทย การแกะสลักไม้และหินสบู่ เป็นต้น

พระราชกรณียกิจเหล่านี้เกิดขึ้นด้วยพระราชดำริโดยตรง มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนทั้งด้านสุขภาพ การศึกษา การหารายได้ การฝึกให้มีช่างฝีมือแขนงต่าง ๆ ให้ประกอบสัมมาชีพและรักษาศิลปวัฒนธรรมไปพร้อม ๆ กัน กิจการทั้งหลายนี้ทรงติดตามดูแลพิจารณาผลงานอย่างใกล้ชิด มีการปรับปรุงแก้ไข ไม่เคยทรงย่อท้อ พระราชทานรางวัลเป็นกำลังใจ แม้ทุก ๆ เรื่องต้องใช้เวลานาน แต่ก็สำเร็จเป็นประโยชน์ต่อบุคคลผู้เกี่ยวข้อง และแก่ประเทศโดยรวมอย่างแท้จริง”

อ่านรายละเอียดในสูจิบัตรการแสดงดนตรีไทย ปีพาทย์ดึกดำบรรพ์ เนื่องในโอกาสฉลอง ๙๕ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๕ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หม่องปอกกะเยี่ยง
(ถ้าเดินเรื่อยไปก็จะถึงปลายทาง)

เพลงรัวพม่า

กลางพม่าใหญ่

นักศึกษาชื่อหม่องปอกกะเยี่ยง ชอบหลีกเลี่ยงการเรียนไม่เขียนอ่าน
เพื่อนร่วมชั้นล้วนเรียนจบไปตั้งนาน แกก็เบื่ออยากกลับบ้านไปสักที
ครูเรียกปอกกะเยี่ยงเข้ามาสั่ง เจ้าจงฟังคาถาพาสุขี
แล้วท่องบ่นปฏิบัติให้ดีดี ทั้งชีวีสามข้อก็พอควร

ไปให้ถึงที่

หนึ่งเดินไปเรื่อยก็จะถึงซึ่งที่หมาย สองต้องถามมากหลายให้ครบถ้วน
สามอย่าหลับให้ความคร้านพาลชักชวน จบกระบวนกะเยี่ยงลาท่านอาจารย์
อยากได้เห็นเมืองตะโก้งเมืองหลวงใหญ่ เปิดหูตาเที่ยวไปก่อนกลับบ้าน
ไม่มีเงินเดินไปเรื่อยเอื่อยเฉื่อยนาน ถึงตะโก้งเป็นสถานมหานคร

เพลงพิณ

ราชินีเฉิดฉาย

เมืองนี้ปกครองโดยราชินี ราชาล้วนสิ้นชีวีเมื่อเรียงหมอน
เหล่าขุนนางประกาศให้ราษฎร อภิเษกเสียก่อนจะได้บัลลังก์
ปอกกะเยี่ยงลิงโลดโดดเข้าสู้ คิดถึงคำของครูที่สอนสั่ง
ถามมากมากจึงเป็นใหญ่ได้อยู่วัง เขาแต่งตั้งให้เป็น “คิง” ดีจริงเรา

เพลงพิณ

อุบายราชา

ยามค่ำขึ้นแท่นบรรจถรณ์ ต้นกล้วยซ่อนรอราชินีเข้า
ราชินีหลับแล้วหม่องจึงเอา กล้วยมานอนแทนตัวเขาข้างพระนาง
ปอกกะเยี่ยงหลบอยู่หลังเสาใหญ่ ราชินีหลับไปเกือบรุ่งสาง
พญานาคเลื้อยเข้ามาจนถึงทาง ที่เขาวางกล้วยไว้นึกว่าคน

นาคาสิ้นฤทธิ์

จึงขบกัดปล่อยพิษคิดพิฆาต ปอกกะเยี่ยงไล่ฟาดนาคเกือบป่น
แสนดีใจนาคามาหลงกล วิ่งออกไปไม่ทันยลนางโศกา
รุ่งขึ้นชาวประชาสุขหทัย พระราชาอยู่ได้ไม่ถูกฆ่า
ราชินีเรียกมหาดเล็กเข้ามา หาพรานแล่หนังพญานาคินทร์
ให้ตั้งพันเหรียญเป็นค่าแล่ เย็บหมอนแค่ร้อยเหรียญทั้งหมดสิ้น
ส่วนกระดูกราชินีตั้งใจจินต์ ทำเป็นปิ่นปักเกศาพาคะนึง
พระนางเต็มไปด้วยความเคียดแค้น ค่อยวางแผนที่ใครคาดไม่ถึง
หวังผูกใจพระราชาพาตราตรึง พระนางจึงชวนให้ตอบคำถามนาง

พลังจิตดีแล

ปอกกะเยี่ยงหลงว่าภรรยารัก ดีใจนักไม่คิดอางขนาง
นางว่าตอบผิดมีอยู่หนึ่งทาง ต้องฆ่าทิ้งศพวางอนาถนัก
ปริศนาว่าพันหนึ่งถูกชำแหละ ถ้าเย็บแปะแค่ร้อยเห็นประจักษ์
ส่วนกระดูกนั้นหนานางคนรัก ทำปิ่นปักศีรษะไว้ดูให้ดี

เพลงเร็วพม่า

มะตะแบพม่า

จะกล่าวถึงพ่อแม่แม้แก่เฒ่า ก็ได้ยินคนเล่าทั่วทุกที่
ว่าลูกรักอภิเษกราชินี เป็นพระองค์ทรงศรีในบัดดล
รีบดั้นด้นแนวป่ามาตะโก้ง เห็นที่โล่งชายบุรีมีไม้ผล
จึงเข้าหลบร่มไม้กันสองคน จะกินข้าวแต่ทำหล่นใต้ต้นจัน

รัวพม่า

(อีกาสองผัวเมียบินลงมาจิกข้าวที่สองตายายทำหล่นและบินขึ้นไปคุยกันบนต้นจัน)

เสภาเลซอง

อีกาตัวเมีย : *ข้าวนี้อร่อยดี* *มากินซีมาแบ่งปัน*
ดั่งภักษาราชันย์ *พรุ่งนี้เราอาจอดตาย*

อีกาตัวผู้ : *หม่องปอกกะเยี่ยงนั้น* *พรุ่งนี้พลันจะวางวาย*
พวกเราก็สบาย *กินร่างกายพระราชา*

อีกาตัวเมีย : *ทำไมเขาจะมอดม้วย?*

อีกาตัวผู้ : *ก็เป็นด้วยเรื่องปัญหา*
ปอกกะเยี่ยงไม่รู้ว่า *คำตอบนั้นเป็นฉันใด*
ฉันเองแอบไปรู้ *เป็นเรื่องงูตัวโตใหญ่*

อีกาตัวเมีย : *เธอรู้ได้อย่างไร?*

อีกาตัวผู้ : *ฉันอยู่ในห้องราชินี*
รอจิกนัยนา *แห่งพญาจอมนาคี*

อีกาตัวเมีย : *จะจิกทำไมนี่?*

อีกาตัวผู้ : *จะมาให้เธอลิ้มลอง*

อีกาตัวเมีย : *โอ้พ่อสุดที่รัก* *แสนดีนักไม่มีสอง*
เราคงได้สมปอง *ตอนนี้ค่ำควรกลับรัง*

เพลงเร็วพม่า

(แล้วพากันบินไป)

ซวยมองพราว

แปลกแท้พ่อแม่ฟังเข้าใจ นกพูดได้ลูกเราคงมีหวัง
จึงรีบเร่งเข้าไปข้างในวัง เล่าความดังได้ยินจากนกดำ
ถึงรุ่งเช้าออกมหาสมาคม ปอกกะเยี่ยงภิรมย์ยิ้มด้วยขำ
ได้ตอบถ้อยราชินีดีทุกคำ ไม่เพลี่ยงพล้ำสักนิดจิตสบาย

ดาวกระจ่าง

ราชินีตกตะลึงไม่คาดคิด คร้ามดวงจิตพรั่นฤทัยใจหาย
วันนี้เราคงจะต้องตาย ด้วยแพ้พ่ายพนันพระภูบาล
ปอกกะเยี่ยงเป็นคนที่ใจกว้าง เมื่อเห็นนางหวาดกลัวก็สงสาร
ไม่เข่นฆ่าแม้นางช่างสามานย์ แต่เนรเทศดัดสันดานคนอัปรีย์

สว่างธรรมา

ครั้นเมื่อพระองค์ได้ทรงราชย์ ถือธรรมะประกาศทศวิถี
อุปถัมภ์ข้าเฝ้าเหล่าเสนี ปวงประชายินดีด้วยอยู่เย็น
ทั้งพ่อค้าวาณิชย์คิดการค้า นำเงินตราเข้าแผ่นดินสิ้นความเข็ญ
เกษตรกรหว่านไถไม่ลำเค็ญ เจริญเป็นสุขสันต์นิรันดร์เทอญ

นาฬิกาพม่า - ไทย

ทรงพระราชนิพนธ์ พ.ศ. ๒๕๕๖[๖๙]

---

[๖๙] สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงพระราชนิพนธ์อธิบายที่มาของบทร้องนี้ไว้ดังนี้

"เมื่อครั้งก่อน ๆ ได้จัดแสดงเพลงสำเนียงจีน แขก ฝรั่งไปแล้ว คราวนี้จึงอยากลองทำเพลงอีกสักภาษา จึงลองทำเพลงสำเนียงพม่า ตามที่เคยบรรเลงมา บทร้องเพลงพม่าส่วนใหญ่มาจากเรื่องราชาธิราช อยากจะเปลี่ยนเรื่อง นึกขึ้นมาได้ว่าตอนเด็ก ๆ ได้อ่านนิทานพม่ามีเรื่องหม่องปอกกะเยี่ยงชอบคำพูด (ซึ่งเป็นคำสอนของครู) ว่าถ้าเดินเรื่อยไปก็จะถึงปลายทาง จึงนำเรื่องมาเล่าดังนี้

หม่องปอกกะเยี่ยงเป็นนักเรียนเกียจคร้าน ในที่สุดครูสอนบทเรียนให้ปฏิบัติสามข้อ คือ ประการแรก ถ้าเดินเรื่อยไป (ไม่ย่อท้อเสียก่อน) ก็จะถึงปลายทาง ประการที่สองให้รู้จักถามมาก ๆ (รู้จักหาความรู้) ประการที่สาม ไม่หลับใหล (ไม่เกียจคร้าน และคอยระวังตัว) ทั้งสามข้อนี้จะทำให้ประสบความสำเร็จ ในนิทานโบราณมีหลายเรื่องที่ครูที่ให้คาถาเพียงข้อเดียว หรือสามข้อแก่ศิษย์ แสดงว่าการเป็นครูที่ดี

จะต้องรู้ว่าศิษย์แต่ละคนควรสอนอย่างไร และศิษย์ที่ฟังคำสอนครูและรู้จักนำคำสอนมาประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ มักจะประสบความสำเร็จ

เขาเดินไปเรื่อยก็ไปถึงเมืองตะโก้ง ปัจจุบันคือเมืองย่างกุ้ง ถามผู้คนแถวนั้นได้ความว่าเมืองนี้มีแต่พระราชินี ไม่มีพระราชา เพราะพระราชาล้วนแต่สิ้นพระชนม์เมื่ออยู่กับพระราชินี พวกขุนนางประกาศหาอาสาสมัครมาเป็นพระราชา ปอกกะเยี่ยงไม่กลัว สมัครเป็นพระราชา เมื่อเข้าห้องบรรทม หม่องปอกกะเยี่ยงรอให้พระราชินีหลับไปก่อนและเอาต้นกล้วยมาวางไว้แทนตัว ส่วนตนเองไม่หลับใหล ไปยืนหลบอยู่หลังเสา ใกล้เวลารุ่งสางมีพญานาคเลื้อยเข้ามาขบต้นกล้วยที่หม่องปอกกะเยี่ยงวางลวงไว้ นึกว่าเป็นคนหม่องปอกกะเยี่ยงจึงเอาดาบฟันพญานาคจนตาย แล้วออกไปจากห้องด้วยความดีใจ ไม่ทันเห็นพระราชินีร้องไห้โศกเศร้าที่พญานาคซึ่งเป็นคู่รักตาย คนมักจะสงสัยว่าคนกับพญานาคซึ่งเป็นสัตว์จะเป็นคู่รักกันได้อย่างไร ก็ต้องตอบว่าในเรื่องนิทานพื้นบ้านมักมีเรื่องที่คนกับสัตว์โดยเฉพาะอย่างยิ่งพญานาคเป็นคู่สังวาสกัน หรืออาจจะอธิบายได้ว่าพระราชินีมีคู่รักเป็นชนเผ่าที่มีพญานาค หรืองูตัวโต ๆ เป็นสัตว์สัญลักษณ์หรือที่เรียกว่า totem

ผู้อ่านรวมทั้งผู้ประพันธ์ (ซึ่งไม่ทราบว่าเป็นผู้ใด) เห็นว่าพระราชินีเป็นคนใจร้าย ให้คู่รักสังหาร “สามี” ไปไม่รู้กี่คนแล้ว แต่ข้าพเจ้าเห็นว่า ถึงการฆ่าคนเป็นสิ่งไม่ดี แต่คนที่มีคู่รักอยู่แล้ว และถูกคลุมถุงชนกับใครต่อใครมากหน้าหลายตาอาจเคืองแค้น และหาทางออกแบบนี้

พระราชินีเรียกมหาดเล็กมาสั่งให้จ้างนายพรานมาแล่หนังพญานาคให้เงินค่าแล่ ๑,๐๐๐ เหรียญ และให้เย็บเป็นหมอนให้ค่าจ้าง ๑๐๐ เหรียญ ส่วนกระดูกพญานาคพระนางทำเป็นปิ่นปักผม

เช้าขึ้น พระราชินีชวนหม่องปอกกะเยี่ยงเล่นตอบปริศนา พระนางถามว่า “พันหนึ่งถูกชำแหละเย็บร้อยหนึ่ง กระดูกทำปิ่นปักผม” คืออะไร ถ้าตอบไม่ได้จะต้องถูกประหารชีวิต ถ้าตอบได้พระนางจะเป็นฝ่ายถูกประหาร

เป็นบุญของหม่องปอกกะเยี่ยงที่พ่อแม่ทราบข่าวว่า ลูกได้เป็นพระราชา จึงเดินทางมาหา เมื่อมาถึงนอกเมืองตะโก้งก็ไปหยุดกินข้าวใต้ต้นไม้ ทำข้าวหก อีกาสองผัวเมียลงมากินข้าวและคุยกันว่าหม่องปอกกะเยี่ยงจะถูกประหารเพราะไม่รู้คำตอบปริศนา แต่อีกาตัวผู้รู้เพราะแอบบินเข้าไปในห้องพระราชินี แล้วเฉลยปริศนาให้อีกาตัวเมีย พ่อแม่ฟังเข้าใจ เรื่องแบบนี้ก็ปรากฏอยู่มากในนิทานพื้นบ้านมีหลายเรื่องที่เป็นการตอบปริศนาเหมือนในเรื่องนี้

พ่อแม่เข้าเมืองไปบอกหม่องปอกกะเยี่ยง ในวันรุ่งขึ้นหม่องปอกกะเยี่ยงตอบคำถามได้ทุกข้อ พระราชินีกลัวมาก หม่องปอกกะเยี่ยงสงสารจึงไม่ประหาร เพียงแต่ให้เนรเทศไป

เรื่องจบลงว่าหม่องปอกกะเยี่ยงขึ้นครองราชย์แล้วปกครองแผ่นดินโดยธรรม ประชาชนก็เป็นสุขสืบไป ข้าพเจ้านึกถึงพระสูตรในพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง พ.ศ. ๒๕๒๕ เล่ม ๙ ชื่อกูฏทันตสูตร ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาโปรดกูฏทันตพราหมณ์เรื่องพระเจ้ามหาวิชิตราชในอดีตกาลทรงปกครองบ้านเมืองโดยธรรม พระราชทานเมล็ดพันธุ์พืช และสัตว์แก่เกษตรกร เงินทุนแก่พ่อค้า และเบี้ยเลี้ยงเงินเดือนรางวัลแก่ข้าราชการที่ดี ทำให้บ้านเมืองร่มเย็นไม่มีโจรผู้ร้าย จึงนำมาย่อเติมไว้ท้ายเรื่อง

นิทานพื้นบ้านเช่นนี้ เล่ากันมาแต่โบราณเพื่อสร้างความบันเทิงและมีคติธรรม แต่อาจมีความไม่สมเหตุผลอยู่บ้าง ผู้อ่านและผู้ฟังจึงควรพิจารณาให้เห็นความจริงถ่องแท้ จึงจะเกิดปัญญาตามควร”

อ่านรายละเอียดในสูจิบัตรในรายการแสดงดนตรีไทยปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ เนื่องในโอกาสฉลอง ๙๖ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๖ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไผ่รวกกับทานตะวันผู้ยโส

ลุงมาป้าชู

ขุนบรม

คุณลุงมาคุณป้าชูอยู่กระท่อม ที่แวดล้อมด้วยภูผาพนาเขียว
ลูกสามคนรักใครใจกลมเกลียว มือถือเคียวจอบกระบุงมุ่งแต่งาน
ขยันทำไร่นาสวนผสม บุปผชาติน่าชมกลิ่นหอมหวาน
แต่ยังมีที่ว่างหว่างต้นตาล เขาต้องการปลูกอะไร “อะไรดี?”

หนู เล็ก กลาง ใหญ่

ละว้า

หนูเล็กว่าหนูอยากปลูกต้นมะม่วง มันออกผลเป็นพวงอร่อยจริงนี่
หนูกลางว่าต้นมะยมออกผลทุกปี รสเปรี้ยวจี๋ดองไว้ได้หลายโล
พี่หนูใหญ่ใครใครก็เชื่อถือ เป็นคนเก่งเลื่องลือดีอักโข
ว่ามะม่วงที่ตลาดมีผลโต ราคาถูกตั้งแผงโชว์อยู่ริมทาง

ไผ่รวกมาแรง

ฉับแกละ

ถ้าอยากกินซื้อเขาเอาดีกว่า ส่วนมะยมปู่ย่าที่บ้านล่าง
ท่านมีมากยังส่งให้น้องหนูกลาง พี่เห็นวางอยู่ตรงนั้นไม่ทันกิน
พวกเราจงปลูกไผ่รวกกันเถิด แสนประเสริฐอาจขายได้ทรัพย์สิน
หน่อรสอร่อยหนูใหญ่เคยได้ยิน จะไปบ้านลุงอินขอกล้ามา

ทานตะวันแซง

ฉิ่งฉาบ

เมื่อปลูกไผ่แล้วยังมีที่เหลือ ตรงแปลงมะเขือปลูกทานตะวันไว้ข้างหน้า
หนูกลางได้เมล็ดที่ซื้อหา ไม่นานนักบุปผาออกดอกงาม

เสียงแข็งยโส

ลำปางเล็ก

ทานตะวันยโสและโอหัง มาทีหลังโตกว่าน่าเหยียดหยาม
ผู้มาก่อนเมื่อไรจะโตตาม มันเอ่ยถามถากถางไผ่ร้ายจริงจริง

ขี้โม้คุยโว

สร้อยลำปาง

ไผ่สังเวชทานตะวันว่าขี้โม้ มันคุยโวเมามัวตัวงามยิ่ง
กลีบสีเหลืองใบสีเขียวงามทุกสิ่ง ไม่ฟังคำไผ่ติงเอาเสียเลย

ร้องโฮกลางฝน

แขกไทร

อีกไม่นานหน้าฝนดลมาถึง ในคืนหนึ่งมิใช่ฝนตกเฉยเฉย
พายุพัดฟ้าร้องก้องกว่าเคย เหมือนจะเย้ยพรรณพฤกษาอย่ามาทน
ทานตะวันต้านลมฝนไม่ไหว จึงล้มไปกลีบเหลืองหายกลางสายฝน
ใบก็เหี่ยวน่าร้องไห้ใจมืดมน ไม่มีคนไม่มีผึ้งพึงใจตอม

ได้ผลหน่อไผ่

กระบอกทอง

ฝ่ายไผ่รวกได้น้ำก็แตกใบ รากแผ่กว้างต้นสูงใหญ่กว่ากระท่อม
มีหน่อเล็กรสดีอยู่รอบล้อม เหมือนเป็นจอมรุกขชาติที่ดาษดง

ไผ่เรียนจำเริญ

พรรณไม้ในสวน

คุณลุงมาจึงสอนลูกลูกทุกคน ปลูกไม้ต้นจงจำไว้อย่าใหลหลง
พืชโตเร็วอาจอยู่ได้ไม่มั่นคง พืชโตช้ายืนยงวงศ์ไผ่ไพร
อย่างพวกหนูเป็นเด็กยังเล็กอยู่ ค่อยค่อยเพียรเรียนรู้จนเติบใหญ่
จะมั่นคงมีเกียรติศรีดีดั่งใจ เปรียบไผ่รวกพันธุ์ไม้ในสวนเรา

ทรงพระราชนิพนธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗[๗๐]

---

[๗๐] สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงพระราชนิพนธ์อธิบายที่มาของบทร้องนี้ไว้ดังนี้

“หลายปีมาแล้วที่ข้าพเจ้าได้แต่งบทร้องสำหรับวงดนตรีสายใยจามจุรีมาหลายครั้ง บทเพลงเหล่านี้มีสำเนียงจีน แขก ฝรั่ง และพม่า มาถึงปีนี้ไม่ทราบว่าจะทำเพลงญวน เขมร มอญ หรือลาวดี ยังคิดไม่ออก พอดีวันหนึ่งหันไปเจอหนังสือเล็ก ๆ เล่มหนึ่ง...

เมื่ออาจารย์ประคอง เทวกุล ณ อยุธยา เกษียณอายุในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้พิมพ์หนังสือเล่มหนึ่งเพื่อแจกมิตรสหาย ชื่อว่านิทานคุณธรรมจากไผ่รวก โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โรงเรียนอุทัยวิทยาคม เมื่อยังรับราชการ อาจารย์เป็นกรรมการโครงการนี้และให้เด็ก ๆ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เขียนนิทานเกี่ยวกับไผ่รวก พืชพื้นเมืองจังหวัดอุทัยธานีที่มีคุณประโยชน์หลายอย่าง อาจารย์รวบรวมเรื่องได้ ๔๐๘ เรื่อง แต่ได้คัดมาพิมพ์เพียง ๒๐ เรื่อง ข้าพเจ้าจึงดัดแปลงเรื่องของ ด.ช. ปัทรพงษ์ หลวงชัย ชั้น ม. ๑/๙ ปีการศึกษา ๒๕๔๕ เรื่องไผ่รวกกับทานตะวันผู้ยโส มาเขียนเป็นบทกลอนเพื่อแสดงเป็นเพลงตับอย่างที่เคย

เรื่องย่อคือชายผู้หนึ่งมีบุตรสามคน ครอบครัวนี้ปลูกแปลงพืชผัก และไม้ดอกสวยงามแล้วยังมีที่ว่าง เขาถามลูก ๆ ว่าต้องการปลูกไม้ยืนต้นอะไร ลูกคนเล็กอยากปลูกมะม่วง ลูกคนกลางอยากปลูกมะยม แต่ลูกคนโตอยากปลูกไผ่รวก อธิบายเพิ่มเติมว่ามะม่วงมีขายราคาถูกอยู่แล้ว มะยมบ้านปู่มีมากย่าเก็บมาให้เสมอ ไผ่รวกหายาก หน่อไม้รสชาติดี ขายได้ราคาดี เมื่อปลูกใหม่ ไผ่รวกยังเล็ก เมื่อปลูกแล้วแตกใบช้า ๆ ลูกคนกลางได้เมล็ดทานตะวันมา เห็นยังพอมีที่จึงปลูก ไม่นานก็ออกดอกกลมใหญ่ มีสีเหลืองสวยงาม มันโอ้อวด เยาะเย้ยไผ่รวกว่า มันมาทีหลังแต่โตเร็วกว่า ดอกสวย หันรับแสงตะวันได้ แต่ไผ่รวกว่าโตอย่างมั่นคงดีกว่า วันหนึ่งฝนตกแรง มีลมกรรโชก ทานตะวันรากตื้นก็ล้มลง ทำให้ใบแห้งเหี่ยว ผีเสื้อและแมลงพากันบินผ่านไป ทานตะวันรู้สึกเจ็บปวด ใบไม่ปรุงอาหาร รากก็ไม่ดูดน้ำ จึงตายไป ส่วนไผ่แตกใบอ่อน ลำต้นสูง รากแผ่กว้างหยั่งลึก ลูกคนกลางปรารภกับพ่อว่า ทานตะวันอยู่ได้ไม่นาน พ่อว่า ทานตะวันเป็นพืชล้มลุก มีอายุเพียงฤดูเดียว แต่ไผ่เป็นไม้ยืนต้น ช่วงแรกโตช้าแต่อายุยืน มองดูแล้วจะได้คติธรรมว่า สิ่งที่มั่นคงต้องใช้เวลาสร้างสมมากกว่าสิ่งที่ฉาบฉวย ต้นไม้สองต้นที่มาขึ้นเคียงกันทำให้เรารู้ความจริงของโลกมากขึ้น

ข้าพเจ้าต้องขออภัยที่ไม่ได้ขออนุญาตอาจารย์ประคอง หรือ ด.ช.ปัทรพงษ์ หวังว่าทั้งสองจะไม่ว่าอะไรเพราะที่แต่งเล่นเพื่อให้ความบันเทิงแก่ผู้เล่นดนตรีและผู้ชมเท่านั้น” อ่านรายละเอียดในสูจิบัตรในรายการแสดงดนตรีไทยปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ เนื่องในโอกาสฉลอง ๙๗ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๗ ณ หอประชุมคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นเรนทราทิตย์: วีรกษัตริย์ผู้ทรงคุณธรรม

(กษัตริย์นเรนทราทิตย์ทรงสืบสายจากราชวงศ์ที่เรืองอำนาจ)

พนมปราสาท

เขมรเหลือง

บรรพตเพลิงพนมรุ้งรุ่งสง่า มีปราสาทบนภูผาอ่าวิจิตร
รูปสลักหินนานาพาพึงพิศ ดังทวยเทพนฤมิตให้ชีวิน
กษัตริย์นเรนทราทิตย์อิทธิศักดิ์ สืบสายวงศ์จอมจักรล้ำศาสตร์ศิลป์
ปกครองรัฐสร้างสุขทั่วธรณิน ศัตรูยินพระนามครั่นคร้ามองค์
(งามพระโฉมเป็นที่พึงใจของเหล่าสตรี)

สิริพิลาส

เขมรชมพู

งามพระองค์ทรงโฉมสิริพิลาส กวีปราชญ์ลิขิตฉันท์อันสูงส่ง
เหล่าสตรีพิศวาสผูกจิตจง ล้วนลุ่มหลงละห้อยหาพระภูบาล
มหากวีประจงประดิษฐ์กาพย์ ชนทั้งผองฟังแล้วทราบด้วยคำหวาน
แต่สตรีเพียงประสบได้พบพาน เพียงแว่บผ่านก็ซึ้งตรึงตรูตา
งามยิ่งจันทร์วันเพ็ญเด่นแสงโสม ส่องโพยมคนอื่นใดก็ไร้ค่า
ราชะงามยิ่งด้วยวิทยา จึงรักษาแสงจันทร์ไว้ให้อยู่ดี
(ทรงห้าวหาญคล่องแคล่วในการศึก ทำสงครามเพื่อธรรมะ)

ชาตินาคี

เขมรแดง

พระห้าวหาญในการศึกฮึกสง่า — กรซ้ายขวาไวว่องคล่องทุกที่
เปรียบประดุจลีลาเจ้านาคี — เลื้อยเคลื่อนแคล่วในวิถีพงพีไพร
ด้วยพระขรรค์บั่นเศียรคชาชาติ — ของเหล่าราชศัตรูผู้ยิ่งใหญ่
เศียรช้างศึกคึกคนองล่องลอยไกล — บันเทิงในมหรรณพแลสำราญ
ศีรษะสารในยุทธดุจมีจิต — ท้องสมุทรคือโลหิตสีแดงฉาน
ศัตรูเห็นช้างถูกบั่นด้วยชำนาญ — ก็ลนลานกลัวภัยต่อนคร

สุดใจไพรี

สุดใจ

ทรงแผลงศรต้องไพรีศีรษะขาด — เศียรผงาดสู่นภาในสมร
แล้วตกลงทั้งสิ้นในดินดอน — ด้วยอัปสรสาปส่งให้ลงพลัน
ว่ายังคิดถึงชู้คู่ชีวาตม์ — จะมาปองหมายมาดสาวสวรรค์
จงกลับสู่อำนาจพระราชัน — พระองค์นั้นพุ่งสว่างดังอัคคี
ทรงทำศึกเพื่อผดุงมุ่งธรรมา — เพื่อสันติปวงประชาเป็นสุขศรี
ทั้งแดนตนแดนริปูได้อยู่ดี — ทุกเผ่าพันธุ์ในธาตรีได้อยู่เย็น

(ทรงเป็นผู้มีวิทยาและมีตบะโยคะ)

ผู้มีตบะโยคะ

เขมรพวง ๒ ชั้น

องค์พระนเรนทราทิตย์ — ผู้ทรงสิทธิจอมฤษินิรุกต์เด่น

- สร้อย -

ข้าบาทเฉลิมราชย์ประทุมประยูร — นักเอย - ประทุมประยูร
สะได สะได กมระเต็งอัญอังกูร — ปู๊ซ็อมโบซูร นักเอย - ซ็อมเร็ทธิ์ฯ
เวทางคะไวยากรณ์ทรงจัดเจน — ดังทรงเป็นพระศิวะผู้ทัดจันทร์
บนสถูลไศละรมยะคีรี — พฤกษาศรีโดยรอบเป็นขอบขัณฑ์

- สร้อย -

ข้าบาทเฉลิมราชย์ประทุมประยูร — นักเอย - ประทุมประยูร
สะได สะได กมระเต็งอัญอังกูร — ปู๊ซ็อมโบซูร นักเอย - ซ็อมเร็ทธิ์ฯ
ในคูหามืดมนพ้นอนันต์ — โยคะยังแสงตะวันให้รุ่งเรือง

เขมรพวง ชั้นเดียว

ด้วยพระทัยลุ่มลึกกว่าสมุทร เพลิงเอารวะผุดงามกระเดื่อง
ให้พ้นน้ำจึงสว่างพร่างประเทือง ตามที่เรื่องจารึกกำหนดมา
(กล่าวสรุป ถึงเป็นวีรกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ก็จะถูกลืมด้วยเวลา)

วีรกษัตริย์

ซาระยัง

เรื่องนเรนทราทิตย์นริศราช ด้วยพระชาติยิ่งยงพระพงศา
งามพระรูปกาจสงครามกิจพารา ทั้งวิทยาทั้งพระคุณอดุลธรรม
ถึงมหากวียอเกียรติศักดิ์ ศิลาทรายจำหลักเป็นความขำ
กว่าพันปีล่วงมาเป็นเวรกรรม ศิลาเก่าก็ซ้ำทรุดทำลาย

ปริวัติอักษร

เชิป เชิป

ข้าพากเพียรเรียนมาแต่ยังน้อย ความรู้ยังด้อยแต่ใคร่ทราบความหมาย
จึงปริวัติอักษรบนหินทราย มาบรรยายเป็นเสียงสำเนียงเพลง
สำเนียงขอมสำเนียงเขมรเล่นให้เพราะ โสตเสนาะเพื่อสุขใจใช่อวดเก่ง
ขอบคุณผู้มาร่วมบรรเลง ฟังวังเวงคำนึงถึงโบราณ

ทรงพระราชนิพนธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙[๗๑]

---

[๗๑] สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงพระราชนิพนธ์อธิบายที่มาของบทร้องนี้ไว้ดังนี้

"ใน พ.ศ. ๒๕๑๙ ข้าพเจ้ายังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ ๔ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ข้าพเจ้าสนใจศึกษาจารึกปราสาทหินพนมรุ้งที่กรมศิลปากรพบใหม่ ดร.อุไรศรี วรศะริน เป็นผู้สอนในชั้นแรกมุ่งหมายเพียงเพื่อรวบรวมข้อมูลตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการเล่มใดเล่มหนึ่ง

ต่อมาเมื่อเข้าศึกษาที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ทรงแนะนำว่าควรศึกษาด้านจารึกและประวัติศาสตร์ศิลปะ นำมาวิเคราะห์ประกอบกันจะเป็นข้อมูลที่สมบูรณ์เกี่ยวกับปราสาทหินพนมรุ้ง ข้าพเจ้าเห็นชอบกับพระดำรินี้ แต่เนื่องว่าเวลาศึกษามีไม่พอ จึงจำกัดลงเฉพาะด้านจารึก

จารึกปราสาทพนมรุ้งที่สำคัญที่สุดที่ศาสตราจารย์เซเดส์แปลไว้ครึ่งหลักกับครึ่งหลังที่กรมศิลปากรพบนั้น สวมกันได้พอดี ข้าพเจ้าจึงแปลใหม่ วิธีการแปลค่อนข้างซับซ้อนเพราะหินแตกไป และตัวอักษรลบเลือนทำให้แปลได้ไม่ครบ เนื้อหาไม่ชัดเจน ต้องตีความสันนิษฐานเอามาก ลักษณะการประพันธ์เป็นฉันท์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ วสันตดิลก อุปชาติ อินทรวิเชียร อุเปนทรวิเชียร มาลินี โศลก และอารยา มีโวหารลึกซึ้ง เนื้อหาของกวีนิพนธ์นี้เป็นเรื่องของกษัตริย์ทรงพระนามว่า นเรนทราทิตย์ ซึ่งทรงสืบเชื้อสายจากราชสกุลวงศ์อันยิ่งใหญ่ มีพระรูปโฉมงดงามเป็นที่เสน่หาของเหล่าสตรี ทรงเป็นกวีผู้เป็นเลิศ เป็นผู้มีปัญญาและความรู้ ทรงเป็นผู้แกล้วกล้าในสงคราม ในที่สุดได้ศึกษาหลักธรรมะในศาสนาพราหมณ์ไศวนิกายพวกปาศุปตะ บำเพ็ญพรตอันแก่กล้า

ดูลักษณะอักษรน่าจะเป็นสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๒ ช่วงสุดท้ายมีการบอกศักราชเทียบเป็นคริสต์ศักราชได้ว่าเป็น ค.ศ. ๑๑๕๒ ตรงกับปลายรัชกาลพระเจ้าสูรยวรมัน หรือหลังสมัยสูรยวรมันเพียงเล็กน้อย มีบุคคลชื่อหิรัณยะ สร้างรูปเคารพของบิดาชื่อ นเรนทราทิตย์ เป็นทอง หลังจากนเรนทราทิตย์ล่วงลับไปแล้ว

ในจารึกสันสกฤตมีชื่อ “สถูลาทริ” หรือ “สถูลไศละ” ซึ่งตรงกับภาษาเขมรว่า พนมรุ้ง

พ.ศ. ๒๕๒๐ ข้าพเจ้าได้ไปที่ปราสาทพนมรุ้งที่อำเภอนางรอง (ปัจจุบันเป็นอำเภอเฉลิมพระเกียรติ) จังหวัดบุรีรัมย์เป็นครั้งแรก ผู้อธิบายคือ ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้ายาใจ จิตรพงศ์ ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล และนายปิแอร์ ปิชาร์ด สถาปนิกชาวฝรั่งเศส ยิ่งทำให้ข้าพเจ้าสนใจงานนี้เพิ่มขึ้น นอกจากความน่าสนใจด้านโบราณคดีและภาษาแล้ว สภาพภูมิศาสตร์ภูเขาไฟเก่าทำให้สถานที่แห่งนี้น่าพิศวงยิ่งนัก

หลังจากศึกษาสำเร็จใน พ.ศ. ๒๕๒๑ แล้ว ข้าพเจ้าใคร่ที่จะศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะในปราสาทหินพนมรุ้ง และกวีนิพนธ์ในศิลาจารึกในละเอียดขึ้น แต่ก็ไม่มีเวลาจึงเว้นไม่ได้ทำต่อตามประสงค์

ในระยะหลังข้าพเจ้าได้แต่งบทประพันธ์เพื่อบรรจุเพลงสำเนียงต่าง ๆ เช่น สำเนียงจีน สำเนียงฝรั่ง สำเนียงแขก สำเนียงพม่า และทั่ว ๆ ไป มีความคิดจะเล่นเพลงสำเนียงเขมรบ้าง เมื่อไม่นานมานี้ได้ไปทำงานด้านส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดสุรินทร์ ชาวบ้านในโครงการเล่นกันตรึมให้ฟัง ไพเราะจับใจยิ่งนัก จึงมานึกถึงพระเจ้านเรนทราทิตย์พระองค์นี้ เขียนเป็นบทเฉลิมพระเกียรติ แต่ไม่ใช้เฉพาะข้อความในจารึก อาศัยจินตนาการของตนเอง ไม่หวังให้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ตั้งใจเพียงสร้างความพึงพอใจแก่ตนเอง ผู้ร่วมงานและผู้ชมการแสดงเท่านั้น”

อ่านรายละเอียดในสูจิบัตรรายการแสดงดนตรีไทยปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ เนื่องในโอกาสฉลอง ๙๙ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๙ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ ๖ บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดีพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๒๔-๒๕๕๙ พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

เมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยศิลปากรแล้ว ทรงเข้ารับราชการในตำแหน่งอาจารย์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ ทรงเกษียณอายุราชการเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ พระยศสุดท้ายทรงเป็นพลเอกหญิง ตำแหน่งทางวิชาการ ศาสตราจารย์ และตำแหน่งฝ่ายบริหาร ผู้อำนวยการกองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า หลังจากทรงเกษียณอายุราชการ ยังคงทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการพิเศษโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใน พ.ศ. ๒๕๕๓ และทรงเป็นอาจารย์พิเศษที่กองวิชาประวัติศาสตร์มาจนถึงปัจจุบัน

ตั้งแต่ช่วงแรกของการทรงรับราชการ ขณะทรงดำรงพระยศพันตรีหญิง และยังทรงสอนอยู่ที่กองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ ทรงพระเมตตาสนับสนุนชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย กรมนักเรียนนายร้อย รักษาพระองค์ และทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์ชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย ในปีแรกนี้เอง พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์บทร้องถวายราชสดุดีพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย ขับร้องบรรเลงออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง ๕ ในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม อีกทั้งมีพระมหากรุณาธิคุณทรงดนตรีร่วมกับวงดนตรีไทยนักเรียนนายร้อยด้วย

ตลอด ๓๕ ปีแห่งการทรงรับราชการ ทรงพระราชนิพนธ์บทร้องและทรงดนตรีร่วมกับวงดนตรีไทยนักเรียนนายร้อยเช่นนี้ต่อเนื่องทุกปี ส่วนใหญ่ทรงระนาดเอก มีบางปีที่ทรงซอด้วง คือปี พ.ศ. ๒๕๒๕ บางปี นอกจากทรงดนตรีแล้ว ยังทรงขับร้องด้วย ได้แก่ พ.ศ. ๒๕๒๕, ๒๕๒๗, ๒๕๒๘, ๒๕๒๙ และ ๒๕๔๖ ทั้งนี้ก่อนที่จะบรรเลงเพลงเพื่อบันทึกแถบวีดิทัศน์สำหรับออกอากาศในวันที่ ๒๓ ตุลาคม จะทรงฝึกซ้อมร่วมกับวงดนตรีไทยนักเรียนนายร้อยทุกครั้ง การบรรจุเพลงและควบคุมการฝึกซ้อมนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ครูดนตรีไทยถวายงานระยะแรกจนถึง พ.ศ. ๒๕๓๘ คือ คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ ระยะต่อมาจนถึงปัจจุบัน คือ อาจารย์ ดร.สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ

หลังทรงเกษียณอายุราชการ ยังมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานบทขับร้องสำหรับวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๙ แต่ระหว่างเตรียมการที่จะทรงฝึกซ้อมร่วมกับวงดนตรีไทยนักเรียนนายร้อยเพื่อบันทึกแถบวีดิทัศน์ออกอากาศนั้น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จสวรรคตในวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ กิจกรรมในปีนี้ จึงต้องระงับไป

บทพระราชนิพนธ์ในส่วนที่ ๖ ซึ่งทรงพระราชนิพนธ์ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๒๔ - ๒๕๕๙ มีทั้งหมด ๓๖ บท (ยังไม่ได้บันทึกและเผยแพร่ ๑ บท) เนื้อหาแสดงความสำนึกและรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ครองราชย์ พ.ศ. ๒๔๑๑ - ๒๔๕๓) ที่มีต่อประเทศชาติด้านการพัฒนาประเทศ ทรงยกพระราชกรณียกิจสำคัญเป็นตัวอย่าง ขณะเดียวกันก็ทรงกล่าวถึงผลที่มีถึงปัจจุบัน ตลอดจนทรงกล่าวเชื่อมโยงเหตุการณ์ สถานการณ์หรือบริบทใหม่ที่เกิดขึ้น เช่น การย้ายโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าจากกรุงเทพฯ ไปจังหวัดนครนายก (พ.ศ. ๒๕๒๙) กระแสโลกาภิวัตน์ (พ.ศ. ๒๕๕๑) เนื่องจากทรงพระราชนิพนธ์ในฐานะข้าราชการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จึงทรงกล่าวถึงนักเรียนนายร้อย การทหารและความมั่นคงของชาติอยู่เสมอ

พระราชกรณียกิจสำคัญในการพัฒนาประเทศในรัชกาลที่ ๕ ที่ทรงกล่าวถึงไว้ในบทพระราชนิพนธ์ เช่น

การคมนาคม

สมเด็จพระปิยมหาราช พัฒนาประเทศชาติให้ทันสมัย
สร้างเส้นทางคมนาคมไปถิ่นไกล เพื่อชาติไทยมั่นคงจงเจริญ

(พ.ศ. ๒๕๔๕)

การสื่อสาร

โทรเลขโทรศัพท์ไปรษณีย์ บังเกิดมีเพราะพระองค์ทรงสร้างสรรค์
จนมาถึงเราไทยในปัจจุบัน อุปกรณ์สำคัญเป็นเลิศดี

(พ.ศ. ๒๕๔๕)

การประปา

สองพันสี่ร้อยห้าสิบสองฉนำ *ควรจดจำเหตุการณ์สำคัญยิ่ง*
เริ่มต้นการประปามาใช้จริง *สุขาภิบาลทุกสิ่งเพื่อปวงชน*

(พ.ศ. ๒๕๕๒)

การปกครอง

ปีสองพันสี่ร้อยสามสิบห้า *การปกครองพัฒนาเป็นแบบใหม่*
ต้นกำเนิดกระทรวงมหาดไทย *รวมบ้านเมืองจัดให้ระเบียบดี*

(พ.ศ. ๒๕๕๕)

หากวันปิยมหาราชในปีใด ตรงกับวาระหรือปีครบรอบของพระราชกรณียกิจสำคัญของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระราชนิพนธ์ถึงพระราชกรณียกิจนั้น ได้แก่ ครบ ๑๐๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๔๐) การเสด็จฯ ไปยุโรปครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๔๐ ครบ ๑๐๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๐) การเสด็จฯ ไปยุโรปครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๕๐ ครบ ๑๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๕) การประกาศตั้งกระทรวงต่าง ๆ อย่างเป็นทางการ ที่เรียกว่า การปฏิรูปการปกครอง พ.ศ. ๒๔๓๕ ครบ ๑๓๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๗) แรกมีไฟฟ้าใช้ในไทย และการตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎร พ.ศ. ๒๔๒๗ ตัวอย่างของบทพระราชนิพนธ์ในลักษณะนี้ เช่น

เมื่อครบ ๑๓๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๗) แรกมีไฟฟ้าใช้ครั้งแรกที่โรงทหารหน้าหรือศาลาว่าการกลาโหม (กระทรวงกลาโหมในปัจจุบัน) ในไทย พ.ศ. ๒๔๒๗ และการตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรแห่งแรกในปีเดียวกัน ซึ่งทรงเปรียบว่ามี “ไฟปัญญา” เกิดขึ้นในไทย ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ดังนี้

ปัญญาเปรียบดังแสงส่องสว่าง *ส่องเห็นทางดำเนินไปในโลกหล้า*
จะเลือกได้ว่าที่ไหนควรไคลคลา *ในดินแดนถิ่นพาลาไม่ควรจร*
เทียน ตะเกียง โคมจุดครั้งอดีตสมัย *ไฟฟ้าใหม่สะดวกดีกว่าแต่ก่อน*
ร้อยสามสิบปีเริ่มมีในพระนคร *ดุจเป็นพรพระปิยะพระราชทาน*
ปัจจุบันเราอาจไม่ทันคิด *เรามีสายไฟต่อติดเกือบทุกบ้าน*
เครื่องไฟฟ้าก็ใช้ได้ใจสำราญ *อดีตกาลเริ่มมาจำจงดี*
ไฟปัญญาก็เริ่มมาในครั้งนั้น *ทางสร้างสรรค์การศึกษาต่อวิถี*
แห่งความรู้สร้างชาติสร้างชีวี *โรงเรียนมีสู่มหาวิทยาลัย*

(พ.ศ. ๒๕๕๗)

เมื่อครบ ๑๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๘) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงออกพระราชบัญญัติเลิกทาส ร.ศ. ๑๒๔ ให้ลูกทาสทุกคนเป็นไท เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๘ ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ว่า

ร้อยสิบปีที่ไทยไม่มีทาส *พระปิยมหาราชทรงแก้ปัญหา*
ให้มีแต่ราษฎรในพารา *เพื่อช่วยกันพัฒนาชาติร่วมกัน*
ไปที่ไหนเป็นคนไทยได้มีเกียรติ *ไม่มีใครหยามเหยียดหรือเดียดฉันท์*
ถือเป็นโชคเป็นบุญคุณอนันต์ *ทำอะไรได้ดังฝันอันรื่นรมย์*

(พ.ศ. ๒๕๕๘)

พระราชกรณียกิจด้านการทหาร พระองค์ทรงกล่าวถึงพระมหากรุณาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีต่อนักเรียนนายร้อยในฐานะองค์ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ขณะเดียวกัน ทรงแทรกคำเตือนนักเรียนนายร้อยให้สำนึกในหน้าที่เมื่อสำเร็จการศึกษาออกรับราชการ คือ การปกป้องประเทศชาติ เพื่อตอบแทนพระมหากรุณาธิคุณ ดังบทพระราชนิพนธ์ความตอนหนึ่งว่า

แม้เวลาล่วงไปได้นานนัก *ยังจงรักจอมนริศอดิศร*
จึงขอกราบมอบกายถวายกร *เพื่ออาทรสร้างไทยให้ร่มเย็น*
พวกเราเหล่าทหารผู้หาญกล้า *จักรบราหากศึกรุกเกิดยุคเข็ญ*
ยามสงบเตรียมพร้อมไว้ไม่ว่างเว้น *ให้สมเป็นเลือดเนื้อเชื้อ จปร.*

(พ.ศ. ๒๕๓๑)

ข้าพระพุทธเจ้าทั่วทุกตัวตน *จะดั้นด้นดำเนินไปไม่เกรงขาม*
เพื่อดับทุกข์บำรุงสุขทุกเขตคาม *พยายามช่วยชาติรัฐพัฒนา*

(พ.ศ. ๒๕๔๔)

บทพระราชนิพนธ์วันปิยมหาราชล่าสุด พ.ศ. ๒๕๕๙ ตรงกับครบ ๑๒๐ ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกรมป่าไม้ นอกจากทรงพรรณนาถึงสาเหตุและผลสำคัญของการสถาปนากรมป่าไม้แล้ว ทรงพระราชนิพนธ์เตือนใจทหารด้วยว่า การรักษาทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทหารด้วยเช่นกัน ดังความว่า

สมเด็จพระปิยมหาราช *ทรงเป็นปราชญ์ค้ำจุนไทยให้เสถียร*
สถาปนากรมป่าไม้นานจำเนียร *เวลาเวียนศกนี้ร้อยยี่สิบปี*

เราทหารก็มีหน้าที่อยู่ *ต้องเรียนรู้ป้องชาติไว้ไม่ลืมหลง*
อนุรักษ์ธรรมชาติให้มั่นคง *ทดแทนคุณพระองค์จอมราชันย์*

(พ.ศ. ๒๕๕๙)

เนื้อหาของบทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดีเป็นเรื่องเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้นบทพระราชนิพนธ์ในส่วนนี้จึงไม่ได้เป็นเพียงบทร้องถวายราชสดุดี แต่เป็นประวัติศาสตร์ไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย นอกจากนั้นยังแสดงพระราชดำริเรื่องต่าง ๆ และพระอัจฉริยภาพด้านวรรณศิลป์และดุริยางคศิลป์ในพลเอกหญิง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เป็นอย่างดี

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๒๔

ทองย่อน

สรวมชีพบรรดาข้าพระบาท อภิวาทประณตบทศรี
ระลึกถึงพระคุณด้วยภักดี พระบารมีมากล้นพ้นรำพัน
ทรงก่อตั้งหน่วยทหารชาญฉกาจ เพื่อป้องชาติร่วมแรงแข็งขัน
ธำรงไทยให้สถิตนิจนิรันดร์ ได้สร้างสรรค์ชาติรัฐพัฒนา

มอญแปลง

เพื่อให้เหล่าชาวไทยใจหาญ โปรดเกล้าพระราชทานสถานศึกษา
คือโรงเรียนนายร้อยแหล่งวิชา เสริมปัญญาเรียนอาวุธยุทธวิธี
อันพระคุณอุ่นเกศบังเกิดเกล้า ทุกคนเฝ้ารำลึกไว้ไม่หน่ายหนี
ร่วมพลังตั้งใจสามัคคี สร้างความดีมุ่งสัตย์ขจัดพาล

สร้อยเพลง

ถึงคราครบรอบสวรรคต ขอกำหนดดวงจิตอธิษฐาน
กอปรกรณีย์ตามพระปณิธาน เพื่อชาติผ่านพ้นภัยได้ดำรง
พระสถิตย์สถานพิมานมาศ เป็นปิยมหาราชสูงส่ง
ขอพระเกียรติพระยศยืนยง พิทักษ์พงศ์ผองไทยสถาพร

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๒๕

ฟ้าคะนอง (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงขับร้อง)

ข้าพระพุทธเจ้าเหล่าทหาร ศิระกรานอัญชลิตอดิศัย
สมเด็จพระปิยราชภูวนัย ปัญจมราชัยจักรีวงศ์
ด้วยสำนึกพระกรุณาประชาราษฎร์ เกื้อกูลชาติให้อุดมสมประสงค์
แดนสยามบำราศภัยได้ดำรง ยั่งยืนยงด้วยพระประศาสโนบาย

เทพทอง (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงขับร้อง)

การคุ้มแคว้นแดนดินถิ่นเรานี้ จะต้องมีนักรบสบใจหมาย
จึงทรงตั้งสถานฝึกชาญชาย สืบเชื้อสายผู้กล้ามาแต่บรรพ์
อันพวกเราเอาใจใฝ่นุสรณ์ จะราญรอนไพรินสิ้นเขตขัณฑ์
จะมุ่งเรียนให้รู้จริงทุกสิ่งอัน จะตั้งจิตสมานฉันท์สามัคคี

หกบท (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงขับร้อง)

หวังสนองพระคุณวิบุลย์ยิ่ง ทุกทุกสิ่งโดยเสด็จบทศรี
เพื่อรักษาอาณาประชาชี สมกับที่วางพระราชหฤทัย
ตุลาที่ยี่สิบสามสวรรคต ขอประณตมั่นทำตามคำไข
พระสถิตทิพย์สถานพิมานใด ปวงข้าบาทน้อมใจจงรักเทอญ

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๒๖

เวสสุกรรม

น้อมถวายบังคมบรมบาท ปิยราชเปี่ยมพระยศปรากฏเห็น
พระคุณคุ้มครองไผทให้ร่มเย็น พระเดชเด่นกระเดื่องด้าวทั่วทุกแดน
ถึงเสด็จสู่ฟ้าสุราลัย นานเท่าใดใจตรึกรำลึกแม่น
ว่าไทยคงเป็นไทยไม่คลอนแคลน พระปรีชาพาแคว้นวัฒนา

กระบี่ลีลา

เป็นบุญตัวได้เล่าเรียนพากเพียรฝึก เป็นนักรบจบศึกเกริกแกร่งกล้า
อยู่โรงเรียนนายร้อยแหล่งวิชา การศึกษาบรมนาถพระราชทาน
ด้วยจิตมั่นกตัญญูเป็นที่ตั้ง อ้างสัจจังเป็นหลักสมัครสมาน
ปกป้องชาติศาสนาถาวรนาน ประกอบการด้วยภักดีมิรู้คลาย

มอญร้องไห้

วันที่ยี่สิบสามตุลาคม กรประนมดวงจิตอุทิศถวาย
กุศลใดได้สร้างทางใจกาย มนะหมายสนองพระบารมี
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ปิยมหาราชเจ้าธำรงศรี
เทอดพระเกียรติพระนามนฤบดี พิทักษ์ไทยธรณีนิรันดร์เอย

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๒๗

น้ำลอดใต้ทราย (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงขับร้องนำ)

ปัญจมราชบวรขจรยศ *พระคุณยิ่งปรากฏลือเลื่องหล้า*
พระปิ่นรัฐกษัตริย์เจ้าจักรา *พระเมตตามากล้นพ้นรำพัน*
เสด็จดำเนินประพาสทั่วแคว้นเขต *ไทยประเทศเจริญสุขทุกสิ่งสรรพ์*
เพื่อทวยราษฎรพระพิทักษ์ยุติธรรม์ *เสมอกันทั่วหน้าประชาชน*

ปีนตลิ่ง (นักเรียนนายร้อย ขับร้องหมู่)

ทรงผดุงพลกล้ามารานรบ *ให้ชาญศึกเจนจบทั่วพหล*
ปวงข้าบาทได้ศึกษามาทุกคน *ให้อดทนแข็งแรงแกร่งปัญญา*

กราวนำ (นักเรียนนายร้อย ขับร้องหมู่)

ขออภิวาทบาทบงสุ์โดยจงรัก *ตั้งสัจจะแน่นหนักมุ่งอาสา*
จะปกป้องชาตินำสวัสดิ์วัฒนา *เป็นมาลัยสักการ์บูชาองค์*

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๒๘

สรภัญญะ (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงขับร้อง)

พระเอยพระทรงภพ *เลอเลิศลบทั้งภพไตร*
ปิยมหาราชชัย *ดิลกหล้าวิบูลย์บวร*
ปวงข้าสามิภักดิ์ *สมัครมั่นสโมสร*
สำนึกคุณนิรันดร *ดุจจะพร้องพรรณนา*
ยามเมื่อสยามประเทศ *ประสบเหตุภัยพาลา*
คัตรูผู้วิหิงสา *หมายครองถิ่นแผ่นดินเรา*
ทรงปฏิรูปปกครองรัฐ *สุขพิพัฒน์ทุกข์บรรเทา*
เป็นกระทรวงทบวงเนา *ดังปัจจุบันสมัยกาล*

สมิงทองมอญ (นักเรียนนายร้อย ขับร้อง)

ปฏิรูปบ้านเมืองเป็นเรื่องใหญ่ *การศึกษาแผนใหม่อันไพศาล*
สาธารณูปโภคพยาบาล *บริหารเศรษฐกิจให้รุ่งเรือง*
ทรงรำลึกถึงการป้องกันชาติ *ให้แคล้วคลาดคงอยู่ฟูเฟื่อง*
ทรงจัดทัพแข็งขันป้องกันเมือง *ให้ต่อเนื่องฝึกฝนไพร่พลเรา*
พระราชทานกำเนิดโรงเรียนนายร้อย *ได้ต่อสร้อยพระนามจุลจอมเกล้า*
เป็นแหล่งฝึกนายทหารเชี่ยวชาญเชาว์ *ปวงข้าพระพุทธเจ้าเรียนวิชา*

เสมอ (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงขับร้อง)

จึงบังคมก้มแทบยุคลบาท *ถวายธูปประทีปมาศมวลบุปผา*
พร้อมประพฤติยึดมั่นในสัจจา *จะรักษาชาติไทยให้ถาวร*

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๒๙

(สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี
ทรงขับร้องร่วมกับวงดนตรีไทย และทรงระนาดเอกในวงเป็นครั้งแรก)

เห่

เห่เอยพระปิยราช — บรมนาถจอมสยาม
เลื่องพระเกียรติลือพระนาม — เกริกพระคุณบุญประชา
ปวงข้าพระพุทธเจ้า — น้อมเกล้าสิรสา
แทบเบื้องพระบาทา — ตั้งจิตมั่นสักการ
ด้วยใจจงรัก — จึงสมัครเป็นทหาร
เพื่อสรรค์สร้างงาน — คุ้มประเทศบำรุงไทย
กิจการโรงเรียนนายร้อย — จึงค่อยขยายใหญ่
ปรับปรุงมั่งก้าวไกล — ย้ายออกไปจากพระนคร

ครอบจักรวาล

เพื่ออนาคตดีที่แม่นมั่น — ต้องบุกเบิกสร้างสรรค์โรงเรียนใหม่
เพื่อสร้างนายทหารเชี่ยวชาญชัย — ให้พอในกองทัพรบอรี
จังหวัดนครนายกเขาชะโงก — เป็นมงคลดลโชคสมศักดิ์ศรี
มีพร้อมสรรพทั้งวิชากีฬาดี — ให้สมที่พระราชทานพระนามา

เต่ากินผักบุ้ง

ขอพระบารมีเป็นที่ยิ่ง — บันดาลสิ่งประเสริฐเลิศล้ำค่า
ขอปวงไทยจงสวัสดิ์วัฒนา — คู่ดินฟ้าคงเป็นไทยให้ยืนยง
ยี่สิบสามตุลาคมศกนี้ — ก้มเกศกราบภูบดีสูงส่ง
ผู้สถิตพิมานทิพดำรง — ดังจำนงจิตมั่นกตัญญุตาเอย

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๐

ทัพบกรุกรบ

สองชั้น

เที่ยวต้น *บรรพไทยใจกล้ามารวมชาติ เป็นเอกราชสามัคคีมีสุขสันต์*
ถึงยามศึกฮึกสู้จู่ประจัญ ยามสงบเพียรหมั่นมุ่งการงาน
จำเนียรกาลล่วงถึงซึ่งสมัย นครใหญ่กรุงเทพฯ มหาสถาน
จอมกษัตริย์ที่ห้ารัชกาล พสกขานจุลจอมเกล้าจอมราชา

เที่ยวกลับ *ในครั้งนั้นมีประเด็นที่เป็นเหตุ ต่างประเทศล้ำละเมิดเกิดปัญหา*
เพื่อนบ้านเราล้วนแต่อัปรา ตกเป็นข้าอาณานิคมไปนานปี
ด้วยอำนาจพระปรีชาอันยิ่งยอด ทรงนำไทยอยู่รอดมีเกียรติศรี
เร่งวิวัฒน์พัฒนาทุกวิธี บ้านเมืองดีอาจสู้ผู้ผจญ

ชั้นเดียว

เที่ยวต้น *วางระบบปกครองของทหาร รู้ระบอบเชี่ยวชาญด้านพหล*
จปร. คือเชื้อสายแห่งปวงพล สืบนุสนธิ์นักรบไทยในปัจจุบัน

เที่ยวกลับ *น้อมรำลึกองค์พระราชทานกำเนิด โดยชูเชิดเกียรติยศปรากฏสรรพ์*
เทอดพระนาม จปร. ค่าอนันต์ ให้ยืนยงคู่พงศ์พันธุ์ผองเผ่าไทย

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๑

ตวงพระธาตุ

เทอดพระคุณจอมราชามหากษัตริย์ สยามินทร์ปิ่นรัฐยิ่งใหญ่ (รับ)
ปัญจมราชเจ้าของชาวไทย ยากหาใครเปรียบด้วยพระคุณา (รับ)

แขกลพบุรี ๒ ชั้น

จะยกเรื่องยอพระเกียรติมากล่าวอ้าง เป็นแนวทางให้ปรากฏยิ่งยศฐา
เพื่อส่งเสริมปสาทะสร้างศรัทธา ให้นำพากิจบ้านเมืองรุ่งเรืองดี (รับ)

แขกลพบุรี

ทรงแบ่งหน้าที่ที่สำคัญ เป็นกระทรวงพร้อมกันยิ่งศักดิ์ศรี
ภูมิภาคท้องถิ่นทุกธานี บริหารทุกที่ทั่วถึงกัน
ปวงประชาเสมอภาคร่วมช่วยชาติ เพราะทรงเลิกไพร่ทาสจึงสุขสันต์
ต่างเรียนรู้วิชาสารพัน โอกาสศึกษานั้นของราษฎร (รับ)

สุดใจ

แม้เวลาล่วงไปได้นานนัก ยังจงรักจอมนริศอดิศร
จึงขอกราบมอบกายถวายกร เพื่ออาทรสร้างไทยให้ร่มเย็น (รับ)
พวกเราเหล่าทหารผู้หาญกล้า จักรบราหากศึกรุกเกิดยุคเข็ญ
ยามสงบเตรียมพร้อมไว้ไม่ว่างเว้น ให้สมเป็นเลือดเนื้อเชื้อ จปร. (รับ)

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๒

พม่าฉ่อย

ความเจริญที่เราเห็นว่าเป็นเลิศ *ได้บังเกิดพัฒนาขึ้นมาได้*
ความผาสุกทุกเขตประเทศไทย *ความภูมิใจในแว่นแคว้นดินแดนทอง*
ก้าวหน้าไปต้องให้ดีที่รากฐาน *เป็นของพระราชทานแก่เราผอง*
ครั้งพระจุลจอมเกล้าทรงปกครอง *ตามครรลองระบอบธรรมที่สมควร*

สามเส้า

พวกเราล้วนสำนึกในดวงจิต *มุ่งอุทิศกายใจให้ทั่วถ้วน*
ด้วยได้มาเป็นทหารตามกระบวน *“จปร.” คนทั้งมวลรู้จักนาม*
ว่านี่เป็นสถาบันทรงสรรค์สร้าง *ถือประโยชน์กว้างขวางทั่วสยาม*
เรารุ่นหลังตั้งสัจจาพยายาม *จะประพฤติดำเนินตามปณิธาน*

สี่บท ๒ ชั้น

สามัคคีมีวินัยใจซื่อตรง *รักษาชาติให้ยืนยงโลกกล่าวขาน*
ใฝ่ใจรู้ปฏิบัติราชการ *ช่วยผู้ทุกข์ให้เบิกบานด้วยปรานี*
ขอถวายบังคมบรมบาท *สมเด็จพระปิยราชยิ่งศักดิ์ศรี*
ใจยึดมั่นธรรมะกตเวที *ชั่วชีวีรำลึกนึกพระคุณ*

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๓

ดอกไม้ไทร ๒ ชั้น

ดอกไม้ไทยกลิ่นรื่นชื่นนาสา *ตามพระพายรำเพยพาอยู่ในสวน*
หอมตามลมพัดไปไม่เคยทวน *แม้หลากล้วนต่างสีมีหลายพันธุ์*
โอ้ว่ากลิ่นบุปผาของข้าเอย

โบราณท่านมักเปรียบเทียบความดี *ดุจมาลีหอมมากหลากสีสัน*
กลิ่นไม่คลายไม่หมองมัวชั่วนิรันดร์ *ถึงทวนลมกลิ่นสุคันธ์ยังอยู่คง*
โอ้ว่ากลิ่นบุปผาของข้าเอย

ตระนิมิต

ปฏิรูปบ้านเมืองเป็นเรื่องใหญ่ *ราชกิจพระทรงชัยผู้สูงส่ง*
ทรงสร้างคนเพื่อสร้างชาติให้ยิ่งยง *จึงทรงบำรุงวิชาการ*
แหล่งศึกษาทุกระดับรับทั่วถ้วน *ให้เลิศล้วนพลเรือนและทหาร*
นักเรียนนายร้อยเป็นหลักชัยเชี่ยวชาญ *ดำเนินงานปกป้องชาติพ้นภัย*

ดอกไม้ไพร ๒ ชั้น

มาบัดนี้บ้านเมืองรุ่งเรืองโรจน์ *เราร่วมกันสร้างประโยชน์ผองไทยได้*
จปร. ก็เจริญดำเนินไกล *ผองพวกเรารักษาไว้ซึ่งพระนาม*
ขอพระบารมีเป็นที่ยิ่ง *ข้าจะสู้ทุกสิ่งไม่เข็ดขาม*
มุ่งกอบเกียรติแท้จริงสิ่งดีงาม *มีแต่ความมงคลชนนิยม*

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๔

ชมดง

ดำเนินตามมรรคาภูผาใหญ่ มีโตรกวารีไหลเป็นชั้นหลั่น
พฤกษาชาติดาษดาพนาวัน บ้างผลิดอกออกสุคันธ์ชวนชื่นบาน
พอย่างก้าวสู่เขตเกษตรกิจ แหล่งชีวิตสร้างสรรค์ธัญญาหาร
มีทั้งไร่นาสวนล้วนตระการ กสิกรเชี่ยวชาญในงานตน

กระบอก

มาถึงบุรีใหญ่ในประเทศ นครเรศล่ำครรลองท้องถนน
ทั้งบ้านเมืองเรืองรุ่งทั่วมณฑล เศรษฐกิจพาณิชย์ผลก็เพิ่มพูน
การผลิตอุตสาหกรรมดีล้ำเลิศ วิทยาประเสริฐไม่สิ้นสูญ
บรรพชนพัฒนามาพร้อมมูล ได้เกื้อกูลเราไทยในปัจจุบัน

ตะลุ่มโปง

สมเด็จพระปิยมหาราช ปฏิรูปประเทศชาติทรงสร้างสรรค์
จึงเราชาว จปร. พร้อมเพรียงกัน สำนึกมั่นในหน้าที่ที่มีมา
มุ่งพิทักษ์สมบัติไทยให้ยืนยง ได้ดำรงต่อไปให้ก้าวหน้า
เป็นเครื่องหมายความจงรักประจักษ์ตา ชั่วดินฟ้าแน่วแน่แต่นี้ไป

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๕

บุหลัน

เห็นเวลาผ่านมาเป็นลำดับ เนิ่นนานนับถึงศตพรรษา
เมื่อสมเด็จพระปิยมหาราชา สถาปนาหลายกระทรวงในช่วงนี้
ถือเป็นจุดเริ่มนามสยามใหม่ ให้บ้านเมืองทันสมัยทุกท้องที่
ทั้งส่วนกลางภูมิภาคปรับปรุงดี ครบรอบปีพัฒนาอย่างสากล

โล้

เปรียบชีวีผองไทยดุจสายธาร รินไหลผ่านผาแก่งทุกแห่งหน
ระยะไกลผันแปรแต่สายชล ยังเปี่ยมล้นสองฝั่งเหมือนดั่งเดิม
อุทกธาร “สยามใหม่” ในร้อยปี ยังเกิดมีกิจการงานริเริ่ม
อาทิเช่นการทหารได้ส่งเสริม ให้พูนเพิ่มเป็นกำลังระวังเมือง

แขกวรเชษฐ

นำประสิทธิภาพกองทัพไทย การศึกษาจัดไว้ได้ต่อเนื่อง
เพื่ออนาคตของชาติที่รุ่งเรือง ได้ประเทืองประโยชน์แท้แก่แผ่นดิน
จปร. เรารุ่นใหม่ไวเร่งรุด ปณิธานประดุจกระแสสินธุ์
ที่หล่อเลี้ยงรักษาธรณิน ดังจงจินต์ตั้งมั่นจรรโลงไทย

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๖

นางนาค ๒ ชั้น

น้อมเศียรเกล้าจิตมั่นอัญชลี ยึดธรรมะกตเวทีอย่างแนบแน่น
แด่พระจุลจอมเกล้าเจ้าเขตแคว้น เพื่อตอบแทนพระคุณยิ่งบุญญา
เป็นเวลาร้อยปีที่ผันผ่าน ยังเล่าขานต่อเนื่องเรื่องหนักหนา
ยุคสมัยที่งานกาลพารา เปลี่ยนแปลงมาเพราะเมืองไทยมีไพรี

ช้างประสานงา ๒ ชั้น

มหาอำนาจชาติใหญ่ในโลกกว้าง หาหนทางเพิ่มอาณาหาศักดิ์ศรี
เพื่อการเมืองเศรษฐกิจคิดราวี แผ่นดินที่เราอยู่สุขทุกทั่วคน
กำลังเรายังด้อยน้อยกว่าเขา แต่พากเพียรสู้เอาให้เป็นผล
ต้องสูญเสียบอบช้ำจำต้องทน เพื่อชาติตนเพื่อรักษาประชาไทย

ครอบจักรวาล ๒ ชั้น

สมเด็จพระปิยมหาราช ปฏิรูปประเทศชาติเป็นอย่างใหม่
เพื่อเหล่าราษฎร์อยู่รอดอย่างปลอดภัย ทหารพลเรือนได้ราชการ
พวกเราเหล่านักเรียนนายร้อย คนรุ่นใหม่ที่คอยสร้างสืบสาน
คุ้มครองชาติคอยปกป้องจากผองพาล ดังพระราชปณิธานภูวนัย

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๗

ตุ๊กตา ๒ ชั้น

ใครอยู่ได้ในโลกกว้างอย่างโดดเดี่ยว ไม่ข้องเกี่ยวกับผู้ใดในแหล่งหล้า
ปัจจุบันถึงอยู่ไกลข้ามขอบฟ้า ยังเดินทางไปมาได้ถึงกัน
ทั้งการเมืองสังคมเศรษฐกิจ ทุกขั้นตอนชีวิตแปรเปลี่ยนผัน
อำนาจเทคโนโลยีมีมากครัน ต้องแข็งขันให้ทันโลกจึงโชคดี

ทยอยญวน ๒ ชั้น

รำลึกองค์สยามมินทร์แผ่นดินห้า ทรงรักษาอธิปไตยไว้ศักดิ์ศรี
มหาอำนาจต่างวัฒนธรรมประเพณี มาราวีรอบสยามน่าขามเกรง
เพื่อป้องกันอันตรายมากรายบ้าน ปฏิรูปทุกด้านอย่างรีบเร่ง
ทั้งปรับปรุงตามแบบแผนของเราเอง เกณฑ์ทหารฝึกให้เก่งคุ้มแผ่นดิน

เทพรัญจวน ๒ ชั้น

ตั้งหลักสูตรนายทหารให้การศึกษา รู้วิชาเทียมฝรั่งทั้งหมดสิ้น
รักษาเอกราชได้ดังจงจินต์ แห่งองค์พระสยามมินทร์ภูวนัย
บัดนี้กาลล่วงเกินศตวรรษ ยังยืนหยัดตามพระองค์ประสงค์ได้
จะพัฒนาอยู่ทุกเมื่อเพื่อเมืองไทย ดำรงอยู่คู่โลกใหม่ปลอดภัยเอย

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๘

แขกโหม่ง

อิสระเสรีมีความหมาย ชนทั้งหลายทุกแห่งแสวงหา
ในโลกใหม่ประเทศได้พัฒนา เสรีภาพผองประชายิ่งสำคัญ
รัชสมัยพระพุทธเจ้าหลวง สยามก้าวหน้าโชติช่วงทั่วเขตขัณฑ์
ปฏิรูปปกครองรัฐจัดครบครัน วางรากฐานเจริญมั่นให้บ้านเมือง

เทวาประสิทธิ์

พระราชทานให้ทุกคนพ้นเป็นทาส เพื่อมาร่วมช่วยชาติให้ฟูเฟื่อง
พร้อมส่งเสริมการศึกษาพารุ่งเรือง มีความรู้เป็นเครื่องเสริมสิ่งดี
มาจนถึงคนไทยในปัจจุบัน ต่างรู้สึกตรงกันในทุกที่
ทรัพยากรมนุษย์มีวิธี พัฒนาคือศักดิ์ศรีของคนไทย

สะสม

อย่าปล่อยให้คนไทยไปเป็นทาส ร่วมสรรค์สร้างปัญหาราษฎร์ให้แจ่มใส
เพื่อสังคมมีพลังดังตั้งใจ เศรษฐกิจก้าวไกลด้วยมือเรา
นักเรียนทหารได้พระนามเป็นแหล่งเรียน จะพากเพียรให้สมพระนาม “จุลจอมเกล้า”
สร้างเสรีแก่แผ่นดินถิ่นที่เนา เพื่อผองเผ่าเกรียงไกรในโลกใหม่เอย

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๙

การเวก ๒ ชั้น

บรรพชนคนไทยในครั้งก่อน สร้างบ้านเกิดเมืองนอนเป็นหลักแหล่ง
ทำไร่นาค้าขายหมายร่วมแรง อย่างเข้มแข็งป้องกันถิ่นแผ่นดินไทย
ถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ องค์พระจอมสยามินทร์นราศัย
พระปิยมหาราชาชัย ทั้งภพไตรเคารพนบบุญญา

นกขมิ้น ๒ ชั้น

ทรงนำชาติอยู่รอดปลอดวิกฤต นำชีวิตเป็นอิสระกันทั่วหน้า
ชาติจักรวรรดินิยมมาบีฑา มิอาจล่วงเข้ามาสู่บุรี
ปฏิรูปการปกครองภูมิภาค วางฐานรากกระทรวงสมศักดิ์ศรี
คมนาคมติดต่อสะดวกดี การศึกษาจัดให้มีเท่าเทียมกัน

น้ำลอดใต้ทราย ๒ ชั้น

พัฒนาการเกษตรเป็นพื้นฐาน โดยเกื้อกูลชลประทานมาจัดสรร
เศรษฐกิจก่อประโยชน์อเนกอนันต์ สืบต่อถึงปัจจุบันชนจดจำ
สมเด็จพระนวมินทร์ปิ่นรัฐชาติ ทรงครองราชย์กาญจนาภิเษกฉนำ
ขอพระเดชเบญจมราชทรงธรรม ทรงน้อมนำให้ไทยคงดำรงนาน

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๔๐

จีนแส

เป็นเวลาร้อยปีนี้แล้วหนา *แต่แผ่นดินที่ห้าพระจุลจอมเกล้า*
ที่ต่างชาติคุกคามสยามเรา *จะมุ่งเข้ามองหาอาณานิคม*
พลีชีพจับอาวุธรุดเข้าสู้ *ก็ล่วงรู้ว่าศึกใหญ่ไม่เหมาะสม*
กำลังน้อยจะปราชัยให้ต้องตรม *พึงนิยมใช้ปัญญามาช่วยกัน*

มอญแปลง

เปิดประเทศเสด็จออกไปโลกกว้าง *ดำเนินการทางทูตาสมานฉันท์*
ยุโรปไทยเหล่าผู้นำก่อสัมพันธ์ *ไมตรีมั่นร่วมจิตคิดพัฒนา*

เห่

พระเสด็จโดยแดนชล *ทรงเรือต้นงามสดศรี*
“มหาจักรี” มี *เกียรติก้องทุกพารา*
จากไทยไปตะวันตก *ท่องอุทกไกลนักหนา*
คงทรงเหนื่อยเมื่อยล้า *เห็นแต่ฟ้าและมหาสินธุ์*
จากไทยเดือนเมษา *พฤษภาดลแผ่นดิน*
อิตาลีได้เยือนถิ่น *เมืองสวิตเซอร์แลนด์ไกล*
ออสเตรียฮังการี *รัสเซียนี่ประเทศใหญ่*
โปแลนด์เสด็จไป *สวีเดนเดนมาร์กงาม*
อังกฤษและเยอรมัน *เนเธอร์ลันด์ได้เยี่ยมยาม*
เบลเยียมก็ไปตาม *กำหนดหมายได้คิดมา*
ฝรั่งเศสสเปนประเทศ *โปรตุเกสดีนักหนา*
กลับถึงไทยธันวา *เป็นเวลากว่าแปดเดือน*

เหมราช

ประเทศสยามยืนยงคงเสรี *เปิดกว้างไกลไม่เคยมีเสมอเหมือน*
ทุกธานีที่พระเสด็จเยือน *ล้วนติดเตือนชื่นชมพระปรีชา*
ชาว จปร. พวกเราทั้งหลายนี้ *ต่างล้วนมีจิตมาดปรารถนา*
จะดำเนินตามรอยพระบาทา *พัฒนารักษ์ไทยในปัจจุบัน*

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๔๑

ฝรั่งรำเท้า

ความรู้คู่เปรียบด้วย กำลัง กายเฮย
สุจริตคือเกราะบัง ศาสตร์พ้อง
ปัญญาประดุจดัง อาวุธ
กุมสติต่างโล่ป้อง อาจแกล้วกลางสนาม

(โคลงสุภาษิต พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

แขกเจ้าเซ็น

สมเด็จพระปิยมหาราช พระราชทานราโชวาทไว้เหมาะสม
ความรู้คือพลังอันอุดม พึงนิยมศึกษาพาเชี่ยวชาญ
ความซื่อสัตย์สุจริตประเสริฐสุด เหมือนเกราะบังอาวุธอาจต่อต้าน
อกุศลคนชั่วที่รอนราน วิกฤตกาลผ่านพ้นด้วยคนดี

ดอกไม้ไทร

ต้องฝึกฝนตนให้มีปัญญา ดังศัสตราอาจชักใช้ได้เร็วรี่
สติดังโล่ทองป้องกายี จึงจะมีสวัสดิ์พิพัฒน์ชัย
(โอ้พระคุณอุ่นเกล้าชาวไทย)
ถึงประสบทุกข์เพียงใดไม่ย่อท้อ คุณสมบัติทั้งสี่ข้อควรสู้ได้
ข้าบาทขอระลึกคุณอุ่นกายใจ คุ้มชาวไทย จปร. ขอกราบองค์

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๔๒

การเวก ๒ ชั้น

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า พระเป็นเจ้ายิ่งพระคุณหนุนนำเนื่อง
พัฒนาการทหารให้รุ่งเรือง นามกระเดื่องผู้รักษาธานีนคร
ทั้งไพร่พลเกณฑ์หัดถนัดรบ ยามสงบฝึกต่อไม่ย่อหย่อน
นายทหารเชี่ยวชาญการราญรอน สถาปนาโรงเรียนสอนแต่เยาว์วัย

กระบี่ลีลา

มาจนถึงพระภูมินทร์แผ่นดินนี้ ดุจพระอัยกาธิบดีผู้เป็นใหญ่
การทหารเป็นเรื่องสนพระทัย ให้นำชาติก้าวไกลยิ่งไพบูลย์
ส่งเสริมการป้องเขตคามตามอารักษ์ เพื่อพิทักษ์อธิปไตยไม่ให้สูญ
ทั้งพัฒนาอย่างรอบคอบกอปรเกื้อกูล ให้เพิ่มพูนผลิตผลชนชื่นชม

พญาสี่เสา

ถึงกำหนดปีนี้ปีมงคล เฉลิมพระชนม์หกรอบพรรษาสม
เหล่าโรงเรียนนายร้อยตามนิยม ยิ่งอุดมด้วยจงรักภักดีองค์
ขออำนาจพระไตรรัตน์จรัสหล้า ขอบุญญาพระจุลจอมฯ น้อมประสงค์
จตุรพิธพรขลังยั่งยืนยง ขอให้ทรงพระเจริญเนิ่นนานปี

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๔๓

ฝรั่งรำเท้า

มีเพียรประดุจได้ ขุมทรัพย์
มากประมาณโกฏินับ ไปถ้วน
เป็นพื้นภาคภูมิรับ การร่ำ เรียนนา
ความสุขสมบัติล้วน เสร็จได้โดยเพียร

(โคลงสุภาษิต พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

น้ำลอดใต้ทราย

พระราชนิพนธ์สมเด็จพระจุลจอมเกล้า พระราชทานโอวาทเราไว้หลายสถาน
ว่ามีเพียรดุจได้ทรัพย์มณีกาญจน์ มากประมาณกำหนดสรรพนับโกฏิพัน
ผู้ใดใฝ่เรียนรู้ครูสอนสั่ง ต้องระวังเพียรต่อไปไม่เหหัน
อันความสุขสมบัติมหัศจรรย์ ทุกสิ่งสรรพ์สำเร็จเสร็จด้วยเพียร

บังใบ

เหล่านายร้อยเรียนทหารชาญศึกษา ได้ฝึกกายและปัญญาการอ่านเขียน
ทั่วประเทศกล่าวขานนานจำเนียร ว่าโรงเรียนเทิดพระนามเลิศหลักชัย
ลุถึงวันปิยมหาราช ประชาชาติล้วนประนมบังคมไหว้
เราทั้งผองตั้งความเพียรในจิตใจ รักษาไทยให้คงอยู่คู่ฟ้าดิน

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๔๔

แขกมอญบางขุนพรหม ๒ ชั้น

สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ทรงเป็นห่วงหัวเมืองทั้งน้อยใหญ่
เสด็จประพาสตามสถลตามชลไกล ชนบทแนวไพรในแผ่นดิน
ทอดพระเนตรชาวบ้านร้านตลาด เหล่าพ่อค้าสามารถก่อทรัพย์สิน
เยี่ยมเกษตรกรขยันหมั่นทำกิน ทั่วท้องถิ่นมีทุกข์หรือสุขดี

แขกมอญบางช้าง ๒ ชั้น

การเสด็จประพาสต้นคนไม่รู้ จะได้ดูความจริงทุกพื้นที่
ข้าราชการภูมิภาคบรรดามี ป้องพาราปรานีราษฎร
พอพระทัยใครบ้างอย่างเป็นมิตร ได้ผูกจิตเชื้อเชิญสโมสร
พระตำหนักเรือนต้นในพระนคร ได้พักผ่อนฟังคำนำเหตุการณ์

แขกไทร ๒ ชั้น

ยี่สิบสามตุลามากำหนด พระจอมราชย์สวรรคตละสังขาร
ถึงเป็นกาลเวลามาเนิ่นนาน ควรสืบสานพระราชกิจพินิจตาม
ข้าพระพุทธเจ้าทั่วทุกตัวตน จะดั้นด้นดำเนินไปไม่เกรงขาม
เพื่อดับทุกข์บำรุงสุขทุกเขตคาม พยายามช่วยชาติรัฐพัฒนา

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

มอญโยนดาบ ๒ ชั้น

การเดินทางในบ้านเราแต่เก่าก่อน การสัญจรไปไหนนานนักหนา
ต้องบุกป่าฝ่าดงลงนาวา บางครั้งคราไม่รอดไม่ปลอดภัย
สมเด็จพระปิยมหาราช พัฒนาประเทศชาติให้ทันสมัย
สร้างเส้นทางคมนาคมไปถิ่นไกล เพื่อชาติไทยมั่นคงจงเจริญ

จีนแส ๒ ชั้น

ทั้งเหนือใต้ติดต่อไปได้สะดวก ทุกหมู่พวกล้วนแซ่ซร้องสรรเสริญ
ทางรถไฟทางถนนหนดำเนิน ถึงเขาเขินต่างนครสัญจรสบาย
รักษาความมั่นคงเอกราช ดังพระทัยมุ่งมาดได้สมหมาย
การติดต่อทำได้แม้ไกลกาย สื่อสารหลายวิธีมีใช้กัน

ระหกระเหิน ๒ ชั้น

โทรเลขโทรศัพท์ไปรษณีย์ บังเกิดมีเพราะพระองค์ทรงสร้างสรรค์
จนมาถึงเราไทยในปัจจุบัน อุปกรณ์สำคัญเป็นเลิศดี
เพราะพระคุณพระปิยอธิราช ข้าพระบาทได้เรียนรู้ชูศักดิ์ศรี
นักเรียนนายร้อยทุกชีวี จึงล้วนมีจิตมั่นกตัญญู

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๔๖

เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๕๐ ปี วันพระราชสมภพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
องค์การยูเนสโกประกาศเฉลิมพระเกียรติให้ทรงเป็นบุคคลดีเด่นของโลก
สาขาการศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา พัฒนาสังคม และการสื่อสาร

นางครวญ *(สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงขับร้อง)*

ข้าพระบำเรอบรมบาท องค์ไทธิราชรังสรรค์
พระบำรุงเลี้ยงหล้าสามัญ เหมือนฉัตรกั้นร่มเกศประชากร
พึ่งพระเดชาเป็นผาสุก นฤทุกข์ภิญโญสโมสร
เป็นสุขทุกวันนิรันดร อวยพรพูนเพิ่มพระบารมี
พระองค์ทรงธรรมทศพิธ สุจริตบำรุงกรุงศรี
ขาดเข็ญเย็นเกล้าชาวบุรี ยินดีด้วยพระเดชทุกเขตเอย

(บทละครพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องนิทราชาคริต)

เพลงกล่อมพญา *(สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงระนาดเอก)*

ร้อยห้าสิบปีสมภพมหาราช ข้าพระบาท จปร. ขอฉลอง
ด้วยรำลึกพระกรุณาฝ่าละออง จักสนองราชการงานแผ่นดิน
ให้ประเทศยืนยงดำรงมั่น ช่วยสร้างสรรค์ประชาคมอุดมสิน
ทั้งผูกมิตรสัมพันธ์ทั่วธรณิน ดังภูมินทร์ประสงค์ทรงนำทาง

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๔๗

เนื่องในโอกาสวันพระราชทานกำเนิดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ครบ ๑๑๗ ปี

คำหวาน

ถึงปีวอกสองพันห้าร้อยสี่สิบเจ็ด องค์สมเด็จฯ เฉลิมพระชนมพรรษา
เพ็ญพระคุณหนุนอาทรนิกรประชา ดุจมารดากอปรการุญด้วยคุณธรรม
ขอพระชนม์ดลนานประสานสุข ทรงห่างภัยไกลทุกข์ไม่กรายกล้ำ
ประสงค์ใดทรงสมหวังดังถ้อยคำ พระไตรรัตน์น้อมนำหทัยสราญ

ลมหวล

รำลึกองค์พระปิยมหาราช ข้าพระบาทยังยึดมั่นพระบรรหาร
เรื่องหน้าที่ที่มีมาแต่ช้านาน เป็นทหารต้องรักษาประชาชน
ทรงตั้งโรงเรียนนายทหารเชี่ยวชาญวิทย์ ปฏิบัติสรรพกิจล้วนเป็นผล
ร้อยสิบเจ็ดปีได้ฝึกกำลังพล ทั่วทุกคนภูมิใจได้มาเรียน

พราหมณ์ดีดน้ำเต้า

ขอพระองค์ทรงสถานพิมานเทพ ได้สุขเสพทิพยบพิตรสถิตเสถียร
คุ้มครองไทยให้ยืนยงคงจำเนียร ประชาไทยไม่แปรเปลี่ยนความภักดี
สุรศักดิ์ประสิทธิ์พิพิธเพริศ สุรฤทธิเลอเลิศก่อเกิดศรี
สุรฤกษ์เบิกโชคเชิดชีวี สุรชัยไพรีมิเทียบทาน

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๔๘

น้ำลอดใต้ทราย

การศึกษาในสยามประเทศนี้ จะต้องทำให้ดีให้จงได้
เสมอภาคไม่ว่าจะเป็นใคร จะต้องให้โอกาสก้าวเท่าเทียมกัน
จุดมุ่งหมายคือให้ประพฤติชอบ ได้ประกอบสัมมาชีพทางสร้างสรรค์
ทั้งตำแหน่งราชการสารพัน ทั้งประชาสามัญก่อกิจตน

สะสม

นี่คือพระปณิธานพระผ่านเผ้า จุลจอมเกล้าทรงสร้างอย่างเป็นผล
ในพระนครภูมิภาคทุกมณฑล ประชาชนหญิงชายได้วิชา
ทั้งประถมมัธยมทุกระดับ จนครบสรรพจนถึงขั้นอุดมศึกษา
ฝึกหัดครูเขียนหนังสือแต่งตำรา พัฒนาคนไทยให้รู้ดี

กล่อมพญา

ข้าพระพุทธเจ้าเหล่านักเรียน นายร้อยเพียรเรียนรู้ชูศักดิ์ศรี
ด้วยสำนึกพระคุณอุ่นชีวี เผยพจีตั้งสัจจะประนมกร
กราบถวายบังคมองค์พระทรงฤทธิ์ ผลกุศลอุทิศอดิศร
พระปิยมหาราชเลิศบวร เสวยฟ้าสถาพรอุดมเทอญ

เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์ ครบ ๖๐ ปี และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสต้น ครั้งที่ ๒ ครบรอบ ๑๐๐ ปี

เทวาประสิทธิ์

เศวตฉัตรพิพัฒน์ชาติพิเชียรโชติ กอปรประโยชน์ผืนไผทไปทั่วหล้า
ด้วยคุณะบารมีศรีนคราถึงทุกข์ร้อนผ่อนพาให้พอคลาย
หกสิบปีที่พระองค์ทรงสืบสานพระปณิธานพระปิยะพระภฺาสาย
ครองแผ่นดินโดยธรรม์พรรณรายเกริกกำจายจรัสผลชนเสรี

มหาชัย

เวลาเลยล่วงมาถึงศตวรรษพระจุลจอมจอมรัฐเฉลิมศรี
ครั้งที่สองประพาสต้นคนเปรมปรีดิ์ลงเรือไปหลายที่หลายถิ่นเมือง
กรุงเทพถึงกำแพงเพชรตามกำหนดพระราชนิพนธ์ทรงจดไว้หลายเรื่อง
เป็นหลักฐานแท้จริงไม่ยักเยื้องได้ประเทืองปัญญาน่าสนใจ

สุดใจ

ชาว จปร. สำนึกในพระคุณพระการุณย์อันประดุจสุรีย์ไข
พร้อมอำนาจกตัญญุตาจอมราชัยคุ้มครองไทยจากพาลสำราญกมล
ขอพระองค์ผู้ทรงเสวยสวรรค์ได้ป้องกันพระเจ้าอยู่หัวทั่วแห่งหน
ให้ครองราชย์ยั่งยืนชื่นพระชนม์อีกหกสิบปีดลทรงพระเจริญ

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๐

เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๒ ครบรอบ ๑๐๐ ปี
และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา ครบ ๘๐ พรรษา

นกกระจอกทอง

เมื่อร้อยปีมีทุกข์เข็ญเป็นปัญหา ต่างชาติมามีอำนาจราชศักดิ์
ทำสัญญาไม่เป็นธรรมลำบากนัก ต้องพิทักษ์อธิปไตยไทยธำรง
กำลังทหารยังขาดระบบครบความรู้ แม้ยอมสู้จนชีวิตเป็นผุยผง
การปกครองไม่ยืนยั่งดังจำนง พระจึงทรงเร่งพัฒนาให้กล้าไกร

แขกมอญบางช้าง

สิบปีก่อนเสด็จประพาสตะวันตก สองสี่ห้าศูนย์เสด็จยกกลับไปใหม่
ดำเนินงานการทูตแบบอย่างไทย ผูกมิตรกับชาติใหญ่เพื่อแผ่นดิน
พระราชนิพนธ์ที่ได้เห็นเป็น “ไกลบ้าน” คนรุ่นหลังได้อ่านก็ทราบสิ้น
ทั้งการเมืองวัฒนธรรมดังใจจินต์ ได้เยือนถิ่นห่างไกลไปด้วยกัน

พญาสี่เสา

ถึงปีนี้มีเหตุเภทภัยบ้าง เราต้องสร้างความแกร่งทั้งแข็งขัน
ด้วยจิตใจเอื้อเอ็นดูรู้แบ่งปัน เพื่อสร้างสรรค์สังคมชื่นชมธรรม
อสีติพรรษะพระจอมรัฐ ขอพระองค์เฉลิมฉัตรนานฉนำ
เหล่านักเรียนนายร้อยกรองถ้อยคำ เป็นลำนำบูชาองค์ทรงพระเจริญ

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๑

ช้างประสานงา

สืบแต่ครั้งโบราณเนิ่นนานมา พระมหากษัตริย์ไทยทรงใช้หลัก
พระธรรมศาสตร์ยุติธรรมสำคัญนัก เพื่อพิทักษ์ปวงชนเหล่าคนไทย
สืบต่อมามีชนคนต่างแดน มาสู่แคว้นสยามเขตเทศเหนือใต้
ต้องการสิทธินอกอาณาน่ากลัวภัย ต่อเอกราชเป็นเรื่องใหญ่พึงสังวร

ทองย่อน

สมเด็จพระปิยมหาราช ทรงประกาศกฎหมายอาญามาใช้ก่อน
เพราะอาญากระทบเหล่าชาวนาคร สิบเอ็ดปีคลายเดือดร้อนเท่าเทียม
ครบร้อยปีเมื่อสองห้าห้าสิบเอ็ด ความสำเร็จเป็นประโยชน์อย่างยอดเยี่ยม
คนรุ่นหลังได้ต่องานตระเตรียม กฎหมายไทยได้เต็มเปี่ยมความเป็นธรรม

กระบองกัน (ตะบองกัน)

ในยุคนี้เรียกว่าโลกาภิวัตน์ ทุกชาติรัฐต้องก้าวไปไม่ตกต่ำ
เราเป็นไทยต้องพากเพียรเรียนน้อมนำ และจดจำสำนึกพระการุณย์
วันปิยมหาราชเวียนบรรจบ จปร. นอบนบต่อเนื่องหนุน
ด้วยกตัญญุตาคุณาดุล เทิดพระนามเทิดพระคุณเป็นบุญญา

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๒

น้ำลอดใต้ทราย

สองพันสี่ร้อยห้าสิบสองฉนำ *ควรจดจำเหตุการณ์สำคัญยิ่ง*
เริ่มต้นการประปามาใช้จริง *สุขาภิบาลทุกสิ่งเพื่อปวงชน*
คลองเชียงรากขุดมาถึงพระนคร *คลองสามเสนสูบกรองก่อนจึงได้ผล*
น้ำสะอาดป้องกันโรคสิ้นกังวล *อนามัยบุคคลพัฒนา*

ครอบจักรวาล

อีกประการที่ควรนำมากล่าว *เป็นเรื่องราวกฎหมายดีมีคุณค่า*
พระราชบัญญัติบัญชีคนในพารา *สำมะโนครัวประชาทั่วแดนไทย*
ทั้งเกิดตายออกเข้าเราต้องรู้ *เพื่อช่วยดูแลทุกข์สุขของคนได้*
ความมั่นคงดำรงชาติปราศผองภัย *เป็นพื้นฐานงานใหญ่ในปัจจุบัน*

สะสม

ถึงครบรอบศตวรรษในปีนี้ *ก็ยังมีกิจที่ควรสร้างสรรค์*
จปร. ขอรวมจิตคิดร่วมกัน *สติมั่นใช้ปัญญามาไตร่ตรอง*
ถึงแม้มีอุปสรรคอยู่หนักหนา *จะหาญกล้าแข็งแกร่งแรงผยอง*
พร้อมความสัตย์ครองธรรมล้ำทำนอง *เพื่อสนองพระเมตตาชั่วฟ้าดิน*

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๓

เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปี วันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เขมรโพธิสัตว์

พระลบ *ไฉนหลบหมอกมัวเพราะกลัวหนาว*
ฝนตกพรำซ้ำเห็บเป็นกราวกราว *สโนขาวปลิวเกลื่อนเหมือนนุ่นปลิว*
ถิ่นทางหว่างไศลใกล้วิถี *แถววารีพุลั่นเป็นควันฉิว*
น้ำแข็งลาดดาษขาวยาวเป็นทิว *ลมพัดพริ้วโอ้ตะวันทิ้งฉันเอย*

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ที่นอร์เวย์)

เขมรเป่าใบไม้

ร้อยปีล่วงดวงสุริยะละขอบฟ้า *มืดทั่วสากลโลกพาโศกศัลย์*
คงพระยศยิ่งพระคุณบุญอนันต์ *คงพระนามลือลั่นทั่วธานี*
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า *ขอทูนเทอดพระนามเอาเป็นเกียรติศรี*
แหล่งศึกษาอบรมเหล่าคนดี *ยุทธวิธีทั้งวิชาก้าวหน้าไกล*

เขมรพวง

ตั้งจิตมั่นกตัญญุตาธรรม *จะขอนำความมั่นคงไทยให้ได้*
ตามพระบรมราโชวาทประภาษไว้ *เกิดโชคชัยประชาสุขทั่วทุกคน*
ขอพระวิญญาณสถิตเสวยสวรรค์ *ด้วยพระบุญญาบรรพ์ผดุงผล*
พระปิยมหาราชประเสริฐดล *ยิ่งกุศลน้อมบูชาสยามินทร์*

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๔

ทองย่อน

วรรณศิลป์ยินถ้อยร้อยภาษา พรรณนาด้วยคารมอุดมเสียง
ทั้งรสท่ารสคำรสสำเนียง รสความเคียงเรียงศัพท์รับทำนอง
บรรณภพให้ข้อมูลพูนความรู้ หนังสือเป็นเช่นครูเราทั้งผอง
คุณธรรมดำริได้ตริตรอง คอยลิ้มลองหลากอารมณ์ได้ชมกัน

พราหมณ์ดีดน้ำเต้า

สมเด็จพระปิยมหาราช ทรงเป็นปราชญ์อักษรบวรสวรรค์
พระราชนิพนธ์ล้ำลิขิตนิตย์อนันต์ สารพันความหมายหลายประการ
นิทราชาคริตเรื่องจากเมืองแขก เงาะป่าแปลกเรื่องเงาะป่ามาเล่าขาน
พระราชพิธีสิบสองเดือนเป็นแบบงาน พระราชนิพนธ์ไกลบ้านท่องต่างแดน

แขกต่อยหม้อ

วงค์เทวราชละครนี้ที่ตลก โคลงสุภาษิตหยิบยกธรรมถึงแก่น
เรื่องอื่นใดไม่มีดีทดแทน พระราชวิจารณ์มั่นแม่นเป็นตำรา
ทุกทุกเล่มที่เราได้ติดตาม ล้วนได้ความคิดนึกการศึกษา
ขอน้อมเศียรด้วยมั่นกตัญญุตา วันปิยมหาราชนี้เอย

เนื่องในโอกาสครบ ๑๒๐ ปี ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกาศตั้งกระทรวงขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อ ๑ เมษายน ๒๔๓๕

สิงโตเล่นหาง

ปีสองพันสี่ร้อยสามสิบห้า
ต้นกำเนิดกระทรวงมหาดไทย
เหตุประชากรเพิ่มเติมกว่าเก่า
เอกภาพด้วยเทศาภิบาลนี้
การปกครองพัฒนาเป็นแบบใหม่
รวมบ้านเมืองจัดให้ระเบียบดี
จักรวรรดินิยมเข้าจากหลายที่
เพื่อศักดิ์ศรีความมั่นคงยืนยงนาน

ลาวพุงดำ

ให้ร่มเย็นเป็นมิตรประชาราษฎร์
การศึกษาร่วมใจไปทุกงาน
กระทรวงเกษตรเสริมเกษตรและพาณิชย์
ขุดคูคลองปรับปรุงนาฉมาดล
ช่วยสร้างชาติประชาเปรมเกษมศานต์
เพิ่มคุณภาพ “ธรรมการ” นำใจคน
คอยดูแลกสิกิจทุกแห่งหน
เก็บภาษีพืชผลให้ถูกทาง

มาร์ชสีนวล

กลาโหมช่วยปกครองป้องประเทศ
จนปัจจุบันทหารเป็นเช่นหน่วยกลาง
ร้อยยี่สิบปีถึงซึ่งวันนี้
พระจุลจอมเกล้าเราเคารพอภิวันทน์
รักษาเขตเป็นประกันได้สรรค์สร้าง
คอยจัดวางระเบียบได้ไม่ขัดกัน
จปร. ภักดีไม่แปรผัน
ด้วยสุจริตมั่นมุ่งแต่คุณ

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๖

เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๒๐ ปี สภากาชาดไทย

โยสลัม ๒ ชั้น

ปีสองพันสี่ร้อยสามสิบหก *สยามตกในอันตรายยิ่ง*
ศึกรุกแดนหน่วงหนักจักช่วงชิง *ทหารมิอาจอยู่นิ่งต้องป้องภัย*
ยอมสูญเสียชีวารักษาเขต *เพื่อราชการเพื่อประเทศสละได้*
บ้างบาดเจ็บล้มหายตายจากไป *เสียทั้งกายทั้งใจให้ร้าวราน*

เวสสุกรรม ๒ ชั้น

เกิดสภาอุณาโลมแดงทำหน้าที่ *ดูแลเหล่าเสนีย์ทหารหาญ*
พระพุทธเจ้าหลวงพระราชทาน *พระราชูปถัมภการเพื่อปวงชน*
ได้เปลี่ยนนามเป็นสภากาชาดไทย *องค์การใหญ่กอปรประโยชน์รุ่งโรจน์ผล*
มนุษยธรรมเห็นประจักษ์หลักสากล *ไม่ลำเอียงช่วยทุกคนด้วยเป็นกลาง*

ต้นวรเชษฐ์ ๒ ชั้น

ประสบภัยยากจนคนเจ็บป่วย *กาชาดช่วยทั่วไปไม่เลือกข้าง*
บรรเทาทุกข์บำรุงสุขทุกทิศทาง *ช่วยเสริมสร้างอุดหนุนคุณความดี*
เราควรรู้พระราชกรณียกิจ *รัชกาลที่ห้าทรงสิทธิ์ยิ่งศักดิ์ศรี*
วันปิยมหาราชในปีนี้ *ทุกวิถีจะดำเนินเดินตามธรรม*

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๗

สามเส้า ๒ ชั้น

ปัญญาเปรียบดังแสงส่องสว่าง ส่องเห็นทางดำเนินไปในโลกหล้า
จะเลือกได้ว่าที่ไหนควรไคลคลา ในดินแดนถิ่นพาลาไม่ควรจร
เทียน ตะเกียง โคมจุดครั้งอดีตสมัย ไฟฟ้าใหม่สะดวกดีกว่าแต่ก่อน
ร้อยสามสิบปีเริ่มมีในพระนคร ดุจเป็นพรพระปิยะพระราชทาน

แขกไทร ๒ ชั้น

ปัจจุบันเราอาจไม่ทันคิด เรามีสายไฟต่อติดเกือบทุกบ้าน
เครื่องไฟฟ้าก็ใช้ได้ใจสำราญ อดีตกาลเริ่มมาจำจงดี
ไฟปัญญาก็เริ่มมาในครั้งนั้น ทางสร้างสรรค์การศึกษาต่อวิถี
แห่งความรู้สร้างชาติสร้างชีวี โรงเรียนมีสู่มหาวิทยาลัย

ขึ้นพลับพลา

โรงเรียนนายร้อยที่เรามาเรียนความรู้ ทั้งศิษย์ครูมุ่งมั่นทำให้ได้
คือความเจริญความสุขของผองไทย ถวายองค์ทรงชัยนครินทร์
ยี่สิบสามตุลาข้ากราบกราน พระภูบาลปัญจมราชเลิศศาสตร์ศิลป์
ด้วยกตัญญุตาเป็นอาจิณ กตเวทินโดยเป็นพลเมืองดี

พ.ศ. ๒๔๒๗ เริ่มใช้ไฟฟ้าในประเทศไทย และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เริ่มพัฒนาการศึกษาอย่างจริงจัง

เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๑๐ ปี ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกาศพระราชบัญญัติเลิกทาส ร.ศ. ๑๒๔ ให้ลูกทาสทุกคนเป็นไท ในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๘

สร้อยสนตัด

อันคนเราเกิดมาหล้าโลกนี้ อิสระความเสรีมีความหมาย
รักษาสิทธิชีวิตจิตและกาย ไม่เอาตนไปขายให้ร้าวใจ
แต่ครั้งก่อนมีทาสจำนวนมาก ถูกกวาดต้อนมาจากที่ไหนไหน
ทั้งเป็นหนี้ต้องมาเป็นข้าช่วงใช้ ลูกเกิดใหม่ทาสตามพ่อต่อกันมา

สารถี ๒ ชั้น

ร้อยสิบปีที่ไทยไม่มีทาส พระปิยมหาราชทรงแก้ปัญหา
ให้มีแต่ราษฎรในพารา เพื่อช่วยกันพัฒนาชาติร่วมกัน
ไปที่ไหนเป็นคนไทยได้มีเกียรติ ไม่มีใครหยามเหยียดหรือเดียดฉันท์
ถือเป็นโชคเป็นบุญคุณอนันต์ ทำอะไรได้ดังฝันอันรื่นรมย์

กล่อมพญา ๒ ชั้น

ทรงเตรียมการเลิกทาสเป็นระบบ มีการครบเกษียณทาสตามเหมาะสม
เราจึงไม่มีสงครามจนล่มจม เลิศอุดมด้วยสันติวิธี
ทรงจัดการศึกษามารองรับ ทั้งอาชีพพร้อมสรรพทุกวิถี
เราทหารควรสนองฝ่าธุลี รักษาความเสรีไทยเป็นไท

บทพระราชนิพนธ์ถวายราชสดุดี
พระราชทานชมรมดนตรีไทยนักเรียนนายร้อย เพื่อขับร้องบรรเลง
เนื่องในวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๙

เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๒๐ ปี ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนากรมป่าไม้

สี่บท ๒ ชั้น

แลดูพฤกษชาติที่ดาษป่า *ทั้งกิ่งใบสาขาแผ่ไพศาล*
ลำต้นล้วนใหญ่โตมโหฬาร *ออกดอกบานมีผลงามตามริมธาร*
ป่าเป็นที่อาศัยสัตว์ใหญ่น้อย *กวางเป็นร้อยลิงชะนีหมีตัวใหญ่*
ทั้งเสือร้ายกลิ่นสาบกระจายไกล *โขลงช้างไพรพลายพังยังเห็นมัน*

หกบท ๒ ชั้น

บริษัทฝรั่งใหญ่มีหลายเจ้า *เห็นป่าไม้ของเราดีจริงนั่น*
ขอสัมปทานตัดซุงมุ่งมากัน *ไม่รู้ทันอันตรายจะเบียดเบียน*
สมเด็จพระปิยมหาราช *ทรงเป็นปราชญ์ค้ำจุนไทยให้เสถียร*
สถาปนากรมป่าไม้นานจำเนียร *เวลาเวียนศกนี้ร้อยยี่สิบปี*

แปดบท ๒ ชั้น

ได้ควบคุมการตัดไม้ให้มีหลัก *เพื่อพิทักษ์ไพรพนัสทุกวิถี*
เมื่อตัดแล้วปลูกทดแทนเป็นอย่างดี *เพิ่มชีวีป่าไม้ให้อยู่ยง*
เราทหารก็มีหน้าที่อยู่ *ต้องเรียนรู้ป้องชาติไว้ไม่ลืมหลง*
อนุรักษ์ธรรมชาติให้มั่นคง *ทดแทนพระคุณพระองค์จอมราชันย์*

“เป็นเรื่องเตือนใจว่า การรักษาทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นสมบัติของชาติ เช่น ทรัพยากรป่าไม้ ก็ถือว่าเป็นหน้าที่ของทหาร”

หมายเหตุ: ไม่ได้บันทึกแถบวีดิทัศน์ออกอากาศเนื่องจากในวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จสวรรคต

ภาคผนวก

เหตุใดข้าพเจ้าจึงชอบดนตรีไทย

ดนตรีไทยดูเหมือนจะพัวพันกับชีวิตประจำวันของข้าพเจ้าตั้งแต่เกิดมา พอเกิดเขาก็ประโคม เวลาสมโภชเขาก็ประโคมอะไรกันอีก

ในระหว่างที่ยังเล็ก ๆ อยู่ พี่เลี้ยงก็ต้องร้องเพลงเห่กล่อมอย่างที่ชาวบ้านเห่กล่อมลูกเขากัน คุณหลวงสรรสารกิจ หัวหน้ากองมหาดเล็กในตอนนั้นได้นำบทเห่กล่อมพระบรรทมอย่างที่ใช้กล่อมเจ้านายสมัยโบราณมาให้ใช้กล่อม แต่ปรากฏว่าพี่เลี้ยง (ซึ่งเป็นพยาบาลมิใช่นักร้องอาชีพ) ก็ร้องไม่ค่อยเป็น และเขาเล่าว่า ข้าพเจ้าไม่ชอบ รำคาญเพราะยืดยาดนัก ฟังไม่เข้าใจ เลยต้องร้องเพลงสามัญ เช่น แมวเอ๋ยแมวเหมียว เพลงร้องธรรมดา ๆ จำพวกลาวดวงเดือน เขมรไทรโยค หรือจนชั้นเพลงเห่เรือ ก็เป็นที่ชอบใจของข้าพเจ้ามากกว่า

ครั้นโตขึ้นพอรู้ความ จำได้ว่าได้ฟังดนตรีไทยเป็นครั้งคราวในเวลาโดยเสด็จพระราชดำเนินไปในพิธีหลวงต่าง ๆ ที่ต้องมีการบรรเลงปี่พาทย์ประกอบ เช่น เวลาทรงบาตรดูเหมือนเขาจะตีเพลงช้าเวลางานในวัง พอพระจะเทศน์ก็เล่นสาธุการ พอเทศน์เสร็จจะเป็นกราวรำหรือจะมีอะไรอีกก็ไม่รู้ไม่แน่ใจ งานถวายผ้าพระกฐินตอนพระไปครองผ้าก็ตีสาธุการอีก

อันที่จริงในตอนนั้น ข้าพเจ้าก็ไม่ได้สนใจดนตรีไทยนักหรอก รู้สึกแต่เพียงว่าเป็นของจำเป็นต้องมีเสียงเพลงอย่างนี้เพื่อเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ของงาน ก็งานอะไรก็มีอย่างนี้ทั้งนั้นนี่

อีกอย่างหนึ่งที่พอจะกล่าวในที่นี้ได้คือ “เปิงพรวด” หมายถึงพวกที่แต่งตัวสีแดงในงานพระราชทานเพลิงศพตีกลองซึ่งมีตีอยู่สองจังหวะ จังหวะหนึ่งใช้ตีในงานพระศพเจ้านายหรือบุคคลชั้นสูงมาก ๆ อีกจังหวะที่เรียกกันว่า “สามไม้หนี สี่ไม้ไล่” นั้นใช้ตีงานศพคนที่สำคัญรอง ๆ ลงมา (ในงานที่เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิงศพ) สิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้านับ “เปิงพรวด” ว่าเป็นดนตรีไทยนั้น เพราะว่ามีคนหนึ่งเป่าปี่ เพลงที่ใช้เป่านั้นจนบัดนี้ข้าพเจ้ายังไม่ทราบว่าเป็นเพลงเฉพาะ หรือเพียงเป่าให้เกิดเสียงโหยหวนเยือกเย็นแต่คงจะเป็นอย่างแรกมากกว่าเพราะเห็นเป่ากี่ครั้ง ๆ ก็เหมือนกันหมด

สิ่งอื่น ๆ นอกนี้ที่ข้าพเจ้าได้ฟังที่จะนับว่าเป็นดนตรีไทยได้ก็ไม่มีอะไรมาก ที่นึกออกตอนนี้มีแต่เสียงบัณเฑาะว์ แตรสังข์ อย่างนี้เป็นต้น

ในตอนเด็ก ๆ นี้ เคยรู้สึกอยากเล่นดนตรีไทยอยู่นิดหน่อย คือเห็นระนาดเอกวางอยู่รางหนึ่งก็ตรงรี่เข้าไปจะตี แต่มีคนห้ามอ้างว่าเครื่องดนตรีไทยเป็นของมีครู ไปทำเล่น ๆ เหมือน เปียโน กีต้าร์ ไม่ได้ ถ้าไปเล่นเข้า ครูอาจจะบันดาลให้มีอันเป็นไปอะไรได้ก็เลย ไม่ได้เล่น เครื่องดนตรีอีกอย่างหนึ่งที่เห็นแล้วอยากเล่นคือซอสามสาย ซึ่งได้เห็นที่จุฬาฯ นี้เอง (แล้วติดใจเลื่อมใสคนสีเป็นอันมาก)

ก่อนที่ข้าพเจ้าจะเล่นดนตรีไทยนั้นเป็นระยะที่เพลงประเภทลูกทุ่งกำลังเฟื่องฟู ข้าพเจ้าได้ฟังแล้วรู้สึกติดอกติดใจมาก เพราะหลาย ๆ เพลงที่แสดงถึงชีวิต และอารมณ์ของคนไทยได้เป็นอย่างดี ความสนใจติดตามฟังและการร้องเพลงลูกทุ่ง นับได้ว่าเป็นแนวทางในการที่จะมาเรียนและชอบดนตรีไทย (เดิม) ในระยะต่อมา

ก่อนเรียนดนตรีไทยข้าพเจ้าไม่รู้จักพวกเครื่องดนตรีไทยเลยก็จริง แต่ก็รู้จักทำนองเพลงไทยหลายเพลงจากเพลงที่รำละคร ที่สำคัญที่สุดคือเพลงที่ร้องในชั่วโมงภาษาไทยของ **อาจารย์กำชัย ทองหล่อ** อาจารย์กำชัยหรือที่เราถนัดเรียกว่า **ครูกำชัย** มากกว่ามีวิธีสอนภาษาไทยให้เด็กสนุก คือ แทนที่จะให้นั่งแปลศัพท์ในวรรณคดีเฉย ๆ ก็ให้พวกเราหัดร้องรำทำเพลง อ่านหนังสือบทกลอนเข้าทำนองต่าง ๆ ตั้งแต่หัดสวดกาพย์พระไชยสุริยาไปจนกระทั่งร้องเพลงไทยง่าย ๆ เช่น นางนาค แขกบรเทศ เขมรปากท่อ ปีนตลิ่งข้างประสานงา สร้อยเพลง ฯลฯ เวลาชั่วโมงอ่านไทย ถ้าใครอ่านทำนองเสนาะ ขับเสภา ร้องหุ่นกระบอก ตลอดจนเพลงต่าง ๆ ที่เหมาะสมได้ ก็เป็นกำไร คือได้คะแนนเพิ่ม ข้อนี้ทำให้เด็ก ๆ ได้ความรู้ด้านดนตรีไทย ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมความเป็นชาติไทย ในตอนนี้ขอแทรกข้อเสนอแนะสำหรับการสอนดนตรีขั้นชั้นประถมศึกษาต้นว่าจากประสบการณ์ของข้าพเจ้า การสอนดนตรีชั้นประถมต้นที่บางโรงเรียนเอาเพลงจากหลักสูตรชั้นอนุบาลมาสอนนั้นเป็นการดูถูกภูมิปัญญาของเด็กมากทีเดียว และอีกอย่างหนึ่งเพลงอนุบาลมักจะดัดแปลงจากเพลงฝรั่ง มิได้มีประโยชน์ในการช่วยสอนความรักชาติแก่เด็กมิได้เป็นความรู้ติดตัวแก่เด็กเลย เพลงไทยที่เป็นหลักสูตรของเดิมจะดีกว่า เพราะนอกจากจะส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแต่งโคลงกลอน ยังช่วยให้เด็กรู้จักวรรณคดีที่ตัดตอนมาเป็นเนื้อเพลงโดยไม่ต้องลำบากท่องลำบากจำ ได้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตจากสุภาษิตและคติในเนื้อเพลงด้วย

ตอนที่อยู่ชั้นมัธยมปีที่ ๒ ทางโรงเรียนเริ่มให้มีการหัดดนตรีไทย ข้าพเจ้าอยากหัดดนตรีไทยมากอยู่แล้วเพราะเพิ่งเลิกเรียนดนตรีสากลไปใหม่ ๆ เลยเลือกเรียนซอด้วง เพราะที่โรงเรียนมีแต่เครื่องสาย ไม่มีระนาดซึ่งเป็นของชอบ ครูที่สอนคือ **ครูนิภา อภัยวงศ์** และ**ครูจินดา สิงหรัตน์** ซอมีอยู่แล้วเป็นซองาที่มีคนน้อมเกล้าฯ ถวายในงานฉลองรัฐธรรมนูญสิบกว่าปีมาแล้ว ต่อมา **พระสุจริตสุดา** ท่านเห็นข้าพเจ้าสีซอด้วงจึงเอาซอเก่าของ **พระยาราชภักดี (โค สุจริตกุล)** มาซ่อมให้ข้าพเจ้าสี ข้าพเจ้าใช้แต่ซอของคุณพระมาจนทุกวันนี้ ในตอนแรกครูให้สีสายเปล่า สายทุ้ม และสายเอกจนคุ้น แล้วก็ต่อต้นเพลงฉิ่ง ๓ ชั้น โดยการต่อทีละ ๔ ตัวโน้ต ตอนหลัง ๆ เรียนไปนานแล้วครูถึงได้อนุญาตให้ใช้โน้ตตัวเลข เพลงที่ต่อหลังจากต้นเพลงฉิ่ง มีเพลงจระเข้หางยาว ตวงพระธาตุ นกขมิ้น เป็นต้น ตั้งแต่เรียนดนตรีไทย เลยเกือบจะเลิกฟังเพลงอย่างอื่นหมด เที่ยวหาแผ่นเสียงเพลงไทยมาฟังในโอกาสที่มีงาน เคยเชิญวงของ **ครูเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล** และ**ครูไพฑูรย์ กิตติวรรณ** มาบรรเลง นั่งฟังไปมาเกิดติดใจครูไพฑูรย์จึงขอเรียนด้วย ตั้งแต่นั้นก็ได้เรียนพิเศษกับครู แต่ก็ยังไม่ได้เลิกเรียนที่โรงเรียน เป็นคนเดียวในรุ่นที่เรียนดนตรีไทยจนจบ ม.ศ.๕ จึงเป็นคนอาวุโสที่สุดในวง ตอนนี้เวลามีงานโรงเรียน เผลอ ๆ ข้าพเจ้าก็ยังไปเล่นกับเด็ก ๆ เวลาฉากยังไม่เปิด

กับครูไพฑูรย์ ก็เรียนร้องเพลงด้วย เรียนกับครูไพฑูรย์สนุกดี ครูคนเดียวเล่นได้ทั้งวง แล้วมีเรื่องอะไรสนุก ๆ เล่าเยอะ พอถึงหน้ามะปราง ครูปอกมะปรางริ้วแบบต่าง ๆ บางทีครูก็ทำห่อหมกมาให้รับประทาน เวลาไปหัวหินครูก็ไปด้วย บางทีข้าพเจ้าก็ต่อเพลงกับ **อาจารย์ภาวาส บุนนาค** เวลาอยู่หัวหิน นราธิวาส อาจารย์ภาวาสเคยชวน**ครูเทียบ**ไปค้างด้วย ก็ชอบไปฟังครูเป่าปี่ ตอนอยู่หัวหินครูไพฑูรย์เคยเอาลูกศิษย์ไปด้วยแล้วเล่นกัน เคยเชิญวงของมณฑลทหารบกที่ ๑ ซึ่งก็เป็นลูกศิษย์ครูไพฑูรย์และนักดนตรีเคยไปเล่นในวังเวลามีงาน และวงเสริมมิตรซึ่งเป็นวงของ **คุณเสริม ศาลิคุปต์** คุณเสริมยังทำเทปเพลงต่าง ๆ ที่ชอบให้เยอะแยะ บางครั้งก็รวมวงจากคนในวังไกลกังวล (หัวหิน) คนเล่นมาจากหลายหน่วย เช่น มหาดเล็ก ตำรวจทางหลวง กรมวัง ฯลฯ ครูไพฑูรย์ก็เล่นด้วย มีอยู่วันหนึ่งคนในวงหายไป ตามตัวก็ไม่พบ ได้ความว่านักดนตรีไปช่วยงานบวชนาคหมด ที่เล่า ๆ มาเป็นเรื่องอดีต เดี๋ยวนี้จะเล่นอย่างนี้อีกก็ไม่มีเวลา

ดนตรีไทยนี้เล่นแล้วติดจริง ๆ สบโอกาสเมื่อไรก็ต้องไปฟัง แต่ก่อนอธิบายได้ว่าชอบเพราะชาตินิยม หลัง ๆ นี้ ชอบเพราะฟังแล้วสนุกตื่นเต้น มีทุกรส

ตอนเข้าจุฬาฯ ก็ได้เข้าร่วมชมรมดนตรีไทย เล่นซอด้วงตามเดิม ทั้งลองหัดเล่นเครื่องดนตรีอีกหลายอย่าง ได้เรียนร้องเพลงไทยกับ**อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน** อาจารย์เจริญใจช่วยให้กำลังใจในการร้องเพลง ทำให้เกิดความมั่นใจในตัวเองมาก ความที่ไปต่างจังหวัดบ่อย ๆ ทำให้ไม่ค่อยได้ไปชมรมฯ แต่งานไหว้ครู ถือว่าเป็นของสำคัญ ข้าพเจ้าไหว้ครูอยู่ ๒ แห่งคือที่บ้านครูเทวาฯ โดยการส่งพุ่มไปที่บ้านครู (ก็ยังส่งอยู่ทุกปี) และที่จุฬาฯ ตั้งแต่อยู่จุฬาฯ มาสองปี **ครูสอน วงฆ้อง** เป็นประธานในพิธีไหว้ครู พูดถึงครูสอนแล้ว ทำให้มานึกดูว่า ในระยะเพียง ๒-๓ ปีนี้ วงการดนตรีไทยได้สูญเสียครูถึง ๔ ท่าน **ครูเทวาประสิทธิ์ ครูละเมียด จิตตเสวี ครูสอน** แล้วยังเสีย **คุณหลวงไพเราะ** อีก แต่ถ้าใครได้ฟังดนตรีไทย ๒๐๐ คน ของ**ครูประสิทธิ์ ถาวร** แล้วไซร้ ย่อมจะมีความรู้สึกว่าดนตรีไทยมิได้ถอยหลังหรือหยุดนิ่งอยู่กับที่ ดนตรีไทยก้าวหน้า ยังมีการสืบต่อเปลี่ยนแปลงเข้ากับชีวิตปัจจุบัน ดนตรีไทยไม่มีสลายเพราะความดี ความเหมาะสมกับชีวิตไทย สมดังบทกลอนที่ **ม.ล.ขาบ กุญชร** ท่องในตอนต้นรายการ “ดนตรีไทยไร้รสหรือ” ทางวิทยุ ท.ท.ท. นานมาแล้ว

“ดนตรีไทยนั้นมิใช่ไร้รสชาติ
โสตประสาทยินแล้วแว่วสุขสม
ดุจดังได้ทิพย์ชลามาประพรม
คลายอารมณ์ที่ขุ่นข้องหม่นหมองเอย”

ที่มา: สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี, “เหตุใดข้าพเจ้าจึงชอบดนตรีไทย” ใน **มณีพลอยร้อยแสง**, หน้า ๒๕๗ - ๒๖๑.

เบื้องหลังการแต่งเพลงของข้าพเจ้า

คณะผู้จัดทำหนังสือเล่มนี้ได้เคยถามข้าพเจ้าถึงสาเหตุในการที่ข้าพเจ้าแต่งเนื้อร้องเพลงต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมเขียนไว้ในหนังสือเล่มนี้ว่ามีความเป็นมาอย่างไร เหตุไรจึงแต่งขึ้น จึงจะขอเล่าความไว้ในที่นี้ว่า ในตอนเริ่มต้น เพลงแรกที่แต่งเป็นเพลงลูกทุ่งชื่อว่าเพลงส้มตำ ขณะนั้นข้าพเจ้าเรียนอยู่ในชั้นมัธยมต้นที่โรงเรียนจิตรลดา

ตอนนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินทรงดนตรีที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ขณะเตรียมรายการเพลง ข้าพเจ้าก็บ่นขึ้นว่า จะร้องเพลงอะไรก็มีคนอื่นจองไว้แล้ว จำจะต้องแต่งเพลงเสียเอง ความทราบถึงพระเนตรพระกรรณก็มีพระราชกระแสลงมาว่า ให้ข้าพเจ้าแต่งเพลงสำหรับร้องเองเพลงหนึ่ง ข้าพเจ้าในขณะนั้นมีงานอดิเรก คือการทำอาหาร ส้มตำเป็นของที่เด็ก ๆ ทำรับประทานเองได้ง่าย ๆ จึงเอาตำราทำส้มตำมาว่าให้คล้องจองกัน ใส่ทำนองเพลงลูกทุ่งตามที่เคยได้ยินจากพี่ ๆ ถาปัดจุฬาฯ พอซักซ้อมกับตนเองได้ดีแล้วก็ไปแจ้งกับครูแมนรัตน์ที่วง อ.ส.ว่า คราวนี้จะมีเพลงใหม่ให้คอยฟังและดนตรีต้องคอยเล่นตามเอาเอง ถึงวันจริง ปรากฏว่าคำร้องและทำนองก็เข้ากับดนตรีได้เป็นอย่างดี สร้างความครื้นเครงพอสมควร ในภายหลังก็มีผู้ขอไปสร้างภาพยนตร์ เรื่องเป็นอย่างไรข้าพเจ้าก็มิได้ติดตามดู

หลังจากนั้นข้าพเจ้าก็เลิกแต่งเพลง จนมาถึงเมื่อไม่นานมานี้ เมื่อพวกเราเหล่านักดนตรีไทยกำลังตั้งวงสนทนากันถึงเรื่องการแสดงดนตรี นักร้องชายผู้หนึ่งเอ่ยขึ้นมาว่าเขาชอบเพลงสุรินทราหู เพราะทำนองเพลงไพเราะเย็น ๆ เรียบ ๆ ฟังไม่มีเบื่อ เสียอยู่แต่ว่าบทร้องว่า “น้องเป็นหญิงยากจริงจริงจะให้เห็น” เป็นเนื้อของผู้หญิง ซึ่งเขาจะร้องก็ไม่ค่อยจะเต็มปากเต็มคำ ขอให้ข้าพเจ้าช่วยแต่งเนื้อเพลงเป็นบทผู้ชายสักหน่อย จะได้นำไปร้องกัน

ข้าพเจ้ากลับมาย้อนคิดว่า คงจะน่าขบขันดีถ้าผู้ชายมานั่งร้องอยู่ว่า “ถ้าตัวของน้องนั้นเป็นผู้ชาย...” บทร้องเพลงสุรินทราหูที่ใช้กัน ยังมีอีกบทที่ตัดมาจากกลอนเสภาขุนช้างขุนแผน ตอนที่พลายแก้วลานางพิมไปหาแม่ ความตั้งแต่

“ใจหายพ่อพลายมาลาจาก
อกจะพรากเสียด้วยร้างเสน่หา
ยามดึกจะรำลึกทุกเวลา
เคยมาชวนพิมให้พาที
ที่นอนน้องจะเย็นเมื่อยามหนาว
อกร้าวใจน้องหมองศรี
ดังพระกาลมาผลาญชีวี
ตั้งแต่นี้น้ำตาจะนองตา”

(บทนี้ไม่ค่อยแพร่หลาย ได้ยินร้องอยู่แต่ที่วงของคุณครูไพฑูรย์ กิตติวรรณ ซึ่งเป็นผู้ต่อเพลงให้ข้าพเจ้า) เป็นอันว่าจะร้องบทไหนก็มีแต่บทของผู้หญิง ข้าพเจ้าจึงพยายามแต่บทชายขึ้น แต่ก็ไม่สำเร็จเพราะบทเดิมซึ่งแปลงจากกลอนเสภาตอนนางศรีมาลารำพันถึงพลายงามนั้นไพเราะกลมกลืนกับทำนอง โดยเฉพาะในท่อนที่ ๓ ทำนองและบทร้องมีลักษณะการเปลี่ยนอารมณ์ที่เข้ากันสนิท ยากที่แต่งใหม่ให้เทียบเท่าได้

ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงลองแต่งเนื้อเพลงอื่นไปพลาง ๆ ได้แต่งเพลงเต่ากินผักบุ้ง ซึ่งเป็นเพลงลาส่งท้ายในการบรรเลง พร้อมกันนั้นได้แต่งกลอนที่ตอนต้นกับตอนท้ายชักจากเนื้อร้อง (บทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) เพลงพญาโศก อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน ได้ใส่ทำนองเป็นเพลงลมพัดชายเขา กล่อมนารีและสร้อยเพลง ต่อมานายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ได้นำไปออกรายการวิทยุพล ๑ ตอนกลางคืน คืนวันอาทิตย์

เพลงต่อมาที่แต่งคือเพลงเต่าเห่ ใช้ร้องเป็นเพลงกล่อมสอนเด็ก ๆ กำเนิดเพลงนี้มีอยู่ว่า อาจารย์ศรีวิโรจน์ เปี่ยมปิติ อาจารย์ฝ่ายกิจกรรมนิสิตที่คณะ ได้ออกความเห็นว่าน่าจะลองจัดรายการดนตรีไทยให้เด็กที่คณะเราเล่น เลือกเอาเพลงง่าย ๆ แล้วช่วยกันใส่เนื้อร้องให้เป็นที่สนุกสนาน ยังไม่ทันได้เตรียมการประการใด ก็พอดีเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ในบ้านเมือง พอดีกับที่อาจารย์ล้มป่วยลง ก็เลยมิได้จัดการอะไรจนทุกวันนี้ ข้าพเจ้าได้แต่แต่งเพลงเต่าเห่นี้ มีใจความเป็นการกล่อมเด็กให้นอน พร้อมกับสั่งสอนให้เป็นคนดี แล้วนำไปออกวิทยุรายการของคุณหมอพูนพิศ โดยมีอาจารย์เจริญใจเป็นผู้ร้อง พี่จ้อ (จันทรา สุขวิริยะ) เป็นลูกคู่ ภายหลังชมรมดนตรีไทยจุฬาฯ นำมาเล่นประกอบการรำของชมรมนาฏศิลป์

เพลงต่อจากเพลงเต่าเห่ ข้าพเจ้าแต่งเพลงลมพัดชายเขาเถา ปฐมเหตุของเพลงนี้คือเมื่อเรียนวิชาวรรณคดีกับดนตรีไทยของอาจารย์เด่นดวง พุ่มศิริ อาจารย์ให้การบ้านเป็นการแต่งบทร้องเพลงเถาสักเพลง โดยให้มีใจความดำเนินเรื่องอย่างช้า ๆ ในท่อนที่เป็นสามชั้น ถึงสองชั้น ให้เนื้อความกระชับเข้า ครั้นถึงชั้นเดียวให้ใช้คำพูดที่ฟังดูเป็นการรวบรัดสรุปความ รวดเร็วเข้ากับจังหวะเพลงชั้นเดียว ซึ่งมีความรวดเร็วกระฉับกระเฉง ข้าพเจ้าก็ได้ลองแต่งดูและใส่ทำนองเพลงลมพัดชายเขาเถา ภายหลังเมื่อส่งให้อาจารย์เจริญใจแล้วอาจารย์ก็นำมาใส่เพลง สมิงทองกับจำปานารี ซึ่งเป็นเพลงในอัตราสองชั้นที่มีความไพเราะทีเดียว และได้นำออกรายการคุณหมอพูนพิศ ต่อมาวงเสริมมิตรได้ไปใส่ทำนองเป็นลมพัดชายเขาเถาทางเปลี่ยน (ของครูเฉลิม บัวทั่ง)

เพลงไทยอีกสองเพลงที่ข้าพเจ้าได้ใส่เนื้อ คือ ปลาทองเถา และอกทะเล ซึ่งเป็นเพลงประเภทเพลงลาทั้งคู่ ธรรมดาอาจารย์เจริญใจจะเป็นผู้ร้องเพลง แต่เที่ยวนี้ข้าพเจ้าขอให้พี่จ้อลองร้อง ซึ่งเขาบ่นว่ายากกว่าบทร้องปกติ เพลงอกทะเลอาจารย์เป็นผู้ร้องออกวิทยุ แต่วันที่ออกโทรทัศน์รายการสังคีตภิรมย์นั้น แต่แรกข้าพเจ้าตั้งใจว่าจะร้องเอง พอดีไม่สบาย จึงขอเป็นคนสีซอด้วงและให้พี่จ้อทำหน้าที่เป็นผู้ขับร้อง เพลงปลาทองเถาแต่งในขณะนั่งเครื่องบินออกจากไทยไปอิหร่าน ส่วนอกทะเล แต่งริมทะเลจริง ๆ ที่หัวหิน

อันที่จริงแล้วข้าพเจ้าออกจะแต่งเพลงลามากเกินไป คงจะเป็นเพราะข้าพเจ้าชอบเพลงที่มีการร้องและดนตรีรับนั่นเอง ดูในเนื้อเพลงที่แต่งขึ้น เพลงปลาทองดูเหมือนจะเป็นการลาจากกันไปเลย เต่ากินผักบุ้งลาไปนาน แต่ก็คงจะได้พบกัน แต่เพลงอกทะเลนั้นเป็นการลาค่อนข้างจะเบิกบาน คือดึกแล้วก็ขอให้พักผ่อนนอนหลับเป็นปรกติ

เมื่อก่อนงานฉลองปริญญา เพื่อนที่เป็นกรรมการจัดงานผู้หนึ่งได้มาวานให้แต่งเพลงสำหรับน้อง ๆ รำอวยพรพวกเราในงาน ตอนแรกข้าพเจ้าก็ร้องลั่นว่า ทำไมจะมาให้แต่งอวยพรตัวเอง เขาก็บอกว่าเอาเถอะจะได้เร็ว ๆ จึงแต่งเป็นเพลงใส่ทำนองขึ้นพลับพลาและแขกบรเทศ

นอกจากนั้นเพลงสากลที่ได้นำบทไปใส่ทำนอง มีเพลงดุจบิดามารดร ทำนองโดย ม.ล.พวงร้อย อภัยวงศ์ และเพลงที่กล่าวถึงพลเอก อรุณ ทวาทะศิน ทำนองโดย อาจารย์แมนรัตน์ ศรีกรานนท์ เรื่องของเพลงที่แต่งขึ้น คงจะยุติแต่เพียงเท่านี้

ที่มา: สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี, “เบื้องหลังการแต่งเพลงของข้าพเจ้า” ใน **มณีพลอยร้อยแสง**, หน้า ๒๖๕ - ๒๖๙.

ลูกทุ่งกับเพลงไทย

เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๒ นายสกุล ศรีพรหม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และคณะผู้จัดงาน “กึ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่ง” ได้นำศิลปินเพลงลูกทุ่งจำนวนมากมาพบข้าพเจ้าเพื่อรับรางวัลเกียรติคุณเพลงลูกทุ่งดีเด่น หลังจากนั้นอีก ๔ วันต่อมาตรงกับเวลาค่ำวันเสาร์ที่ ๒๖ เดือนเดียวกัน ข้าพเจ้าก็ติดตามรายการโทรทัศน์ถ่ายทอดรายการแสดงเพลงลูกทุ่งที่คัดแต่เพลงเอกมาแสดง ๕๐ เพลง รู้สึกว่าเป็นรายการพิเศษ แม้จะหยุดถ่ายทอดมาเสนอข่าวตอนสองทุ่ม ก็เปิดวิทยุกรมประชาสัมพันธ์ฟังต่อ โทรทัศน์จบข่าวแล้ว กลับไปชมการถ่ายทอดต่ออีก รู้สึกอิ่มใจมาก อดไม่ได้ที่จะร้องเพลงตามไปด้วย ดูจนจบรายการนึกว่าจะได้ฟังอีกหลายเพลงที่ชอบ แต่ไม่ได้ฟัง มาอ่านข้อกำหนดในการคัดเลือกเพลงดีเด่นทีหลังจึงได้ทราบว่าเพลงลูกทุ่งที่ได้ทำนองมาจากเพลงไทยของเก่านั้นเขาไม่นับมาพิจารณาด้วย นับว่าน่าเสียดายเพราะบางเพลงที่มาจากเพลงไทยของเก่านั้นเป็นเพลงที่ดีไม่แพ้เพลงที่คิดทำนองขึ้นใหม่ หากจะนับก็คงได้หลายเพลงทีเดียว

เพลงลูกทุ่งมีวิวัฒนาการมาเพียง ๕๐ ปี ถ้าจะเปรียบกับเพลงพื้นบ้านทั่ว ๆ ไป และเพลงไทยแล้ว นับว่าเพลงลูกทุ่งมีอายุน้อยมาก แต่ทำไมเพลงลูกทุ่งจึงแพร่หลายเป็นที่ติดอกติดใจคนทุกเพศทุกวัยได้มากมายทั่วประเทศ เข้าถึงใจคนฟังได้เร็วกว่าเพลงไทยสากลและเพลงไทยเสียอีก เป็นเรื่องที่น่าสนใจมากทีเดียว

ข้าพเจ้าติดตามเพลงลูกทุ่งมาเพียง ๒๐ ปีเศษ โดยเฉพาะในระยะที่เรียกว่า “ยุคทองของลูกทุ่ง” แล้ว ตอนนั้นข้าพเจ้าเป็นนักเรียนชั้นมัธยมต้น มีเพื่อนวัยเดียวกันกลุ่มใหญ่ชอบฟังเพลงลูกทุ่งด้วยกัน เมื่อว่างจากการเรียนก็จะหลบมุมไปฟังวิทยุแล้วจดเนื้อ หรือบางทีก็หาหนังสือบทเพลงลูกทุ่งมาร้องกันเล่น ๆ สมัยนั้นเทปบันทึกเสียงยังไม่แพร่หลาย รายการลูกทุ่งในโทรทัศน์ก็ไม่ค่อยจะมี ข้าพเจ้ามักจะเอาฉิ่งติดไปในกระเป๋าหนังสือเพื่อใช้ตีจังหวะ เรารู้จักนักร้องลูกทุ่งทุกคน จำเพลงลูกทุ่งได้เป็นร้อย ๆ เพลงทีเดียว (ถ้าเรียนหนังสือแล้วจำง่ายอย่างนี้คงจะดีแน่) ถึงจุดนี้เองทำให้นึกได้ว่า เนื้อเพลงและทำนองเพลงลูกทุ่งนั้นจำง่าย ร้องตามได้ง่าย เข้าใจง่าย จึงได้เปรียบเพลงไทยและเพลงพื้นบ้าน นอกจากนั้น เพื่อนข้าพเจ้าบางคนนิยมนักร้องที่มาจากจังหวัดของตนเป็นพิเศษ นี่ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ว่า นักร้องเพลงลูกทุ่งที่เสียงเพราะร้องเพลงดีนั้นมาจากทุกทิศ

ทั่วประเทศ ร้องเพลงด้วยเสียงและลีลาที่มาจากบ้านเดิมของตน เรียกได้ว่าพูดภาษาเดียวกัน เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว ทำไมเพลงลูกทุ่งจะไม่เป็นที่ยอมรับทั่วประเทศอย่างกว้างขวาง ก็เพราะคนบ้านเดียวกันพูดภาษา สำเนียงเดียวกันนั่นเอง

เวลาเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปนราธิวาส เวลาเช้า ๆ เราจะเปิดวิทยุฟังเพลงลูกทุ่งที่ฟังประจำคือวิทยุ ๙๑๒ ก.ร.ป.กลาง ชื่อรายการลูกทุ่งพัฒนา เวลา ๖.๓๐ นาฬิกา ผู้จัดรายการจะเปิดเพลงตามที่ผู้ฟังเขียนขอไป แถมบอกด้วยว่าเพลงนั้นใครขอให้แก่ใคร สลับด้วยข่าวราชการ เช่น วันนี้หน่วยแพทย์พระราชทานจะไปทำการตรวจโรคที่ใด บางทีก็มีข่าวรับสมัครเข้าทำงาน หน่วยงานฝึกอาชีพเคลื่อนที่ งานประกวดพืชผักผลไม้ การแข่งเรือกอและ ประชันนกเขา ไปจนถึงแนะนำให้ประกอบคุณงามความดีต่าง ๆ พวกเราที่ตามเสด็จก็ขอเพลงกับเขาบ้าง ใช้วิธีโทรศัพท์ขอโดยตรงและมอบให้บุคคลต่าง ๆ ที่เราคุ้นเคยทั้งนอกและในวัง ใช้นามว่า “ป้าช้าง” บางทีก็มีคนขอให้ “ป้าช้าง” มีกระเช้าเย้าแหย่กันด้วยเพลงที่มีคารมคมคาย เช่น “ช้างชื่อน้อย ชื่อจิ๊บจ๋อยแต่ตัวเบ้อเร่อ...” เป็นต้น ตอนหลัง ๆ ต่อมาผู้จัดรายการชักรู้ว่าหมายถึงใคร ถึงกับออกอากาศใช้คำว่า “ท่านป้าช้าง” สนุกดี และนี่ก็เป็นความดีอีกข้อหนึ่งของเพลงลูกทุ่งที่ก่อให้เกิดความสนุกสนานได้อย่างรวดเร็ว ในเวลาอันสั้นก็ได้หัวเราะยิ้มแย้มกันแล้ว เพลงลูกทุ่งจึงแพร่หลายมาก

สังเกตได้ว่าเวลาเกิดสถานการณ์อะไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปากท้อง ฝนตกฟ้าร้อง น้ำท่วม ตลอดจนเหตุการณ์ทางการเมืองทั้งนอกและในประเทศ เพลงลูกทุ่งก็จะออกมาใหม่ทันสมัยกับข่าวนั้นทันที ราวกับเป็นสมุดบันทึกเหตุการณ์เหล่านั้น เนื้อร้องเพลงลูกทุ่งมักจะสะท้อนภาพชีวิตจริงของคน ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ การเกิดสงคราม ปัญหาเศรษฐกิจและการเมืองได้เป็นอย่างดี ใช้ภาษาที่เรียบง่าย เข้าใจและจำง่าย ฟังแล้วไม่ต้องแปลความหมาย เหนือไปกว่านั้น เพลงลูกทุ่งยังสรรหาคำที่กระทบกระเทียบเปรียบเปรย มีสำนวนกระแนะกระแหนเจ็บ ๆ คัน ๆ มาเสนอได้หลายรูปแบบ เรียกได้ว่าเข้าถึงใจคนฟังในเวลาอันรวดเร็ว คุณสมบัติในข้อที่ว่าสามารถบันทึกเหตุการณ์ได้ดีนี้เอง เป็นคุณสมบัติพิเศษที่เพลงชนิดอื่นทำได้ไม่ดี และมีความหลากหลายเท่าเทียมกับเพลงลูกทุ่ง คุณสมบัติข้อนี้ของเพลงลูกทุ่งคือ การถ่ายทอดรูปแบบมาจากเพลงพื้นบ้านนั่นเอง ขณะเดียวกันเพลงไทยแท้ ๆ ก็ขาดคุณสมบัติในข้อนี้ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ประวัติศาสตร์สังคมไทยนั้นได้ปรากฏอยู่ในเพลงลูกทุ่งไม่น้อยทีเดียว

ตัวอย่างที่สนับสนุนข้อความข้างต้นนั้นมีเท่าที่นึกออก เช่น
เพลงที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ เช่น

ลาน้องไปเวียดนาม	*ไวพจน์*	*เพชรสุพรรณ*
อพยพ	*คำรณ*	*สัมปุณณานนท์*
น้ำท่วม	*ศรคีรี*	*ศรีประจวบ*

เพลงบันทึกเหตุการณ์ที่ยุคปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว แต่ข้าพเจ้ายังติดใจในสำนวนเพลงไม่หายก็คือ เพลง “แม่ค้าตาคม” ของศรคีรี ศรีประจวบ ซึ่งเดี๋ยวนี้ เรือด่วนบ้านแพดูเหมือนจะเลิกไปแล้ว แต่เพลงนี้บันทึกเรื่องเก่าไว้ดีทีเดียว อีกเพลงหนึ่งแสดงให้เห็นถึงความคิดเก่า ๆ เรื่องตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งปัจจุบันนี้ไม่เป็นที่ยอมรับไปแล้ว แต่ก็มีบันทึกในเพลงลูกทุ่งชุด ต.ช.ด. ว่า

หากทางการยังไม่เรียกตัวพี่กลับ
มีเสียมสักหอบ มีจอบสักหาบ จะถางให้ราบหมดดอย
แล้วปลูกถั่วงา อยู่กับขวัญตา แม่เนื้อกลอย
จะถางดงป่าดอย สร้างวิมานชายแดน...

เพลงที่เกี่ยวกับชีวิต เศรษฐกิจและสังคม ก็มีมากมายหลายเพลง เช่น

จักรยานคนจน	*ยอดรัก*	*สลักใจ*
เด็กท้องนา	*ละอองดาว*	*โสธรบุญ*
ขันหมากมาแล้ว	*ยงยุทธ*	*เชี่ยวชาญชัย*
เก็บเงินแต่งงาน	*เมืองชัย*	*สมบัติเจริญ*
ไม้เรียว	*เสรีย์*	*รุ่งสว่าง*
ไอ้หนุ่มตังเก	*ไพรวัลย์*	*ลูกเพชร*

เมื่อยังเรียนชั้นมัธยม คราวหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงดนตรีที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ข้าพเจ้าจะต้องร้องเพลง ความที่เคยชินกับเพลงลูกทุ่ง นึกทำนองแหล่ได้แล้ว นึกถึงส้มตำอิสาน ก็เข้าครัวถามป้า ๆ ให้แน่ใจว่าใส่อะไรกันบ้างจะได้ครบเครื่อง แล้ววันนั้นก็ได้เพลงลูกทุ่งชื่อ “ส้มตำ” ออกมาร้องได้ เป็นที่

สนุกสนานกันมาก ต่อมาก็มีคนมาขอเอาไปใช้ในภาพยนตร์ไทยเรื่องหนึ่ง ก็ให้ไป ทำให้มีความภูมิใจว่าเราก็มีส่วนร่วมอยู่กับเพลงลูกทุ่งเหมือนกัน

เมื่อข้าพเจ้าเติบโตขึ้น ได้ฟังเพลงอย่างพินิจพิเคราะห์มากขึ้นกว่าเดิม ทั้งได้ร่ำเรียนดนตรีไทยจากท่านผู้รู้ต่าง ๆ ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ก็ได้เห็นความจริงว่า นักร้องลูกทุ่งนั้นที่ดีมากคือการร้องเพลงด้วยเสียงแท้และร้องเต็มเสียงอย่างชัดถ้อยชัดคำ ข้อนี้เป็นที่ทราบกันแล้วว่าถ้าเสียงไม่ดีจริง กำลังไม่ดีจริง จะเป็นนักร้องลูกทุ่งที่ดีได้ยาก เหมือนนักร้องเพลงไทยที่ดีต้องร้องให้เต็มเสียงเช่นเดียวกัน

อีกประการหนึ่ง ลีลาการขับร้องเพลงลูกทุ่ง คือการเอื้อนเสียง นักร้องลูกทุ่งทุกคนมีวิธีเอื้อนเสียงให้อารมณ์แบบพื้นบ้านที่ไพเราะน่าฟัง แตกต่างไปจากเพลงไทยอย่างชัดเจน เป็นแบบอย่างของลูกทุ่งแท้ ๆ หากนำวิธีเอื้อนที่ใช้ในเพลงไทยไปใช้กับเพลงลูกทุ่งแล้วเพลงนั้นจะขาดรสความเป็นลูกทุ่งทันที ในทางกลับกัน จะนำเอื้อนลูกทุ่งไปใช้ในเพลงไทยก็ไม่ดีเช่นกัน

เพลงลูกทุ่งดี ๆ หลายเพลงได้ทำนองมาจากเพลงไทยของเก่ามีทั้งที่ใช้ทำนองเดิมตลอดทั้งเพลง และที่นำเค้าโครงเพลงเก่ามาดัดแปลงขึ้นใหม่ นับว่าช่วยเป็นสะพานเชื่อมให้ของเก่าต่อกับของใหม่ หากบอกว่ามาจากของเก่าชื่ออะไรด้วย คนรุ่นใหม่ก็จะได้เรียนรู้เรื่องเพลงเก่าไปพร้อมกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ เพลง**นกแล** มาจาก **ลาวต้อยตริ่ง** เพลง**รักจางที่บางปะกง** ที่สดใส รุ่งโพธิ์ทองร้อง มาจากเพลง**แขกมอญบางขุนพรหม ๒ ชั้น** เพลง**หนุ่มนารอนาง** ของไวพจน์ เพชรสุพรรณ มาจากเพลง**ลาวลำปาง** เพลง**ลูกทุ่งเสี่ยงเทียน** ของชินกร ไกรลาศ ก็มาจากเพลง **ลาวเสี่ยงเทียน** ที่ได้แบบมาจากเพลงไทยแล้วแต่งเติมเปลี่ยนแปลงไปบ้างก็มีเพลง**ยอยศพระลอ** ของชินกร ไกรลาศ (เพลงนี้ร้องเกริ่นสำเนียงลาวคล้ายกับเกริ่นลาวครวญ แต่ไม่ใช่ แล้วนำเพลงลาวกระทบไม้เข้ามาต่อ) ที่ได้มาจากเพลงของเด็กเป็นเพลงไทยพื้นบ้านก็มี ที่ทำไว้ดีก็คือเพลง**อ้อนจันทร์** ศรชัย เมฆวิเชียร ขับร้อง ฯลฯ

เพลงลูกทุ่งมีความคล้ายคลึงกับเพลงไทยคือ การออกภาษา ลูกทุ่งมีเพลงภาษามากมาย จะเกินกว่าเพลงสิบสองภาษาของเก่าด้วยซ้ำ เพลงลูกทุ่งจะร้องออกภาษาได้ชัดเจนดี ไม่ว่าจะเป็นสำเนียงแขก พม่า ฝรั่ง จีนเผ่าต่าง ๆ รวมทั้งสำเนียงไทยทุก ๆ ภาค ก็มีให้ฟัง

มากมาย ฟังเมื่อใดก็รู้ว่าเป็นสำเนียงภาคนั้น ด้วยเหตุนี้จึงได้รับความนิยมสูงทั่วไปหมด เรียกได้ว่าสามารถเข้าถึงชุมชนน้อยใหญ่ทั่วประเทศได้เป็นอย่างดี

สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เพลงลูกทุ่งเข้าถึงประชาชนทุกภาคทุกเพศทุกวัย ได้ก็คือ ภาษาที่นักแต่งเพลงนำมาใช้เป็นภาษาที่เรียบง่าย ไม่ต้องเสียเวลาคิดก็เข้าใจทันที ในขณะที่บทร้องเพลงไทยมาจากวรรณคดี ฟังแล้วยังไม่รู้เรื่อง เพราะคนฟังจะต้องศึกษาวรรณคดีมาก่อน เพลงลูกทุ่งจึงฟังง่าย จะขอยกตัวอย่างเช่น

ยมบาลเจ้าขา : *โลกมนุษย์แย่ที่สุดแทบทนไม่ไหว จะหนีไปไหนก็หนีไม่พ้น*
เมื่อก่อนนี้เคยเห็นแต่ผีหลอกคน เดี๋ยวนี้ชอบกลเจอแต่คนหลอกผี

เข้าเวรรอ : *ติว่าพี่จน เจ้าโจนหนี แล้วเศรษฐีเป็นไง*
เขาหลอกเขาชม จนสมฤทัย เขาหลอกเขาลวง โอ๊ยแม่พวงมาลัย
เอ่อเอ๊ย มันสะใจไหมน้อง

คุณนายโรงแรม : *จะจ้างสักพัน ฉันก็ไม่หันไปมอง ถึงเธอจะใส่ทอง เส้นโตเท่าโซ่รถไฟ*

ความง่ายของเนื้อร้องเพลงลูกทุ่งนั้น ใช้ความเปรียบที่เห็นได้ชัดเจน และหากจะเป็นเรื่องตัดพ้อต่อว่าแกมประชดประชันด้วยแล้ว ใช้คารมคมคายฟังง่ายเข้าใจง่าย เจ็บ ๆ คัน ๆ ดีนัก สำหรับที่มีผู้กล่าวว่าภาษาเพลงลูกทุ่งบางอย่างไม่สุภาพนั้น ก็มีบ้างเป็นธรรมดา เพราะเหตุว่าเพลงลูกทุ่งมีมากมายหลายหมื่นเพลง ย่อมต้องมีที่ไม่งามอยู่บ้าง ข้าพเจ้าว่าเมื่อไม่ชอบ ก็อย่าไปฟังของเขาก็แล้วกัน

เพลงลูกทุ่งนั้นร้องกันตั้งแต่เด็กเล็กจนคนสูงอายุก็ชอบ แต่เพลงไทยนั้นเด็กมักฟังไม่รู้เรื่องเพราะยากเกินไป เมื่อไม่มีปัญหาเรื่องอายุและการศึกษาเข้ามาเป็นกำแพงกั้น เพลงลูกทุ่งจึงเจริญงอกงาม และเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วทั้งประเทศอย่างง่ายดายและรวดเร็ว ทั้งนี้อาจจะมีสื่อคือ วิทยุ โทรทัศน์ แถบบันทึกเสียง การประชาสัมพันธ์ การคมนาคมที่สะดวกเป็นเครื่องช่วย จึงทำให้เพลงลูกทุ่งออกไปสู่ชุมชนที่ห่างไกลทุกแห่งหนโดยใช้เวลารวดเร็ว

เท่าที่บรรยายมานี้ พอจะสรุปว่าเพลงลูกทุ่งมีความดีหลายประการ คือ

๑. เป็นหลักฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์สังคมของประเทศ
๒. เป็นที่รวมของภูมิปัญญา และทรัพย์สินทางปัญญาของชาวบ้าน
๓. เป็นเพลงที่เรียบง่าย คือ เข้าใจง่าย ร้องง่าย จำง่าย
๔. สามารถเข้าถึงสังคมทุกชั้น กระจายได้กว้างไกลถึงชนบททุกแห่ง
๕. มีความเป็นไทยทั้งในเรื่องของภาษา ทำนองและการขับร้อง

ในขณะเดียวกัน เพลงลูกทุ่งก็มีปัญหาในเรื่องอายุ คือ มีอายุสั้น และบางครั้งแข่งขันกันผลิตออกมาจนเกินความต้องการ ทำให้ต้องแข่งกันในด้านธุรกิจการค้า จึงเกิดการขาดทุนเสียหาย เป็นเรื่องที่น่าเสียดาย

ท้ายที่สุด เรื่องทำให้เกิดความเสียหาย หากพิจารณาโดยทั่วไปแล้ว ไม่คิดว่าเพลงลูกทุ่งมีความเสียหายร้ายแรงอันใด ที่น่าสนใจควรจะกล่าวไว้ในที่นี้ก็คือ การที่นำเพลงไทยไปบรรเลงปนกับเครื่องดนตรีสากลของผู้เชี่ยวชาญการดนตรีบางกลุ่ม มีการใช้มือหรือไม้ตีขิมเอื้อมเข้าไปดีดหรือตีที่สายเปียโนนั้น เป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าเห็นมากับตา เพราะคนที่รักดนตรี ถนอมเครื่องดนตรี แล้วจะไม่ทำเช่นนั้นเด็ดขาด อาจจะเป็นเพราะเห็นว่าเปียโนที่ใช้บรรเลงนั้นไม่ใช่ของตนเอง เมื่อใช้เครื่องดนตรีของทางราชการที่สั่งซื้อมาด้วยราคานับล้านบาทก็ปฏิบัติเอาตามอำเภอใจ เป็นข้อเสียที่ไม่อาจจะให้อภัยได้

สรุปว่าเพลงลูกทุ่งเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ ที่ควรรักษาไว้เช่นเดียวกับเพลงไทยประเภทอื่น ๆ

พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๓๒

ที่มา: สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี, “ลูกทุ่งกับเพลงไทย” ใน **มณีพลอยร้อยแสง**, หน้า ๒๙๗ - ๓๐๐.

ขอให้ดนตรีไทย จงเจริญ

"อันดนตรีมีคุณทุกอย่างไป . . . "

รวมบรรเลงเพลงดนตรีมี่เสนาะ

รวมพระราชนิพนธ์บทร้องเพลงไทย
ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี
พุทธศักราช ๒๕๑๐ - ๒๕๕๙

บทพระราชนิพนธ์ใน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

คณะที่ปรึกษา

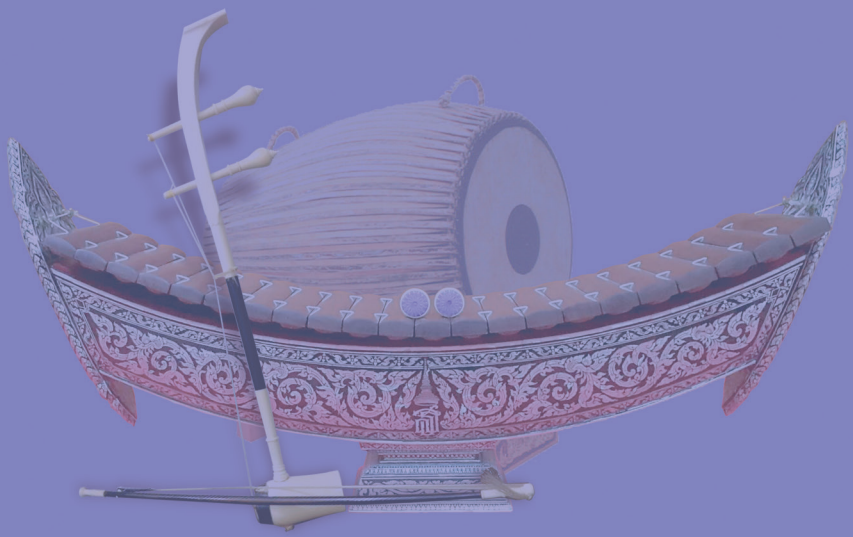
๑. ดร.สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ
๒. รองศาสตราจารย์ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพจน์ อัศวิรุฬหการ
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา บำรุงสุข
๕. พลโท สิทธิพล ชินสำราญ
๖. พลตรี วินัฐ อินทรสุวรรณ
๗. พลตรี ปราโมทย์ ว่านเครือ

คณะบรรณาธิการ

๑. พลตรี ศาสตราจารย์ ดร.ศรศักร ชูสวัสดิ์
๒. พลตรีหญิง ปิยนุช รัตนวิชัย
๓. พันเอก รองศาสตราจารย์ ดร.พีรพล สงนุ้ย
๔. พันเอก จิระ เหล่าจิรอังกูร
๕. ร้อยเอก ไพบูลย์ คล้ายมุข
๖. ร้อยเอกหญิง ทิพย์พาพร อินคุ้ม
๗. รองศาสตราจารย์สุรพล สุวรรณ
๘. นายกรรชิต จิตระทาน

ภาพประกอบ

๑. คุณชญานุตม์ อินทุดม กองงานในพระองค์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี
๒. นายกรรชิต จิตระทาน ผู้อำนวยการสำนักบริหารศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ISBN 978-616-8035-40-5